بەشێک لە ئەنفالی گەرمیان

حەسەن بارام

کەرکوک
2007

لەبڵاوکراوەکانی کۆمەڵەی روناکبیری کەرکوك

٢١

بەشێك لە ئەنفالی گەرمیان

حەسەن بارام

کەرکوك ٢٠٠٧

ناوی کتێب : بەشێک لە ئەنفالی گەرمیان

بابەت : مێژوو

نووسەر: حەسەن بارام

نەخشەسازیی و بەرگ: دڵشاد نوری ئەحمەد

تایپ: ژیار محەمەد مەحمود

چاپ : چاپخانەی رۆژ - کەرکوک

چاپی: چاپی یەکەم ٢٠٠٧

پێڕست

پێشکەشە

بەباوکم و(١٨٢٠٠٠) مرۆڤی کوردی ئەنفال کراو

سەرەتایەك

بەشێک لە ئەنفالی گەرمیان، دەکۆمێنتێکی دیکەیە لە دەکۆمێنتەکانی کارەساتی ئەنفال، حەسەن بارام لە هەوڵێکی دانسقەو جواندا دەیەوێ بەشێک لە کارەساتی ئەنفالی سێ، وەک خۆی بێ زیادکردن بگێڕێتەوە، ئەم کتێبە بەکورتیو بەخێرایی گوزەرێکە بە تاریکترین قۆناغەکانی ئەنفالدا، ئەو لە ڕێگای ئەم کتێبەوە جگە لەوەی کە گوند بە گوند، ئەوەی بەردەستی کەوتبێ، ئاماری قوربانیانی ئەنفالمان دەخاتە بەردەست، جگەلەوە چەند چیرۆکێکیش لەو کەرەی ئەنفالە لە زاری ئەنفالدیدەکانەوە دەگێڕێتەوە، لەگەڵ ئەوەشدا حەسەن بارام، باسی لە چەند چالاکییەکی پێشمەرگەو جەماوەر دەکات، هەروەها لە بەشی سەرەتای کتێبەکەشدا دەیەوێ خوێنەر بەشاری خورماتو ئاشناو شارەزا بکات، کتێبخانەی ئەنفال، مەبەست لەهەموو ئەو کتێبانەیە کەبەوپەڕی ئاکارەوەو بێ هیچ نیازو مەرامێکی تایبەت نوسراون، بەم پێیەی حەسەن بارام دەوڵەمەندتر دەبێت، کارەساتی ئەنفال سەرەرای بەردەوامی قسەکردنی ئێمە لەبارەیەوە، هێشتا هیچی لەبارەوە نەگوتراوە، هێشتنەوەیئەم کارەساتە لە یادەوەری ئایندەدا هەر تەنیا پێویستی بەگێڕانەوەو حەکایەت نیە، بگرە پێویستی بە لەسەروەستانو هەڵوەستەکردنی ئەرێنییە، لەم کتێبە حەسەن بارام دێتە ڕیزی ئەو نوسەرانەوە کە دەکرێ بەپەنجەکانی دوو دەست تێنەپەڕن، بەڵام خەرمانێک زانیاری گرنگیان لە مردنو لەنێوچوون ڕزگارکردووە. ناونیشانی کتێبەکەی بارام بەشێکە لە لە ئەنفالی گەرمیان، بەو هیوایەی ئەم ناونیشانە ئاماژەو نیشانەی ئەوە بێت، کە نووسەر بەنیازی بەرهەمی دیکەش بێت لەو بارەیەوە، بەبڕوای من ئەم کتێبە

هۆکارێکە بۆ ئەوەی کە دەستخۆشی لە نوسەرو ئامادەکارەکەی بکەم، بۆیەش لەپاڵ نوسەرەوە ئامادەکاریشم زیاد کرد، لەبەر ئەوەی جگە لەناوی قوربانیەکان کۆی دیدارەکان دەچنە چوارچێوەی چاوپێکەوتن‌و ئامادەکردنەوە، مکە ئەمەان هەرگیز بە نوسین حساب ناکرێت، وەک ئەوەی نوسینێک بۆ نوسەرەکەی حساب دەکرێ، تەواوی کتێبەکە یەک راستی بەئێمە دەڵێ ئەویش ئەوەیە کە ئەم ناوچەیە، واتە گەرمیان هەمیشە جێگای کارەسات‌و رووبەڕووبونەوەو ماوە بووە، دوبارە دەستخۆشی لە حەسەن بارام‌و کۆی ئەوانەش کەبێ پاداشت بۆ ئەنفال دەنووسن.

لەتیف فاتح فەرەج

پەیامێک

دەبێت هەموو کورد بزانێت ئەنفال تەنها زادەی بیری بەعس و سەدام نییە , بەڵکو بەرهەمی ئەو کلتورەیە , کە سەدان ساڵە ئەنفالی ئەم و ئەو دەکات لە ژێر ناوو بیانووی جیاجیادا , ئێستاش کە تاونباران دادگایی دەکرێن , ئەوا دەبێت ئەو راستیە بزانین کە تەنها سەدام لە ئاستی مەرگەساتی ئەنفالدا تاوانبار نیە , بەڵکو مێژوو کلتورو عەقڵیەتی نەتەوەی سەردەستیش تاوانبارە، چونکە ئەنفالکردن شتێکی تازەنییە . وەلێ لە ساڵی (٢)ی کۆچی بەدواوە سەرکردەو پادشاو حوکمڕانانی عەرەب لە ژێر ناوو بیانووی جۆراو جۆردا بەشێوەیەکی نادورست و شێواوەوە ئەنفالیان کردۆتە پەیامێک و شەرعییەتیان پێی داوە , بۆیە سوپایەکی زیاتر لە یەک ملیۆنی و سەدان هەزار جەلادی دەزگا داپڵۆسێنەرەکانی بەعس و هەمو ئەوانەش کەچەندین ساڵە چەپڵە بۆ تاوانەکانی دیکتاتۆر لێدەدەن , لەبەرامبەر کردەو تراژیدیای ئەنفالدا تاوانبارن , بۆیە دەبێت بەشێوەیەک لە شێوەکان بدرێنە دادگا , بۆیە کاتی ئەوە هاتووە بەناوی نەتەوەی سەردەستەوە لێبوردن نامەیەک ئاراستەی گەلی کورد بکرێت لە باشووری کوردستان , لەبەرامبەر ئەو هەموو تاوان و کارەساتانەی کە بەسەر گەلی کوردا هێناویانە..

پێشەکی

ئیشکردن و لێتوێژینەوە لەسەر رەهەندە جیاجیاکانی پرۆسەی ئەنفال , تاهەنووکە نەچۆتە ئەندازەی ئاستی قورسایی پرۆسەکەوە . مێژووی دوورو درێژی ئەنفال , فاکتەرەکانی سەرهەڵدانی ئەنفال , قۆناغەکانی ئەنفال , شێوازەکانی ئەنفال , داهێنەران و هەڵگرانی پەیامی ئەنفال , ئامانج و مەبەستەکان لە ئەنفال ... هتد

هەموو ئەمانە کاری ئاسان نین و پێویستدەکات خەڵکانی پسپۆرو شارەزاخۆیان بۆ لێکۆڵینەوەو راڤەکردنی لایەنە جیاجیاکانی تەرخان بکەن، چونکە سەدان ساڵە هەڵگرانی ئەم پەیامە چ لە ژینگەی خۆیانداو چ لەسەر خاك و نیشتمانی گەلانی تری ناوچەکە ئیشی لەسەر دەکەن , چەندین جارە و لەژێر ناوو بیانووی جیاجیادا ئەنفالیان برپوەتە بەری گەلانی ژێر دەست و چەوساوەی دەورو بەریان.

سەبارەت بە ئێمەی کوردیش بەناوی ئەنفالەوە برینێکی سەختیان لەسەر جەستەی شەکەت و ماندوومان هەڵکەند , کەپێناچێت بەم دەورو زەمانە سارێژ بێت.. تراژیدیای ئەنفال مەسەلەیەك نییە بەم زووانە کاریگەریە هەمە چەشنەکانی بڕەوێتەوە چونکە مێژووی مرۆڤایەتی و بەتایبەتیش مێژووی هاوچەرخ کارەساتی لەم جۆرە بەو فۆرم و شێوازەوە بەدەگمەن بەخۆوە نەبینیوە . وەلێ ئەگەر ویژدانی مرۆڤایەتی و دەوڵەتانی دونیا ئەم کارەساتە وەك چۆن لەسەرەتاوە نقەیان لێوە نەهات , ئێستاش لەبیری بکەن , ئەوا دەبێت میللەتی کورد نەوە لەدوای نەوە ئەم تراژیدیایە لە یاد نەکەن هەقە هەمیشە وەکو سیمبولی مەزلومێتی ئەم نەتەوەیە تەماشابکرێت

بەهەرحاڵ قسەکردن یان نووسین و لێکۆڵینەوە لەسەر مەسەلەیەکی فرە ڕەهەندی وەک شاڵاوی ئەنفال, ڕەنگە کارێکی ئاسان و بێزەحمەت نەبێت, هەرئەم ڕاستیەش وای لێکردم سەرەتا نەچمە ژێر بارێکی گەورەو قورسەوە, کەدواجار بارنەکرێت. چونکە لێتوێژینەوەو خوێندنەوەی لایەنە جیاجیاکانی ئەم کارەساتە پێویستی بەکات و سەرچاوەی هێجگار زۆر هەیە, کەپێم وایە لەم قۆناغەدا بەمن هەڵنەسورێت جالەو ڕەهەندەوە بڕیارمدا بۆ ئەم کورتە نووسینە تەنها ئەنفالی سێ و لەناو ئەم قۆناغەشدا تەنها سنووری قەزای خورماتوو بکەم بەمەبەست بۆ ئەم نووسینە کەخۆی لە سنووری هەردوو ناحیەی (قادرکەرەم و نەوجول)دا دەبینێتەوە، لەبەرئەوەی ئەم سنوورە زیان و کارەساتەکان تێیدا بێ شوومارن, بۆیە لەو ڕوانگەیەوە ویستم وەک ئەرک و خزمەتێک ئەوەندەی بکرێت شتێک لەسەر ئەم بابەتە پڕلەژانەی کەپێم وایە هەمیشە لەنێو پاشماوەکانی ئەم کارەساتەدا دووبارە دەبێتەوە بنووسمەوە, چونکە وەک تاکێکی نێو کۆمەڵگای کوردەواری زامەکانی ئەنفال بەسەر جەستەمەوە بەبەردەوامی دەکولێتەوە . دڵنیام بەم نووسینە ناتوانم مافی تەواوی ئەو مەسەلەیە بدەم و ڕەنگە بابەتەکەش بێ کەم و کوڕی نەبێت . ئومێد دەکەم توانیبێتم خزمەتێکی بچووکم کردبێت بەو ئاراستەیەدا .

خورماتوو

خورماتوو وەک یەکێ لە قەزا گەورەکانی کوردستان پێگەیەکەی جیۆسیاسی گرنگ شک دەبات و هەمیشە لەسەردەمە جیاجیاکاندا جێگای بایەخ و مشت و مڕ بووە .

ئەم قەزایە چ بۆ کوردستانی گەورە و چ بۆ باشووری کوردستانیش بەدوا سنوور دێتە ئەژماردن لەگەڵ بەشە عەرەبەکەی عێراقدا . بەنزیکەی (٧٥کم) دەکەوێتە باشووری پارێزگای کەرکوک و وە بە (٤٥کم)یش دەکەوێتە خۆرئاوای شاری کفریەوە . لە رووی هەڵکەوتەی جوگرافیەوە دەکەوێتە دامێنی زنجیرە شاخی هەنجیرەوە , بەنزیکەی (٣٥کم) دەکەوێتە خۆرهەلاتی زنجیرە چیای حەمرین , لەسەر رێگای گشتی کوردستان – بەغداد , ئەم شارە بەدەروازەی کوردستان لەقەڵەم دەدرێت . چونکە باشووری کوردستان بەبەشە عەرەبەکەی عێراقەوە دەبەستێتەوە .

گرنگییەکە تری ئەم بازێرە لەوەدایە لە رووی سەرچاوەی ئاوی و کشتوکاڵیەوە ناوچەیەکی بەپیت و بەرەکەتە , چۆمی ئاوەسپی لای باشوورەوە بەتەنیشت شارەکەدا تێپەر دەبێت, لای باکوری خۆرئاوایشەوە پرۆژەیەکی ئاودێری گرنگ تێپەردەبێت .

ئەم قەزایە بەشێکی فراوانە لە پانتایی دەڤەری گەرمیان, لە رووی رووبەرەوە بەر لەوەی بلکێندرێت بە پارێزگای (صلاح الدین)ەوە , لە (٣٤٪) ی رووبەری پارێزگای کەرکوکی پێک دەهێنا , لەرووی چری دانیشتوانیشەوە بەپێی سەر ژمێری ساڵی (١٩٥٧) ژمارەی دانیشتوانی ئەم قەزایە نزیکەی (١/٤)ی دانیشتوانی پارێزگای کەرکوکی پێک دەهێنا. پێش پرۆسەی بەدناوی

ئـــەنفال, زۆربـــەی هــەرە زۆری دانیــشتوانی سنــووری ئــەم قـــەزایە کـــوردبوون, ژمـارەیـــک عـــەرەب و تـورکمانیـــش لـــە ناوەنـــدو بـــاشوری شـــارەکە نیـــشتەجێ بـووبـــوون, بـــەڵام بـەشێـــکی زۆری دانـیـــشتوانی هــــەردوو نــاحیــــەی قـــادر کــــەرم و نــەوجـــول لـەپـەلامارەکانی ئـەنفالـدا بێســەرو شوێــن کـران کە لـەسەدا سەد کــورد بــوون . ڕژێـــمی بەعـس لــە (٣٥)ساڵی رابـردوودا دەستکـاری زۆری لــــەیەکە ئیـدارییــــەکانی سنـــورەکـــەدا ئـەنجامـــداوە , بـەمەبەســتی گۆریـــن و شێــواندنــی رەسـەنایــەتی کــورد بـــوونی شارەکە . وەلێ بــەپێی ئــاماری ســاڵی (١٩٩٧) رێـــژەی دانیــشتوانی ئەم قــەزایە نـزیکەی (١٣٠)هــەزار کـەس بووە .

ئـــەم نـاوچـەیە لـەڕووی بـــوونی نـــەوت و کــانزای جـــۆراو جـــۆرەوە گەلــێک دەوڵـــەمەندە, بــۆ نموونە برێــکی بـــاش لـەنەوت و گـــۆگرد و غـــاز و خوێ لـــە خـۆرهەڵاتـــی شـارەکەو نـــاوچـــەی (بناری گل) شک دەبـــرێــــــت , لـــــە رووی ســـــامانی سـروشتیـــەوە بەناوچـــەیەکی دەوڵـــەمەند دەژمێـردرێـت , هـەرچـەندە تـاکو ئێستـاش لێی بـەکار نەهاتووە وەکــو یەدەک مـــاوەتەوە . دەربـارەی مێژووی پــەیدا بـــوونی ئــــەم شـــارەیش گەلێـــک ســـەرچاوەی کـــۆن و نــوێ ئــاماژەیـــان بــۆکـــردووە, بـە تایبـەتی ســـەرچاوە مێژوویەکانی ئـــاشووری و ئەکەدی و ئیــلامی. بەشێــکی ئەو ســەرچاوانەش مێــژووی دروســت بــوونی ئەم شــارە دەگەرێـنـەوە بۆ سەردەمی (خۆرییـــەکان). هــەروەهــا چـەندین ســەرچاوەی خـــۆماڵی و بیانی بــە شێـــوەی جـیا جیا بـــاسیـان لــە مێژووی رەگ و ریشەی نـــاوی شـــارەکە کـــردووە, کـــە درئەنـــجام چەندیـــن

بیرو بۆچوونی لە یەکتر جودای لێ بەر هەم هاتووە , کە مەرج نیە هەموو ئەو لێکۆڵینەوانە راست و دروست بن, هەندێکی بە شێوەی زانستی نەنووسراون بەشێکیشیان بەمەبەستی شێواندنی راستیەکان تۆمارکراون. جا بۆ ئاشنا بوون بە مێژوو رەگ و ریشەی ناوی ئەم بازێرە, مەرج نیە پشت بە هەموو ئەو نووسراوو لێکۆڵینەوانە ببەسترێت

سە بارەت بە بنەچەی ناوی شارە کە ش تا هەنوکە بەچەندین ناوی جۆراوجۆری وەک (خرمتی , خورماتوو , دووزخورماتو , توزخورماتو , دووز , گوز , گوزحورماتوو .. هتد) ناسراوە , دە ربارەی مانای هەر یەک لەو زاراوانەش میژوونووسان خویندنەوەی جیا جیایان بۆ کردووە بۆ دەرخستنی راستی و دروستی مانا و بنەچەی وشەکە \ تاکو ئیستاش بەبۆچوونی بەندە باشترین بیرورا سەبارەت بە میژووی دروستبوونی شارە کە و هە روهاش ناوەکەی بیروڕاکانی مێژوونوسی گەورەی (دکتۆر کەماڵ موزهەر) کە بەم شێوەیەیە :

*ئەم شارە پێش زاین لە لایان خۆریە کانەوە دروست کراوە .

*ناوی ڕەسەنی شارەکە (خورماتوو) . ئەم وشەیە لە دوو بڕگە پێکهاتووە ، (خۆر) بە واتای خۆریە کان و(ماتوو)یش بە مانای شار دێت لە زمانی ئەکەدیدا ، کە واتا هەردوو وشەکە پێکەوەبە مانای اشاری خۆریەکان) دێت . ئەمەو تاکو سەدەی نۆزدە و تەنانەت سەدەی بیستەمیش هەر وشەی (خورماتوو) بۆ ناو هێنانی ئەم شارە بەکارهاتووە .

خورماتوو پێش ئەنفال

شـــارۆچکەی خـــورماتوو لــە ســاڵی (١٩٥١) بەفـــەرمی کـــرایە نـــاوەندی قـــــەزا , پـــانتایی بـــەشێکی فـــراوانی سنـــووری پـــارێزگای کــەرکوکی پێکـــدەهێنا . بـــەپێی ئـــــاماری ســــاڵی (١٩٥٧) بـــــەشی هــــەرە زۆری دانیشتوانـەکەی بریتی بـووە لـە کـورد و ژمارەیەک عـەرەب و تورکمان لـە ناوەند و باشووری شارەکە نیشتەجێبوون .

لــەکۆتایی شــەســتەکان و ســەرەتــای هـــەفتاکانی ســـەدەی بیستەمدا, بـەهۆی گەشەسـەندنی رێـــژەی دانیـشتوان لـە دەڤەرەکـــەدا, ژمـــارەی ناحیـەکانی زیـادکرا , کـــە پـێش ئـەنفال بریتیـی بـــوون لــە ناحیـەکانی (قـادرکەرەم , نـەوجول ,سلێمان بەگ, ئامرلی) .

دابەشبوونی پێکهاتەکانی نێو قەزاکە لە رووی جوگرافیەوە :

- نـــاوەندی قـــەزاکە بەشـی هـــــەرە زۆری دانیشـتوانەکەی کـــوردن و بەپلە دوو تورکمان دێت لەگەڵ ژمارەیەک کەمی عەرەبدا .
- لای خـــۆرهەڵات و باکورەوە هەردوو ناحیـــەی (نەوجول و قادرکـەرەم) دێت کە لە ســەداسەد دانیشتوانەکــەی کـــوردبوون و بـــەشی هــەرە زۆری سنووری قەزاکە پێک دێنێت .
- لای خـــۆرئـــاواوە بـــــەشێکی زۆری کــــوردی تـــێدا نیـشـتەجێبویوو لـەگـەڵ چەند گوندێکی عەرەبنشیندا .
- لای بـاشـووریشەوە هــەردوو ناحیـــەی سلێمان بـەگ و ئـامرلی دێت کە بریتین لە عەرەب و تورکمان .

بەهەر حاڵ سنووری قەزاکە تا دەهات لە گەشەسەندنی زاتی خۆیدا بوو, زیادبوونی ڕێژەی دانیشتوان و بەرفراوانی و دەوڵەمەندی ناوچەکە لە ڕووی سامانی سروشتیەوە لەلایەک , بەشداریکردنی خەڵکی ناوچەکە لە شۆڕشی چەکداری و ملنەدان بۆ سیاسەت و داخوازیکانی ڕژێم و بەگژا چوونەوەی داموودەزگاکانی بەعس لەلایەکی ترەوە , وای لە دەسەڵاتدارانی بەغدا کردبوو کە هەمیشەیی بەچاوی گومان و ترسەوە بروانن ناوچەکەو بەمەترسی لەقەڵەم بدەن بۆسەر بەرژەوەندیەکانی بەعس . بۆیە لە ژێر بیانووی ڕەواندنەوەو کەمکردنەوەی مەترسیە ئەمنی و سەربازیەکان بۆسەر بەرژەوەندی ئاسایشی نەتەوەیی عەرەب و عێراق . ڕژێم دەستی دایە پەیرەوکردنی کۆمەڵێک سیاسەت و ڕەفتاری شۆفێنی لە دژی کورد , کە ئامانج تێیدا کەمکردنەوەی ڕێژەی دانیشتوانی کورد و لە قاڵبدانی سنووری جوگرافیای قەزاکە بوو , بەقەزانجی ئامانجەکانی بەعس و نەتەوەی سەردەستدا . ئەم سیاسەت و بڕیارانەی لای خوارەوەش بەشێکن لە بەرنامەو پیلانەکانی بەعس کە بەچەندین ساڵ پێش پرۆسەی ئەنفال لە سنووری قەزاکەدا کەوتبووە کار کە خۆی لە پەیرەوکردنی سیاسەتەکانی بەعەرەبکردن و ڕاگواستن و تەبعیس و ڕاستکردنەوەی نەتەوەیی و پرۆسەی وێرانکردنی شارو لادێ و ئابڵوقەی ئابوری و پەلاماری سەربازی بۆسەر ناوچە . .

بەعەرەبکردن / بەکورتی ڕژێمی بەعس بەچەندین ساڵ بەر لە پەلاماری ئەنفال بۆسەر کوردستان و ناوچەکە , بەئاراستەی

بەعەرەبکردنی سنووری قەزاکە چەندین هەنگاوی شۆفێنی هاوێشت وەک:

- بەپێی بریاری فەرمی ژمارە (41)ی کۆماری لەساڵی ١٩٧٦ لە هەنگاوێکی ترسناک و دوژمنکارانەدا , قەزای خورماتووی بەتەواوەتی لە پارێزگای کەرکوک دابراند و لکاندی بەپارێزگای (صلاح الدين / تكريت)وە .
- دروستکردنی چەندین نشینگە (مستەوتەنات) لە ساڵی ١٩٧٧ لە خۆرئاواو باشووری شارەکە و هەروەها نیشتەجێکردنی سەدان خێزانی عەرەبی هاوردە تێیدا.
- یاساغکردنی خوێندن بەزمانی کوردی و داخستنی قوتابخانە کوردیەکانی شارەکە .
- دابەشکردنی زەوی و زاری جوتیارانی کورد بەسەر عەرەبی هاوردەدا بەتایبەتی لە باکور و خۆرئاوای شارەکە .

ئەمەی سەرەوە بەشێک بوون لە سیاسەتەکانی بەعس لە چوارچێوەی شاڵاوی بەعەرەبکردن لە سنوورەکەدا تاکو پێش کردەی بەدناوی ئەنفال .

ڕاگواستن / بەمەبەستی زیاتر کەمکردنەوەی ڕێژەی کورد لەو دەڤەرە , رژێم پەنای بردە بەر سیاسەتی راگواستنی هاوڵاتیانی کورد لە ناوەندو دەوروبەری قەزاکە وەک راگواستنی دەیان خێزانی کورد دوای نسکۆی ساڵی ١٩٧٥ی شۆرشی ئەیلول بۆ شارەکانی خوارووی عێراق

- پـاش هەڵایـسانی شۆڕشـی نـوێی گـەلەکەمان و بـەتـایبەتی لـە هەشتاکان بەدواوە , بـەهۆی بەشداریکردنی کـورو کـەس و کـاریـان لــە شـۆڕشی نـوێدا , چـەندین خێـزان لـە ناوەنـدی شـارەکە راپێـچی سنوورەکانی ئێران کران .

- بـەپێی نووسـراوی ژمارە (٣٩٠) بەرواری ١٩٨٧/٤/٦ پارێزگـای سەلاحەدین بریـاری رۆخـاندن و چـۆڵکردنی گـوندەکانـی (پـارەپارە , ئەلبوسـەباح , تەپەسەوز ادراو هەروەها کۆکردنـەوەیان لەئۆردوگای زۆرەملێی سەیاد لە باشووری شارەکە .

- بـەپێی نووسراوی ژمـارە (٥٤٦)ی بـەرواری ١٩٨٧/٦/٩ قـایمقامـیەتی قەزاکە پـارێزگای سـەلاحەدین لـەوە ئاگادار دەکـاتـەوە , کـە تـا ئـەو بـەرواره زیـاتر لـە (٢٣)گـوندی سـنوورەکە لەلایـەن سـوپاوە وێـران کراوەو دانیشتوانەکەی چۆڵیان کردووە .

جگـە لـەم سیاسـەتانەش دامـودەزگا داپڵۆسـێنەرەکانی بـەعس لـەو دەڤـەرە کاریـان لەسـەر سیاسـەتی ئـاگرو ئاسـن دەکـرد لـە دژی کـورد , کەلە ئاکامدا بەسەدان هاوڵاتی و خـێزانی کورد بـوونە قوربانی مـەرام و رەفتارەکانی کاربەدەستانی ئەو رژێمە .

سـەبارەت بەدانیشتوانی گـوندەکانی سـەر بـە هـەردوو ناحیەی قـادر کـەرەم و نـەوجول تادەهـات گوشـار و ئابڵوقـەی هەمـەجۆر بۆسـەریان زیـادی دەکـرد , تاکـار گـەیشتە ئـەوەی هـاتوچۆی شـارو لادێکـان قـەدەغە بکرێت و دواجار بریاری یـاساغکردنی ژیان و هـاتووچۆ درا لە هـەموو ئەو سنورانەی کە لە ژێر دەسەڵاتی هێـزی پێشمەرگـەدابوو .

سـەرباری پەیرەوکـردنی ئـەم سـیاسەتە توندانـەی کـاربەدەستانی

رژێـم ، هێـرش و پەلامارەکانی جـاش و سوپا بۆسەر گوندنشینان زیاتـــر دەبوو ، کە دەرئەنـجام بەدەیــان گــوند ســوتێنران و بــەسەدان هاوڵاتی بــێ گـــــوناهیش بوونــە قوربــانی . جیـا لــەوەش رۆژانـــــە بـــۆردومانی کوێرانەی فرۆکەو تۆپبارانی قورسی گوندەکان دەکرا .

بــۆیە تـا دەهـات گوشـــارو هێرشــەکانی جاش و جـەیش بۆسـەر ناوچـە ئازادکراوەکـانی ژێـــر دەســـەڵاتی پێـشمەرگە روو لـە زیــــادبوون بـوو ، هــــەر ئەمـــەش وای کـــردبوو بـەتـــــەواوەتی ژیــــــان و گـــــوزەرانی گـوندنشینانی ناوچەکە بکەوێتە بەر مەترسی لـــەناوچوون ، کـــە دواجـــار بەپـــرۆسەی قرکردن و بەسوتماککردنی کوردستان لـە کـــردەی ئەنفالـــدا گەیشـــتە تــــرۆپک لــــە ســـنووری قــەزای خورماتوودا .

نەوجول پێش ئەنفال

نــەوجول ســـەرەتا دێــیەک بـــووە لــە چــە قــی ناوچــەی (داوێ) . پاشـان بـەبڕیـــارێک لـــە ســـاڵی (١٩٧٤) کـــراوە بـەنـــاحیە, بـــەنزیکەی (٣٠) کیلۆمەتردەکـەوێتــە ســـەرووی ڕۆژهــەڵاتی شــارۆچکەی خورمـاتووە , لـە ڕۆژهەڵاتیـەوە پێـــدەشتی گەرمیانـە , کـەرکوکیش دەکـــەوێتە بـــاکوری ڕۆژئـــاوایەوە , لای خـــوارەوەش خورمـاتووە , بـە لای سەرەوەشـدا (جـە وەڵـی گـل)ە . پـێش ئـەنفال نزیکـــەی (٢٠٠) مـــاڵ بـــووە، سـەبـارەت بـەڕەگ و ڕیشەی نـاوی نــەوجول چـەندین بـیرورا هەیە

کەبەهێزترینیان ئەوەیـە کەدەڵێت (ناوی نەوجول لەنۆجیل یان نۆ خێڵەوە هاتـووە)، ئەم ناحیەیە پێش خاپورکـــردنی قــوتابخانەیەکی ســـەرەتـایی و نـــاوەندی کــچان و کـــوڕان هــەروەها نەخۆشـخانەیەکی تێـدا بـوو، ئـــەم شـــارۆچکەیە چەندیـــن جـــار لــەلایـــەن ســـوپای عێراقــەوە وێرانکـراوە , ســەرباری ئــەوەی لــە ساڵی ١٩٨٥ تاکــو دەســتپێکردنی کــردەی ئـەنفال بــەبەردەوامی گـــوندەکانی ئـەو ســنوورەی ژێـــر دەســەڵاتی پێـشمەرگە دەکەوتنـە بـــەر هێـرش و پەلاماری سوپاو جـاشەوە . جیا لـەوەش ڕۆژانـە زۆربەی گونـدەکان تــۆپباران و بــۆردومــان دەکــران , دەرئەنـجام بــەدەر لە زیانی مـاددی بەدەیان هــاوڵاتی سڤیلْ دەبــوونــە قــوربـانی . لـەگـــەڵ زیـــادبـــــوونی گـوشـــــارە جۆراوجۆرەکـــانی رژێـــم و هـــەرەشـــــەو پــەلامــــارەکانی سـوپا بــۆ ســـەر ناوچــەکە، تـــا دەهـــات پانتـایی ژیـــان بـەرتەسـک دەبووەوە , تـا کـار گەیشـــتە ئـەوەی لـە شـــاڵاوی ئەنفالــدا چ نـاوەنـــدی نـــاحیەکەو چ گوندەکـــانی ســـەر بـەو ناحیەیـە بەتـــەواوەتی

لەلایەن سوپاو جاشەوە خاپور کران و بەشێکی زۆری دانیشتوانەکەی بـزرو بێ سەرو شوێن کـران , ئەوەش کـە لـەو پرۆسـەیە رزگـاری بـوو راپێـچی ئۆردوگا زۆرەملـێەکان کـران .

* ناوی گوندەکانی سنووری ناحیەی نەوجول :

شـۆراو / قـەلا / مـەحمود بـەگ / قـوم پـەڵک / نـامیق / عـەرەب ئاغـا / چـەوری / سـاڵەیی / ئۆمەرسـۆفی / حـەیدەرە سـوور / بـاش تەپـە / گـومەتەبۆر / پـەڵکانەی سـەیدەکان / پـەڵکانەی کوردی / گـۆمەیی / لـەک / قـوشەلان / گـەرمک / وارانـی ژوورو/ وارانـی خـواروو / دوراجـی / لفـتی ئـاغا / تالاو / زنـاەی گەورە / زنانەی بچـووک/ چەچان / میل ناسر / چاڵەو دوانە / قـەڵخانلووی گەورە / قەڵخانلووی بچووک ... هتد

* نەوجول لە ئاماری ساڵی ١٩٧٧

ناحیەی قادر کەرەم پێش ئەنفال

قـــادرکەرەم بـــەدووری (٥٠)میـل دەکەوێتـە خـواروی رۆژهـەلاتی شـاری کـەرکوک , بەتەنیـشتیدا چـۆمی رۆخانـە تێپـەردەبێت . سـەبارەت بـە سـنووری جـوگـرافیای نـاوچەکە, لای بـاکورەوە سـنووری قـەزای چەمچەماڵە لای باکوری رۆژهەلاتـەوە نـاحیەی سەنگاوە, لای رۆژهەلاتـەوە ناحیەی بێبازە, لای باشووری رۆژهەلاتـەوە سـنووری قـەزای کـەلارە, لای باشووریـشەوە نـاحیەی نەوجـولە, تـەواوی رووبـەری نـاحیەی قـادرکەرەم (٧,٥٪) لـە رووبـەری پارێزگـای کـەرکوک پێـک دەهێنـی . قـادرکـەرەم سـەرەتـا دێ بـووەو لـە سـاڵی (١٨٦٦) دروسـتکراوە .

دەربارەی بنـەرەتی نـاوی قـادرکـەرەم چـەندین بـیرورا هـەن وەک :

بـیرورای یەکـەم/ بـاس لەوە دەکرێـت دووبـرا هـەبوونە بەناوی قادر و کـەرەم , کـە لـەو شـوێنە نیـشتەجێبوون , بـەپێی هەنـدێک لـە سەرچاوەکان گوایە ئەو دێیە لـەلایەن ئـەو دووبـرایەوە ئـاوەدانکراوەتەوە , ئیدی هەر بەناوی ئەو دووبرایەوە ناوبانگی دەرکردووە .

بیرورای دووەم/ ئاماژە بۆ ئەوە دەکات گوایە ئەم دێیە لەسەر دەستی حـەزرەتی شـێخ حـەسـەنی قـەرەچێوار دروسـت کـراوە بـەناوی قادرکەرەمەوە , لێکدانـەوەی پـیری قـەرەچێوار بـۆ ئـەم نـاوە ئـەوەیە گوایە جێگای کەرەمی شێخ عبدول قادری گەیلانیە ،

لە سـاڵی ١٩٣١ دوای شـەری ئـاوباریک بـەهۆی هاوکاری و بەشداریکردنی خـەڵکی ناوچـەکە لەگـەڵ شێخ مـەحمودی نـەمردا , دەسەلاتدارانی ئـەوجا ناوەنـدی قەزاکـەیان گـواستەوە بـۆ نـاوەندی ناحیـەی داقـوق . رژێمـی بـەعس هـەر لـە سـەرەتای گرتنـە دەسـتی دەسـەلات بـەهۆی گـرنگی

هەڵكەوتەی ناحیەكەوە گوشارەكانی بۆ سەر سنورەكە زیاتر كردبوو , بەبەردەوامیش پەلاماری گوندەكانی سنوورەكەی دەدا لە هەشتاكان بەدواوە لە چوار چێوەی ئەو بەرنامەدا چەندین گوند وێرانكران لە ناوچەكانی زەنگەنەو بناری گڵ و شێخان و جەباری وەك گوندەكانی (جان وەیس بەگ , ئالی خان بەگ , فەرهاد بەگ , چەم سور خاوو ... هتد) . بەر لە پەلاماری ئەنفال ووردە ووردە هاتوچۆی نێوان شارو لادێكانی سنوورەكە قەدەغەكرا , سوپاو جاش بەچەندین شێوە هەڵیان دەكوتایە سەر ئەو گوندانەی كە لە رێگاو بانە سەرەكیەكان نزیك بوون یان هاوسنور بوون لەگەڵ مۆڵگا سەربازیەكاندا . سیاسەت و رەفتارە شۆفێنیەكانی رژێمی بەغدا لە پەلاماری ئەنفالدا بۆسەر ناوچەكە سەرئەنجام گەیشتە ترۆپك و تەرو وشك پێكەوە سوتێنران .

* گوندەكانی سنووری ناحیەی قادركەرەم پێش ئەنفال :-

عبداللە هۆری / عبداللە هۆری تازە / گوڵباخی گەورە / گوڵباخی بچووك / قیرچە/ مشكی بان / هەرێنە / هەر مۆڵە / تۆپ خانە / قەشقە / قەیتول / گەراوی / خدر رەیحان / ئیبراهیم غولام / بنەكە / تیلەكۆی زەنگەنە / سپی سەر / مەلا ئۆمەر / فەقێ مستەفا / بەكرە گەرە / تاوسانەی كەرەم / حەسەن پرچن / كانی قادر قەڵا/ كانی قادر ژوورو / كانی قادر خواروو / سۆفی رەزا / عەزیز بەگ / ئاوباریك / كۆشكی سەروو / كۆشكی خواروو / كۆشكی ناوەراست / دارتووی گڵ / بارام بەگ/ تازە شار / فەرهاد بەگ / جان وەیس بەگ / ئالی خان بەگ / تەختەمینەی گەورە/ تەختەمینەی

بچووک / رەمەزان مامکە / باوەکر / کەریم باسام / لک قادر سەرهەتگ / مام میسک / تەڵەبی / دارتوو / لەک هیدایەت / شاوک / قەڵا میکائیل سەروو / قەڵا میکائیل خواروو / بەگ زادە / ئاودێر / بان گۆڵ / قوچەلی / شێخ مەحمەد / سۆران / گۆران / حەمک / حەسەن خان / پوزەڵ / هەنارەی خواروو / هەنارەی سەروو / کوڵەبان / قەرەچێوار / جانی / کەپە کورە / تەکیە / قایتەوەنی عومەر / قایتەوەنی ئەوبەر / بەکر باجەلان / چنگی / وەستا خدر / وێڵە / عەلی مستەفا / ئالیاوا / چەم سوور خاو / ژاژ / داروەسەرە / پارویڵە / تاوێرەبەرزە / چیمەنی حاجی ئەمین / زەردە / موحمود پەریزە / گۆلەمە ...هتد

* * *

ئەنفال پرۆسەیەك
بۆ سڕینەوەی نەتەوەیەك

رەنگــە وشــەی ئــەنفال لە نــێو كــۆمــەڵگای كــوردەواریــدا , تاكو ساڵی هــەشتاو هــەشــت كەمــترین وشــە بێـت كـە كـورد پێـی ئاشنا بێـت یـان بەكاری هێنا بێـت , ئــەمەش ئــەوە ناگەیــەنێت كـورد بـەر لـە پەلاماری ساڵی هەشتاو هەشت , ئـەنفـال نـەكـرابێت و بـەر پـەلامـار و شالاّوی كوشـتن و بـرین و تـالان و بـڕۆ نـەكـەوتـووبێت لەلایــەن داگیركــەرانی كوردستانەوە .

ئـــەنفال لـەو رۆژگـارەی كـە بـۆ مـەبـەستێكی تــرو لـە نــێو دوركـەی عەرەبیــدا وەك پــەیـامــێك بــۆ چارەســەركــردنی دۆزێــك لەنــێو موســوولّماناندا لــە دایـك دەبێــت , ئــیدی لــەویّ رۆژیّ بـــەدواوە بـەئـاوەژۆوە دەبێــتە روخسـەت و شـەرعیەتـی پـیّ دەدرێـت لـەلایـەن سـەرانـی عـەرەبـەوە بـۆ مـەبـەستی نارەواو نـادروسـت .

بـەكارهێــنانی وشـــەی ئــەنفال لەلایــەن دەسـەلاّتــدارانی عەرەبــەوە لەسـەردەمە جیاجیاكـان و تـەنانــەت بـەئێستاشەوە بـوّتـە بـاو عـورفـێكی نێو عـەقڵیەت و كلـتوری ئـەو نـەتـەوەیە , مــەرجیش نیـە هـەمـوو ئەو تـالاّن و كارەسـاتە خـوێناویــانەی رابــردوو دەقـاو دەق لـە رووكـەشــدا هـەڵگـری هـەمان ناو بێـت , بـەڵام لەناوەرۆكـدا گوزارشـت لەهـەمان وشـەو پرۆسـە دەكـات . ئـــەنفال وشـەیــەكی رووت عــەرەبیــە , لـــە رووی راڤــەكاریشـەوە ئــەم وشــەیە لـە نـێو زوبـان و فـەرهـەنگی عـەرەبیــدا خاوەن چەندین ماناو واتای جیـاوازە , جیا لـەمـەش ئـەنفال نـاوی سورەتی هەشتەمە لە قورئانی پیرۆزدا , هـۆی دابـەزینـەكـەشی دەگـەڕێتەوە بـۆ

شەری بەدر لە ساڵی (٢)ی کۆچیدا . کاتێک ئەو شەرە بەقازانجی موسوڵمانەکان و دۆڕانی قوڕیشیەکان کۆتایی دێت , بەرەی موسوڵمانان لەسەر دەسکەوتەکانی ئەو جەنگە دەبنە دوو کەرتەوە سەبارەت بەحەڵاڵی و حەرامی دەسکەوتەکان و چۆنێتی دابەشکردنی لە نێوانیاندا , بۆیە حاڵەتی گومان و پرسیار دروست دەبێت دەرئەنجام خوای گەورە بەم ئایەتە وڵامیان دەداتەوە :(قل الانفال لله والرسول...) . بەمەش تا ئەندازەیەکی کەم ئەو گرێ کوێرەیەی نێوانیان شل دەبێتەوە , وەلێ لێرەوە تەنگەژەیەکی دیکە لەهەمان چرکە ساتدا سەر هەڵدەدات ئەویش سەبارەت بە چۆنێتی دابەشکردنی دەسکەوتەکان , بۆ جارێکی تر و بەمەبەستی یەکلاییکردنەوەی یەکجارەکی ئەم گرێ کوێرەیە خوای گەورە لە ئایەتی ٤١ی سورەتی ئەنفالدا چۆنێتی دابەشکردنەکەیان بۆ روون دەکاتەوەو دەفەرمێت : (واعلموا انما غنمتم من شیء فان لله والرسول والذی القربی والیتامی والمساکین وابن السبیل ان کنتم امنتم باللە وما انزلنا علی عبدنا یوم الفرقان یوم التقی الجمعان وللە علی کل شیء قدیر) .

کەچی دوای سەدان ساڵ لەم رووداوە , رژێمی بەعس رێک لە ژێر ناوی ئەنفالدا گەلی کوردی موسوڵمان لەسەر خاک و زێدی باوباپیرانی خۆی بەشێوەیەک دەخاتە چوارچێوەی ئەنفالەوە , کە مێژووی مرۆڤایەتی کارەساتی لەم چەشنەی بەدەگمەن بەخۆوە بینیوە . ئەنفالێک کە تەرو وشک , پیرو گەنج , منداڵ و گەورە, پیاو و ژن , سروشت و گیانلەبەر , تەنانەت مزگەوت و قورئانەکانیش

دەسوتێنرێن و ئەنفال دەکرێت . هەر ئەمەش دەمانگەیەنێتە ئەو بڕوایەی پەلامارە ئەنفال بەر لەوەی هەڵمەتێک بێت بۆ لەناو بردنی شۆڕشی چەکداری کورد , پرۆسەیەکی گشتگیرو فرەرەهەند بووە بۆ :

١. کوشتن و لەناو بردنی زۆرترین ژمارەی مرۆڤی کورد بەهەردوو رەگەزەکەوە , بەمەبەستی کەمکردنەوەی رێژەی کورد لە عێراقدا .

٢. لە ناوبردن و تەفرو تونا کردنی سەرچاوەی بوژاندنەوەو حەوانەوەی بزوتنەوەی چەکداری لە کوردستان .

٣. تۆڵە سەندنەوە لەلادێ نشینان , بەتۆمەتی ئەوەی کە لە شەری هەشت ساڵەی نێوان عێراق / ئێران بوبونە جێگای حەوانەوەی هەزاران سەربازی هەڵهاتوو لەبەرەکانی شەر , سەرباری ئەوەی گوندەکان لانەو بنکەی حەوانەوەی پێشمەرگە بوونە .

٤. زیان گەیاندن بە لایەنی ئابووری کۆمەڵگای کوردەواری بەتایبەتیش گوندنشینان لە بواری کشتوکاڵی و ئاژەڵداریدا , کە دوو سەرچاوەی سەرەکی بوون بۆ بووژاندنەوەی ئابووری کوردستان .

٥. تێکدان و شێواندنی بواری کۆمەڵایەتی و سیاسی و نەتەوایەتی

٦. بێ سەرو شوێنکردنی هەزاران ژن و مندالْ و پیاوی ناوچە جیاجیاکانی کوردستان .

٧. وێرانکردنی هەزاران گوند و چەندین شارو شارۆچکە .

٨. سرینەوەو شێواندنی مێژوو کلتوور و فەرهەنگی نەتەوایەتیمان , لەبەرامبەردا کارکردن بۆ چەسپاندنی کلتوری نەتەوەی سەردەست بەسەر هەموو لایەنەکانی کۆمەڵگای کوردەواریدا .

٩. تێکدانی باری کەسێتی و هەڵوەشاندنەوەی شیرازەی خێزانی لە نێو لادێ نیشینەکاندا .

١٠. بەسوتماککردنی بەشێکی فراوان و گرنگی خاکی کوردستان .

بەهەر حاڵ تراژیدیای ئەنفال برینێکی قوڵ و بەسۆی لەسەر جەستەی کورد بەجێهێڵا , کە زۆر ئاسان نیە لەمەودای نزیکدا ساریژ بێت . هەر بۆیە مەرگە ساتی ئەنفال بوە هێمایەوک بۆ مەزڵومێتی گەلی کورد لەسەدەی بیستەمدا , کە جێی داخە ئەم کارەساتە بەو قەبەیەوە لەئاستی نێو دەوڵەتیدا لەکاتی خۆیدا دەنگی نەدایەوە وەک کارەساتێکی مرۆیی و سیاسی لە ئاستی جیهاندا تەماشا نەکرا ئەگەر چی جیهان لە کۆتاییەکانی سەدەی بیستەم کارەساتی وا گەورەی بەخۆوە نەبینیبوو , وەلێ بەرژەوەندیە سیاسی و ئابووریەکان وای دەخواست کە هەموان بێدەنگی هەڵبژێرن لە ئاست ئەو کۆمەڵکوژیەدا , ئێستاش بێگومان دوای نەمانی رژێمی بەعس پێم وایە قورسە بۆ ئەوان قسە لەسەر گەورەیی ئەم تاوانە بکەن چونکە یەکەمجار خۆیانی پێناشرین دەبێت .

سـەبـــارەت بـەرژێـــمی ئـەنفالـچی بــەعس و کلتورەکــەی , ئــەوا ئــەم مەرگەساتەی کـورد بێشـک بـوّتە خاڵێکی رەش لە نێو لاپەرەکانی مێژووی پر لە کارەسات و خـوێـناوی عـێراقدا کـە هـەمیشە جـێگای شـوورەییە بـۆ کلتـوری نەتـەوەی سەردەسـت کــە عـەیـامـێکە لــە ژێــر نــاوی جیاجیادا ئەنفالیان کردۆتە پەیامێکی شەرعی . ئـێستاش ئاسـان نیە ئــەم جینایەتـە لە کــوڵی مـێژووی خـۆیانی بکەنەوە چونکــە ئــەو رژێـم و سوپایـەی کــە ئەنفالی بەناهەق بریە بالأی کورد , کوری دڵسوز و بـەوەفــا بــوون بــۆ یـاسـاو کلــتوری بیابــان . خــۆ ئـەوەتـا ئێـستاش بـەشـی هــەرە زۆری عـەرەب چ لە عێراق و چ جیهانی عـەرەبیدا شـانازی دەکـەن بـەشــەر و جـەنگــە خـوێناویـەکانی بـەعس و سـەدامــەوە , دیــارە بـــەو جـەنگــە نارەوایيـشەوە کـە دەرهـــەق بــە گـەلــی کـوردی مـوسـوڵمان هـەڵــی گـیرسـاند کـە ئەنجامـەکەی مەرگەساتی ئەنفال و کیمیابـارانکـردنــی کـوردستانی لیّ کـەوتەوە . ئـاشـکـرایـە ئـەو چـەنـد مـلیوّن کـەسـەی کە لـە رابـردوودا ئـەنـدامی دڵسوّزی بـەعـس بــوون و لــە ئـەنجامــدانی هـەرجـەنگێکی خـوێـناوی و کاولـکەردا بـەشـداربـوون و چـەپڵەیــان بــۆ سـەروّکـی نـەتەوەیی عـەرەب و پارێزەری دەروازەی رۆژهــەلأت لێدەدا , ئـاخر دەبێـت ئـەوانیش تاوانبـار نـەبن .. پێـنج ملیـوّن ئــەندامی حــزبی بـەعس و زیـاتر لـە یـەک ملیـوّن سـەربــاز و ســەدان هـەزار جـەلادی ســوپــای مـیللی و دەزگـاکـانــی هــەواڵگری و ئاسـایش و موخابـەرات و هـێزەکانـی بـەنـاو فـیدای سـەدام ... هـتد . ئـاخــر هـەمــوو ئـەمانە کـارئـەکـتــەری ســەرەکی و عـەبـدی مـوتیعی سـەدام نـەبوون لـە کـردەی

ئەنفال و هەموو تاوانەکانی تردا . ئەی ئەمانە هەمووی کوری کێ بوون ؟ خەڵکی کوێ بوون و ؟ سەربەچی نەتەوەیەک بوون ؟

راستە سەدام ئەندازیارو نەخشە کێشی پەلاماری ئەنفال بوو بۆسەر کوردستان , بەڵام ئەوانەی منداڵیان لە بێشکەدا گولە باران دەکرد .. ئەوانەی هەتکی ناموسی ژن و کچی پاکیزەی کوردیان دەکرد .. ئەوانەی قورئان و مزگەوتەکانی خوایان دەسوتان و دەرۆخاند .. ئەوانەی ئاگریان بەردەدایەماڵی جوتیاران و دوای تالانکردنی هەموو گوندێکیان دەسوتاند .. ئەوانەی فرۆکەوان بوون و بۆردومانی کوێرانەی خەڵکی سڤیل و بێ گوناهیان دەکرد .. ئاخر دواجار دەپروسم حەجاج و شەوقی و موقەدەم حەسەن .. هەموو ئەمانە کوری کێ بوون و سەربەچی کلتورو نەتەوەیەک بوون ؟

بۆیە لەبەرامبەر تراژیدیای ئەنفالدا , تەنها سەدام تاوانبار نیە بەڵکو مێژوو کلتورو بەملیۆنان جەلاد لە عێراقدا تاوانبارن , بۆیە ئیتر پێم وایە دەبێت یاسایەک دەربکرێت تاکو کلتورو مێژوو و هەموو جەلاد بدرێن بەدادگا , بۆ ئەوەی جارێکی تر ئەنفال دووبارە نەبێتەوە , کوردیش ئیتر لەبەر هەر هۆیەک بێت دەبێت لەسەر خاکی خۆی بمرێت و بنێژرێت , نەک لەعەرعەر و نوگرە سەلمان و وڵاتی سارا نشین .

ئەنفال وەك بڕیارێك

بەچەندین ساڵ بەر لە دەستپێکردنی پەلاماری ئەنفال بۆسەر کوردستان , لە چوار چێوەی سیاسەتی قڕ کردن و پاکتاوی ڕەگەزیدا , سەرقاڵی پچڕ پچڕ کردن و لەقاڵبدانی خاکی کوردستان بوون, بەکارهێنانی سیاسەتەکانی (بەعەرەب کردن , ڕاگواستن , تەبعیس ..هتد) چەندین شێوازی مەترسیداربوون , بۆسەر بەرژەوەندی و ئایندەی چارەنوسی کوردو دۆزە ڕەواکەی . بەڵام جەنگی هەشت ساڵەی نێوان عێراق _ ئێران وای لە رژێم کردبوو کە نەتوانێت سەد دەرسەت هەموو ئامانج و نەخشە ترسناکەکانی لەسەر خاک و گەلی کوردستان بهێنێتە دی , بۆیەهەمیشە لە هەلو دەرفەت دەگەرا تاکو تەواوی مەرامەکانیان پراکتیزە بکەن و کوردستان بەگەل و خاکەوە لەبۆتەی عێراقی عەرەبیدا بتوێننەوە . وە لێ بۆ ئەو مەبەستە دەمێک بوو بەعس وسەرۆکەکەی لە هەل و دەرفەت دەگەران . کاتێکیش ئەو جەنگە خوێناویەی نێوان هەردوو وڵاتی دراوسێ و موسڵمان رووڵە کۆتای بوو , ئەوجا سەرۆکی سوپای جەنگە نارەواکان کەوتە دانانی نەخشەو پیلانی ترسناک بە ئامانجی قڕکردنی کوردو بەسوتماک کردنی خاکەکەی, دیارە بۆ گەیاندنی ئەو ئارمانجەش ,سەدام خوازیاربوو جێبە جێکردنی ئەو ئەرکە بە یەکێک بسپێرێت بە ئەندازەی خۆی درندەو خوێن ڕێژ بێت , تاکو لەجینۆ سایدو کێومالکردنی کوردستاندا تۆزقاڵێک

بەزەیی و ویژدان شک نەبات , وەلێ ئەوەش بەرژەوەندی بەعس و میتۆدەکەی تیایدا سودمەند دەبێت ,دەقاودەق پەیرەو بکرێت .بێگومان ئەو دەمە باشترین کەسیش کە جێگای باوەر و متمانەی سەدام بێت بۆ ڕاپەراندنی ئاواکارێک , خودی (علی حسن المجید) ی ئامۆزای بوو . عەریف عەلی کەدواتر لەناو کوردا بە عەلی کیمیاوی ناسرا , زۆر بەشانازیەوە ئەو فەرمانەی سەرۆکەکەی قبوڵکرد, چونکە ناوبراو بەخوێن ڕێژ ترین کەسی ناو سوپاوحزبی بەعس ناسراو بوو .دیارە بیرۆکەی شاڵاوی ئەنفال بۆ سەر کورد ,سەرتا تەنها لەلایەن خودی دیکتاتۆری عێراقەوە بەر جەستە بوبوو, پاشان بۆراپەراندنی ئەو نەخشەیە عەلی حەسەن ئەلمەجید لێ ئاگادار کرایەوە , دواتر بۆ جێبەجێکردنی وا پێویستی دەکرد بە فەرمی لەچواچێوەی بریارێکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆرشدا , ناوبراو دەستکراوە بکات بۆدانانی بەرنامەو پیلانی گونجاو بۆئەنجامدانی ئەو پرۆسەیە لەکات و شوێنی خۆیدا .ئەوەبوو بەپێی بریاری ژمارە (١٦٠)لەبەرواری ٢٩ /٣/١٩٨٧ بەناو ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش ,بەفەرمی ئەو ئەرکەی بە عەلی حەسەن ئەلمەجید ڕاسپارد کە ئەمەی لای خوارەوە دەقی بریارەکەیە :

بەناوی خوای گەورەو میهرەبانەوە

بەناوی گەل

ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆرش

ژمارەی بریار/١٦٠

مێژووی بریار /١٩٨٧/٣/٢٩

بڕیار

بەپشت بەستن بە برگەی (٦)لەمادەی (٤٢) و برگەی (٦) لەمادەی (٤٣) لە دەستور بۆ جێبەجێکردنی بریارەکانی کۆبونەوەی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆرش و سەرۆکایەتی هەرێمی حزبی بەعسی ئیشتراکی لە (١٩٨٧/٣/١٨) ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆرش لەکۆبونەوەی ١٩٨٧/٣/٢٩ئەم بریارانەی دا :

یەکەم : عەلی حەسەن ئەلمەجید ئەندامی سەرکردایەتی هەرێمی حزبی بەعسی عەرەبی ئیشتراکی بکرێ بەنوێنەری سەرکردایەتی هەرێمی حزب و ئەنجومەنی بالأی شۆرش بۆ جێبە جێکردنی سیاسەتی سەرکردایەتی حزب و ئەنجومەنی سەرکردایەتی لەسەراپای ناوچەکانی ژوورو ناوچەی کوردستان و حوکمی زاتی , بۆ جێبەجێکردنی ئەمن و ئاسایش دابین کردنی دڵنیایی و جێبەجێکردنی یاسای حوکمی زاتی لەناوچەکەدا.

دووەم: عەلی حەسەن ئەلمەجید ئەندامی سەرکردایەتی هەرێم , بۆ ئامانجەکانی ئەم بریارە هەموو دەسەلأتێکی پێ دەدرێ,بۆ جێبەجێکردنی بۆهەموو دەزگای مەدەنی و عەسکەری و ئەمنی و لیژنەی کارو باری باکور

سێیەم : هەموو لا یەنەکانی خوارەوە , لەهەموو ناوچەکانی سەروو پەیوەندی دەکەن بەهاوریٚ ئەندامی سەرکردایەتی هەرێم , پابەند

دەبن بە هەموو بریارو فەرمایشتەکانەوە کەلەوە وە دەردەچیٚ و جێبە جێکردنی پێویست دەبێ بە پێی ئەم بریارە :

١- ئەنجومەنی تەنفیزی ناوچەی کوردستانی حوکمی زاتی

٢-پارێزگاری پارێزگاکان سەرۆکی یەکە ئیداریەکانی سەربە وەزارەتی حوکمی محلی

٣- دەزگای موخابەرات , هێزی ئەمنی ناوخۆ و ئیستخباراتی عەسکەری.

٤- سەرکردایەتی سوپای میللی .

چوارەم: پابەند بونی سەرکردایەتی عەسکری لەو ناوچانە بەفەرماندەی هاورێ سەرکردایەتی هەرێم , لەهەموو ئەوانەی لەیەکەم برگەدا لەم بریارەدا هاتووە

پێنجەم : ئەم بریارە لەبەرواری دەرچونیەوە کاری پێدەکرێ تاکاتێکی

نەزانراو , کارکردن بەهەموو برگە یاسایەکانی تر رادەگیرێ کە لەگەلٚ

ئەم بریارەدا ناگونجێ

سەدام حوسێن

سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆرش

الرحمن الرحيم

الثورة

١٦

١٩٨٧/٣/٢٩

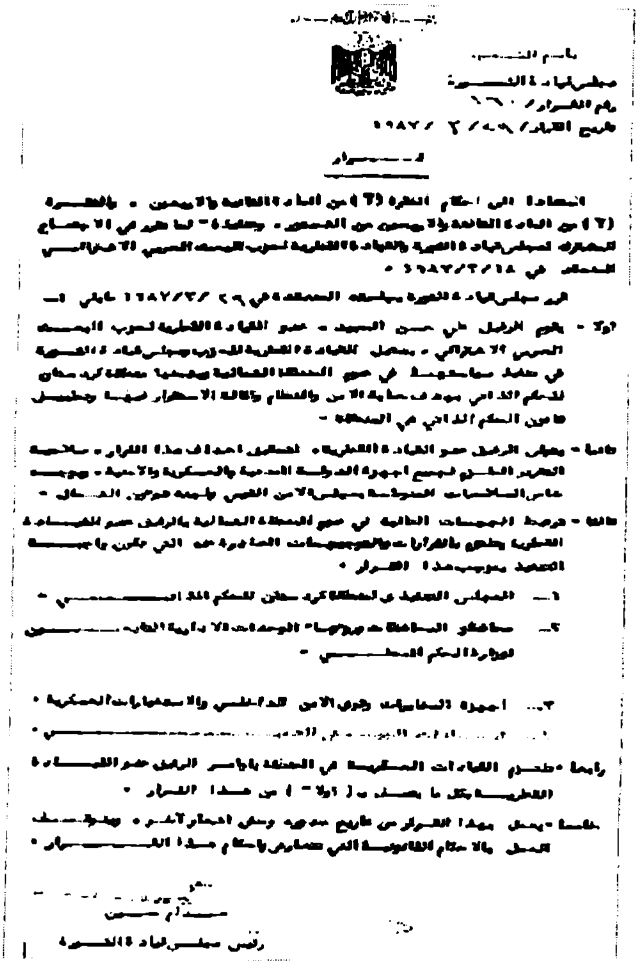
قرار

أحكام الفقرة (٦) من المادة الثانية والاربعين , والفقرة (٦) من ... والاربعين من الدستور وتنفيذاً لما تقرر في اجتماع المشترك ... قيادة الثورة والقيادة القطرية لحزب البعث العربي الاشتراكي المنعقد في ... قرر مجلس قيادة الثورة بجلسته المنعقدة في ١٩٨٧/٣/٢٩ مايلي

... الرفيق علي حسن المجيد , عضو القيادة القطرية لحزب البعث ... اكي , بتمثيل القيادة القطرية للحزب ومجلس قيادة الثورة في تنفيذ ... في عموم المنطقة الشمالية منطقة كردستان للحكم الذاتي بهدف حماية ... وكفالة الاستقرار فيها وتطبيق قانون الحكم الذاتي في المنطقة .

... لرفيق عضو القيادة القطرية , لتحقيق اهداف هذا القرار صلاحية ... لجميع اجهزة الدولة المدنية والعسكرية والامنية , بوجه خاص ... لمنوطة بمجلس الامن القومي ولجنة شؤون الشمال .

... الجهات التالية في عموم المنطقة الشمالية بالرفيق عضو القيادة ... زم بالقرارات والتوجيهات الصادرة منه التي تكون واجبة التنفيذ ... القرار

بسم الله الرحمن الرحيم

باسم الشعب

مجلس قيادة الثورة

رقم القرار / ١٦٠

تاريخ القرار / ٢٩ / ٣ / ١٩٨٧

قرار

استنادا الى احكام الفقرة (أ) من المادة الثانية والاربعين ، والفقرة (ج) من المادة الثالثة والاربعين من الدستور ، وتنفيذا لما تقرر في الاجتماع المشترك لمجلس قيادة الثورة والقيادة القطرية لحزب البعث العربي الاشتراكي المنعقد في ١٨/٣/١٩٨٧ .

قرر مجلس قيادة الثورة بجلسته المنعقدة في ٢٩/٣/١٩٨٧ ما يلي :-

اولا - يقوم الرفيق علي حسن المجيد ، عضو القيادة القطرية لحزب البعث العربي الاشتراكي ، بتمثيل القيادة القطرية للحزب ومجلس قيادة الثورة في تنفيذ سياستهما في عموم المنطقة الشمالية بضمنها منطقة كردستان للحكم الذاتي بهدف حماية الامن والنظام وضمان الاستقرار فيها وتطبيق قانون الحكم الذاتي في المنطقة .

ثانيا - يكون للرفيق عضو القيادة القطرية ، لتحقيق اهداف هذا القرار ، صلاحية اتخاذ القرارات الملزمة لجميع اجهزة الدولة المدنية والعسكرية والامنية ، وبوجه خاص الصلاحيات المنوطة بمجلس الامن القومي ولجنة شؤون الشمال .

ثالثا - ترتبط الجهات التالية في عموم المنطقة الشمالية بالرفيق عضو القيادة القطرية وتلتزم بالقرارات والتوجيهات الصادرة عنه التي تكون واجبة التنفيذ بموجب هذا القرار .

١- المجلس التنفيذي لمنطقة كردستان للحكم الذاتي .

٢- محافظو المحافظات ورؤساء الوحدات الادارية التابعون لوزارة الحكم المحلي .

٣- اجهزة المخابرات وقوى الامن الداخلي والاستخبارات العسكرية .

٤- [illegible] الجيش الشعبي [illegible] .

رابعا - تلتزم القيادات العسكرية في المنطقة بأوامر الرفيق عضو القيادة القطرية بكل ما يتعلق بـ (اولا) من هذا القرار .

خامسا - يعمل بهذا القرار من تاريخ صدوره ويوقف العمل بالاحكام القانونية التي تتعارض واحكام هذا القرار .

صدام حسين

رئيس مجلس قيادة الثورة

١. المجلس التنفيذي لمنطقة كردستان للحكم الذاتي .

٢. محافظو المحافظات ورووساء الوحدات الادارية . التابعون لوزارة الحكم المحلي .

٣. اجهزة المخابرات وقوى الامن الداخلي والاستخبارات العسكرية .

٤. قيادة الجيش الشعبي .

رابعاً: تلتزم القيادات العسكرية في المنطقة اوامر الرفيق عضو قيادة القطرية بكل ما يتصل بـ(اولاً) من هذا القرار .

خامساً: يعمل بهذا القرار من تأريخ صدوره وحتى اشعار أخر , ويتوقف العمل بالاحكام القانونية التي تتعارض واحكام هذا القرار .

صدام حسين

رئيس مجلس القيادة الثورة

بڕیارە پێش وەختەکانی
عەلی حەسەن مەجید

دوای دەست بەکاربوونی عەلی حەسەن مەجید , وەک سکرتێری گشتی نوسینگەی باکور , کە راستەوخۆ بەرپرسیارێتی قڕکردنی کورد و بەسوتماککردنی خاکی کوردستان خرابووە ئەستۆی , پێش وەخت و بۆ باشتر ئامادەکردنی زەمینەی لەبار بۆ دەست پێکردنی شالاوی ئەنفال بۆ سەر کوردستان . لە نووسراوێکدا چەندین بڕیاری سەبارەت بەو پرۆسەیە ئاراستەی فەیلەقەکانی سوپاو داموودەزگا ئەمنیەکانی لە ناوچەکەدا کردبوو , تاکو کاری پێبکرێت و گوشارەکان زیاتر بکرێن بۆسەر ئەو ناوچانەی کەلە ژێر دەسەلاتی هێزی پێشمەرگەدا بوون .

ئەو بڕیارانەی کە لە نوسینەکەی ناوبراودا هاتبوون , دەتوانین بەسەرەتایەک ئەژماردەی بکەین بۆ نیاز و مەبەستی خراپی رژێمی بەغدا بەرامبەر بەکورد و شۆشەکەی . چونکە ئەو ئیجرائاتانەی کە راسپاردەی ئەلمەجید بوون , لە نووسراوی ژمارە (٤٠٠٨) لە ٢٠حوزەیرانی ١٩٨٧ بەئاشکرا ئاماژەی بۆ دەست پێکردنی پرۆسەی قڕکردن و یاساخ کردنی ژیان دەکرد لەو ناوچانەدا .

بەپشت بەستن بە بریارو فەرمانەکانی ناوبراو , دامودەزگا ئەمنی و سەربازیەکان لە سنووری قەزای خورماتوو , تا دەهات ئیجرائاتی توندیان بەهەموو ئاراستەکاندا ئەنجام دەدا و گوشاری جۆراو جۆریان دەخستە سەر

گوندنشینانی سنوورەکە کەخۆی لە گوندەکانی هەردوو ناحیەی (قادر کەرم (وانەوجول) دەبینیەوە .

لەمانەی لای خوارەوەش بەشێکن لەو سیاسەتانەی کە بەچەندین مانگ پێش پەلامارەکانی ئەنفال بۆ سەر ناوچەکە پەیرەو دەکران:-

١. چەسپاندنی ئابلۆقەی ئابووری بۆسەر گوندنشینانی سەربەناوچەکانی (داوێ , بناری گل , زەنگەنە ... هتد)

٢. گوشار خستنە سەر هاتوچۆی نێوان شارو لادێ .

٣. ئەنجامدانی هێرشی کورت خایان بۆسەر ناوچەکەو وێرانکردنی دەیان گوند , بەتایبەتیش بۆسەر ئەو گوندانەی کە لە مۆلگا سەربازی و رێگا سەرەکیەکانی نێوان (خورماتوو-نەوجول) و (خورماتوو- قادرکەرەم) و (قادر کەرەم –کەرکوک) ەوە نزیک بوون .

٤. بۆردومانی رۆژانەی فرۆکەو چەکی قورس بۆسەر گوندەکان و گەیاندنی زیانی مادی و گیانی زۆر بەدانیشتوان .

٥. دەستگیرکردنی سەدان هاولاتی گوندنشینی ئاسایی و پاشان شەهیدکردنیان بەتۆمەتی هەڵبەستراو . هەموو ئەو ناوچە گوندنشینانەی کە لە ژێر دەسەلاتی پێشمەرگەدابوو , هەمووی کراوە ناوچەی (محرمە) و هاتوچۆو ژیانی تێدا قەدەغەرکرا , لەبەرامبەردا سوپا سەرپشک کرا کەهەر جموجۆڵێک یان هەرچ کەسێک ببینرێت لەو ناوچانەدا .. یەکسەر بکوژرێت , دەرئەنجام کۆمەڵێک هاولاتی و جوتیاری بێ گوناهی ناوچە جیاجیاکان بوونە قوربانی ئەو بریارە ناراستە .

٦. ئــەم بریــارو هەڵــسوکەوتانەی ســوپاو داموودەزگاکــانی رژێــم ، بارودۆخەکـەی بەتـەواوەتی ئـاڵۆز کردبـوو ، تادەهـات دۆخەکـە بـەئاقاری شلْژان و نائارامیـدا دەچـوو ، پەیوەنـدی نێـوان شارو لادێ کـەوتبووە ئـەو پەری مەترسیەوە زیاتر بەقاچاغدا ئەو هاتوچۆیە ئەنجام ئەدرا ، سەرباری ئەوەی زیاتر ناوچەکە بەیەکە سەربازییەکان دەتـەنرا و هێـزی زۆرتـری بـۆ رەوانە دەکرا ، دیارە لەم بارو دۆخە ناسک و ناهەمواردا ژمارەیەک لـە فەوجـەکانی جـاش رۆڵـی هێجگـار خراپیـان دەبینـی لـە جێبـەجێکردنی ئـەو بریارانـەدا بەتایبـەتی بۆسـەر ناوچـەکانی (داوێ ، بنـاری گـل) کەرۆژانـە سـوکایەتیان بـەهاولاتیان دەکـرد و هەنـدێک جـار زۆر لـە دامودەزگـا و سوپای بەعس دڵسۆزتر بوون بۆ جێبەجێکردنی فەرمانەکانی بەغـدا ، هـەر بـۆ نموونـە چـەندین هـاولاتی گونـدەکانیان بەتۆمـەتی هەڵبەسـتراو تەسلیم بە داموودەزگا ئەمنی و ئستخباراتیەکان دەکـرد هـەر بـۆ ئـەوەی بەچالاکی بۆیان بژمێرێت .

سەرکردایەتی نووسینگەی رێکخستنی باکور ژمارە : ٤٠٠٨/٢٨

نووسینگەی سکرتاریەت مێژوو : ١٩٨٧/٦/٢٠

لە /فەرماندەیی نووسینگەی رێکخستنی باکور

بۆ / فەرماندەیی فەیلەقی یەک ، فەیلەقی دوو ، فەیلەقی پێنج

بابـەت / مامەڵـەکردن لەگـەڵ ئـەو گوندانـەی کەلەبـەر هۆکـاری ئـەمنی قەدەغەکراون

لەبەر رۆشنایی ئەوراستییەی کەدوا مۆڵەتی فەرمی راگواستنی ئەم گوندانە لـە ١٩٨٧/٦/٢١ دا کۆتـای دێـت , بریارمانـدا ئـەم خاڵانـەی خـوارەوە لـە ٢٢/حوزەیرانی١٩٨٧ ەوە جێ بەجیبکرێت :-

١. هـەموو ئەوگوندانــەی کــە تێکــدەران — بــەکریٚ گیراوانـی ئێـران و خیانـەتکارانی لـەو چەشـنەی دەرهـەق بـەعێراقیان تێـدا بێـت لەبـەر هۆکاری ئەمنی بەقەدەغەکراو دادەنرێت.

٢. ئـەم شوێنانە بەناوچـەی عەمـەلیات دادەنرێـت و بـوونی مـرۆڤ و ئاژەڵ تیایانــدا بەتــەواوەتی قەدەغەیــەو هێــزە چــەکدارەکان بــیٚ هــیچ بەربەستێـک دەتوانن دەستیان لیٚ بکەنـەوە , تاوەکو راسپاردەی تریان لەلایەن نووسینگەمانەوە بۆ دێت .

٣. هاتوچۆ کردن بۆ ئەم ناوچانە , هەروەها هـەر چالاکییەکی ئاژەڵـداری و کـشتوکاڵی و پیـشە سـازی قەدەغـە دەبێـت و بەچـاکی لەلایـەن دەزگـا تایبەتمەندەکانەوە چاودێری دەکرێت .

٤. فەرمانـدەی فەیلەقـەکان پـەیرەوی بۆردومـانی کوێرانـەی ئـەو ناوچـانە دەکەن و تۆپخانەو هەلیکۆپتەرو فرۆکـە , هەموو کاتێـک بەشـەو بـەرۆژ بەکار دێنن , بۆ ئەوەی گـەورەترین ژمـارەی ئـەو کەسانی بکـوژن کەلـە ناوچــە قەدەغەکراوەکانــدان وە ئێمــەش لــە ئەنجامــەکانی ئاگــادار بکەنەوە.

٥. هـەموو ئـەو کەسـانە لـەو گوندانـەدا دەگیرێـن دەبـیٚ لەلایـەن دەزگـا ئەمنیەکانـەوە لێکۆڵینـەوەیان لەگـەڵ بکرێـت و ئەوانـەی تەمـەنیان لـە

نێوان ١٥-٧٠ساڵدایە پێویستە ئیعدام بکرێن , پاش ئەوەی زانیاری بەکەڵکیان لێ وەردەگیرێت و لەکاتی خۆیدا ئاگادار بکرێینەوە .

٦. ئەوانەی تەسلیم بەدەسەڵاتە حکومی و حزبیەکان دەبنەوە لەلایەن دەزگا تایبەتمەندەکانەوە لێکۆڵینەوەیان لەگەڵدا دەکرێت بۆ ماوەی ئەوپەرەکەی ٣رۆژ کەدەکرێ درێژ بکرێتەوە , بۆ دە رۆژ ئەگەر پێویستی کرد , بەمەرجێ لەهەموو حاڵەتەکان ئاگادارمان بکەنەوە . ئەگەر لێکۆڵینەوەکە پێویستی بەماوەیەکی زۆرتر بوو پێویستە بەتەلەفون یان بورسکە رەزامەندی ئێمە یان هەڤاڵ زاهیرالعانی وەربگیرێت .

٧. هەموو شتێک کەلەلایەن موستەشارەکان و فەوجەکانی بەرگری نیشتمانیەوە دەستی بەسەردا دەگیرێت بۆ خۆیان دەبێت جگە لە چەکی قورس و دابەستراو مامناوەندی , ئەوان دەتوانن چەکە سووکەکان بۆ خۆیان گلبدەنەوە , بەمەرجێ تەنها ئاگاداری ژمارەی ئەو چەکانەمان بکەنەوە .

فەیلەقەکان دەبێ بەخێرایی تەواوی موستەشارەکان و فەرماندە هاکارەکانیان و فەرمانەدەی یەکەکان ئاگادار بکەنەوەو زانیاری تەواومان بدەنێ سەبارەت بەچالاکیەکانیان لە نێو فەوجەکانی بەرگری نیشتمانیدا . بۆ زانیاریتان و دەست بەکاربوون لەناوچەی دەسەڵاتتاندا , ئاگادارمان بکەنەوە .

وێنە بۆ :-

سەرۆکی ئەنجوومەنی یاسادانان

سەرۆکی ئەنجوومەنی راپەراندن

دەزگای ئەمنی حزب

سەرۆکایەتی ئەرکانی سوپا

پارێزگاکان (سەرۆکی لیژنە ئەمنیەکان) ی نەینەوا , التأمیم , دیالی , صلاح الدین, سلیمانی , هەولیر , دهوک .

ئەمینداریێتی لقەکانی (حزبی بەعس) ی ئەو پارێزگایانەی لەسەرەوە ناوبران

بەرێوەبەرێتی گشتی ئستخباراتی سەربازی

بەرێوەبەرێتی گشتی ئاسایش (ئەمن)

دەزگای ئستخباراتی ناوچەی باکور

دەزگای ئستخباراتی ناوچەی رۆژهەلات

بەرێوبەرەکانی ئاسایشی پارێزگاکانی نەینەوا , تأمیم , دیالی , صلاح الدین , سلیمانی , هەولیر , دهوک .

ئیمزا

هەڤاڵ

عەلی حەسەن مەجید

ئەندامی سەرکردایەتی هەرێمایەتی

سکرتێری گشتی نووسینگەی باکور

قيادة مكتب تنظيم الشمال
مكتب السكرتارية
العدد : ٤٠٠٨/٢٨
التأريخ : ١٩٨٧/٦/٢٠
من / قياداة مكتب تنظيم الشمال
الى / قيادة الفيلق الاول , الفيلق الثانى , الفيلق الخامس

م / التعامل مع القرى المحذورة امنياً

بالنظر لانتهاء المهلة المعلنة رسميا لتجميع هذه القرى والتي سينتهي موعدها يوم ٢١حزيران١٩٨٧ قررنا العمل ابتداء من يوم ٢٢حزيران ١٩٨٧ صعوداً بما يلي :-

١. تعتبر جميع القرى المحذورة امنياً والتي لم تزال لحد الان اماكن لتواجد المخربين عملاء ايران وسليلي الخيانة وأمثالهم من خونة العراق .
٢. يحرم التواجد البشري والحيوانى فيها نهائياً وتعتبر منطقة عمليات محرمة ويكون الرمي فيها حرة غير مقيداً باية تعليمات مالم تصدر من مقرنا .
٣. يحرم السفر منها واليها أو الزراعة والاستثمار الزراعي أو الصناعي أو الحيواني وعلى الجميع الاجهزة المختصة متابعة هذا الموضوع بجدية كل ضمن اختصاصها .
٤. تعد قيادات الفيالق ضربات خاصة بين فتره أخرى بالمدفعية والسمتيات والطائرات لقتل اكبر عدد ممكن ممن يتواجد ضمن هذه المحرمات وخلال جميع الاوقات ليلا ونهارا واعلامنا .
٥. يحجز جميع من يلقى عليه القبض لتواجده ضمن قرى المنطقة وتحقق معه الاجهزة الامنية وتنفذ حكم الاعدام بمن يتجاوز عمره (١٥-٧٠) سنة بعد الاستفادة من معلوماته واعلامنا .
٦. تقرر الاجهزة المختصة بالتحقيق مع من يسلم نفسه الى الاجهزة الحكومية او الحزبية لمدة اقصاها ثلاثة ايام واذا تطلب الامر

لحد عشرة ايام ولابد من اعلامنا عن مثل هذه الحـــالات واذا استوجب التحقيق لهذه المدة عليهم اخذ موافقتنا هاتفيا أو برقيـــا عن طريق الرفيق طاهر العاني .

٧. يعتبر كل ما يحصل عليه مستشار والدفاع الوطني أو مقاتلوهم , يوزع اليهم مجانا, ماعدا الاسلحة الثقيلة والسائدة والمتوسطة , اما الاسلحة الخفيفة فتبقى لديهم ويتم اعلامنا باعداد هذه اسلحة فقط . وعلى قيادة الجحافل ان تنشط لتبليغ جميع المستشارين وأمراء السرايا والمفارز واعلامنا بالتفصيل عن نشاطاتهم ضمن افواج الدفاع الوطني .

الرفيق
علي حسن المجيد
- عضـــــو قيادة قطرية

نسخة منه :
رئاسة المجلس التشريعي
رئاسة المجلس التنفيذي
- جهاز مخابرات
- رئاسة اركان جيش
- محافظوا ورؤساء اللجان الامنية (نينوى , التـــاميم , ديـــالى , صلاح الدين , السليمانية , اربيل , دهوك) .
- امناء سر فروع المحاغظات اعلاه
- مديرية الاستخبارات العسكرية العامة
- مديرية الامن العامة
- مديرية الامن منطقة الحكم الذاتي

منظومة استخبارات المنطقة الشمالية
- منظومة استخبارات المنطقة الشرقية

مدراء امن المحافظات اعلاه . يرجى الاطلاع والتنفيذ كل ضـــمن اختصاصه .

قيادة مكتب تنظيم الشمال

التاريخ [illegible]

العدد [illegible]

/ / ١٩

مكتب السكرتارية

من / قيادة مكتب تنظيم الشمال

الى / قيادة الفيلق الاول / قيادة الفيلق الثاني / قيادة الفيلق الخامس

م/ التعامل مع القرى المحذورة امنياً

نظراً لانتهاء الفترة المعلنة رسمياً لتجميع هذه القرى والتي سينتهي موعدها يوم ٢١ حزيران ١٩٨٧ قررنا العمل ابتداءً من يوم ٢٢ حزيران ١٩٨٧ وكما يأتي: (١) تعتبر جميع القرى المحذورة امنياً والتي لا تزال لحد الآن اماكن لتواجد المخربين عملاء ايران وسليلي الخيانة وامثالهم من خونة العراق. (٢) يحرم التواجد البشري والحيواني فيها نهائياً وتعتبر منطقة عمليات محرمة ويكون الرمي فيها حراً غير مقيد باية تعليمات ما لم تصدر من مقرنا. (٣) يحرم السفر منها واليها او الزراعة والاستثمار الزراعي او الصناعي والحيواني وعلى جميع الاجهزة المختصة متابعة هذا الموضوع بجدية كل ضمن اختصاصه. (٤) تعد قيادات الفيالق ضربات خاصة من حين لآخر بالمدفعية والسمتيات والطائرات لقتل اكبر عدد ممكن ممن يتواجد ضمن هذه المحرمات وشاملة جميع الاوقات ليلاً ونهاراً واعلامنا. (٥) يحجز جميع من يلقى القبض عليه لتواجده ضمن قرى هذه المناطق ويحقق معهم من قبل الاجهزة الامنية ويعدم من يتجاوز عمره (١٥) سنة داخلاً الى (٧٠) سنة بعد الاستفادة من معلوماته واعلامنا. (٦) يحقق الاجهزة الامنية مع من يسلم نفسه الى الاجهزة الحكومية او الحزبية

(يتبع لطفاً)

ئەنفالی سێ

گەرمیان ناوچەیەکی فراوان و ستراتیجییە بەشێکی گرنگ لەباشووری کوردستان پێک دەهێنێت , لە رۆژئاواوە رێگای نێوان (کەرکوک – چەمچەماڵ)ە , لە رۆژهەلاتەوە زنجیرە چیاکانی قەرەداغەو لای باشووریشەوە هەردوو شاری کفری و کەلارە , ناحیەی (قادرکەرەم)یش دەبێتە چەقی دەڤەری گەرمیان لە رووی مێژووییەوە ئەم ناوچەیە گەلێک دێرینە , بوونی چەندین شوێنەواری کۆنی وەک (چەرموو) لەچەمچەماڵ و لاسەوارو شوێنە کۆنەکانی کەرکوک و کفری گەواهی لەوراستیەن . گەرمیان چ لە رووی جیوسیاسیەوە چ لەرووی لابووریەوە خاوەن کۆمەلێک تایبەتمەندنی و خاسیەتە , بۆیە هەمیشە گۆرەپانی ململانێ و مشت و مڕ بووە لەنێوان کورد و داگیرکەراندا وەک

* بەشداری بەرچاوی دانیشتوانی گەرمیان لەهەموو شۆرش و

جولانەوە سیاسی و چەکدارییەکانی کورددا .

* ناوچەیەکە لە رووی سامانی سروشتیەوە زۆر دەوڵەمەندە

بەتایبەتی بوونی رێژەیەکی زۆر نەوت گۆگرد و غاز و ... هتد .

* لەرووی سامانی کشتوکاڵی و ئاژەڵدارییەوە بەسەرچاوەیەکی

گرنگی ئابووری کوردستان دەژمێردرێت .

* لەرووی هەڵکەوتەی جوگرافیەوە پێگەیەکی گرنگ شک دەبات لەسەر نەخشەی عێراق و کوردستان .

* هاوسنووری لـ لەگەڵ بەشەعەرەبەکەی عێراقدا .

* جگە لەوەی لە رووی چڕی دانیشتوانیشەوە ئەم ناوچەیە تایبەتمەندی خۆی هەیە , بۆ نموونە پێش پەلاماری ئەنفال بۆ سەر کوردستان . ئەم دەڤەرە بریتی بووە لە چەندین قەزا و دەیان ناحیە و نزیکەی (٦٠٠) گوند .

ئێستاش بێ گومان قسەکردن یان نووسین لەسەر قۆناغەکانی ئەنفال یان لەسەر رەهەندە جیاجیاکانی ئەم تراژیدیایە , بێ ئاماژەکردن بۆ دەڤەری گەرمیان رەنگە مانای تەواوەتی قورسایی ئەو کارەساتەمان نەدات بەدەستەوە . کاتێک باس لە ئەنفال و تراژیدیاکانی ئەم وڵاتە دەکرێت , ئەوا دەبێت پانتاییەکی باشی لێ تەرخانبکرێت بۆ ئاماژەکردن بۆ کارەسات و زیانە گیانی و مادییەکانی ئەو دەڤەرە .

ئەنفالی سێ لە ٧ی نیسانی ١٩٨٨ دەستی پێکردو لە ١٨/١٧نیسان کۆتایی هات , کە سنووری ئەم شارو شارۆچکانەی گرتەوە (خورماتوو , نەوجول , قادرکەرەم , چەمچەماڵ , سەنگاو , کەلار , کفری, سەرقەلا , تیلەکۆ , پێباز . . . هتد) لەم قۆناغەدا رژێم لەچوار قۆڵەوە پەلاماری ناوچەی گەرمیانی دا بەم شێوەیەی لای خوارەوە :-

لای باشوورەوە / لە سنوری شاری کەلارەوە

لای رۆژهەلاتەوە / لە رێگای گشتی نێوان کەلار - باوەنوور — دەربەندیخان تاکو زنجیرە چیای قەرەداغ .

لای باکووریشەوە / لە زنجیرە چیای سەگرمەوە تاکو کۆمەڵگای تەکیەو رێگای سەرەکی چەمچەماڵ .

لە رۆژئاوایشەوە / بەرێگای سەرەکی کەرکوک — خورماتوو تێپەر دەبێت تاکو دەگاتە شاری کفری .

دیارە بەهۆی کاریگەری پەلامارەکانی سوپاو جاش بۆ سەر دەڤەرەکە زیانی گیانی و مادی دانیشتوانی سنورەکە لە رادە بەدەر بوو , بەبەراورد بە زیانی ناوچەکانی تری کوردستان . ئەوەش کەوای کرد قورسایی زیانەکانی ئەنفالی سێ لە قۆناغەکانی تر زیاتر و کاریگەرتر بێت ئەم فاکتەرانەی لای خوارەوەن :-

یەکەم / لە باشورەوە بۆ خۆرئاوا گەرمیان بەپەنتاییەکەی زۆر هاوسنوورە لەگەڵ بەشەعەرەبەکەی عێراق .

دووەم / گەرمیان تارادەیەک ناوچەیەکی دەشتاییەو زۆر بەئاسانی و بەهۆی بوونی رێگاو بانەوە هێزەکانی دوژمن بەخێرایی گەیشتنە جێگای مەبەست.

سێیەم / ناوچەکە لە رووی هەڵکەوتەی جوگرافیەوە لە جەشنی بازنەیەکی داخراوە بۆیە لەهەر چوار لاوە سنوورەکەی داخراوەو نزیک مۆڵگا سەربازی و رێگا گشتییەکانی نێوان (کەرکوک – چەمچەماڵ , کەرکوک – خورماتوو , خورماتوو – کفری , کفری – کەلار , کەلار – دجەربەندیخان , دەربەندیخان – سەنگاو , سەنگاو – چەمچەماڵ) . ئەمەش فاکتەرێ بوو بۆ بەئاسان گەیشتنی هێزەکانی دوژمن بۆ ناوچە جیاجیاکان .

چوارەم / دووری سنووری دەڤەری گەرمیان لە گەڵ سنوورەکانی ئێراندا , هەر بۆیە دەرغەتی هەڵهاتن و دەرباز بوون هێجگار کەم بوو

پێنجەم / نابەرابەری هێزاو کەمی پێشمەرگە لە ناوچەکەدا , چونکە بەشی هەرە زۆری پێشمەرگەکانی گەرمیان بەمەبەستی بەشداریکردن لە شەرەکانی سەرکردایەتی زۆر بەکەمی لە ناوچەکەدا مابوونەوە .

شەشەم / رژێم بەرنامە رێژی ورد و لەباری گرتبوە بەر بۆ کۆنترۆڵکردنی ناوچەکە .

حەوتەم / رۆڵی خراپی جاش و مستەشارەکان لە تالان و ئەنفالکردنی دانیشتوانی ناوچەکە کە بۆ هەر گوند و ناوچەیەک ببوونە کەواسووری بەر لەشکری داگیرکەری بەعس .

بەهەر حاڵ ئەنفالی سێ لە ناوچەکانی گەرمیاندا , کارەساتێکی گەورەی مرۆیی و مادی بەدوای خۆیدا هێنا , برینێکی ئەوتۆی بەسەر جەستەی کوردستان بەگشتی و گەرمیان بەتایبەتی بەجێ هێشت , رەنگە لەمەودای نزیکدا هەر وا بەسانایی سارێژ نەبێت .

سەبارەت بەزیانە گیانی و مادیەکان لە ئەنفالی سێدا زۆربەی سەرچاوەکان بەم شێوەیەی لای خوارەوە خەملاندوویانە :

* وێرانکردنی چوار ناحیه .

* وێرانکردنی زیاتر له (٥٠٠)پێنج سەد گوند .

* بێ سەرو شوێن کردنی زیاتر لە (٣٠)سی هەزار ژن و مندالّ و پیاو بەهەردوو رەگەزەوە .

* بەتالآنبردنی نزیکەی (٧٤٢,٧٧٠) حەوت ملیۆن و چلودوو هەزارو حەوسەد و حەفتا سەر مەرو بزن .

* بەتالآنبردنی (١٥٠٠٠) پانزه هەزار سەر رەشە ولآخ .

لێرەدا وەک ئامانجی سەرەکیمان تیشک دەخەینە سەر هێرش و پەلامارەکانی سوپای ئەنفال بۆ سنووری قەزای خورماتوو , کە خۆی لە سنووری گوندەکانی هەردو ناحیەی (نەوجول)واقادرکەرەمادا دەبینێتەوە.

پەلاماری ئەنفال
بۆ سنووری ناحیەی نەوجول

بەچەندین مانگ پێش دەستپێکردنی پەلاماری ئەنفال بۆ سەر کوردستان ، رژێم لە سنووری قەزای خورماتوو کەوتبووە حاڵەتی ئامادەباشییەوە ، تا دەهات ژمارەیسوپاو جاش لە سنوورەکەدا زیاددەکران ، بەدەیان یەکەی سەربازی تایبەتی و چەکی قورس لە خواروو ناوەراستی عێراقەوە رەوانەی مۆڵگا سەربازییەکانی ناوچەکە دەکران ، تەنانەت بەماوەیەکی کەم پێش دەستپێکردنی پرۆسەکە ، ئەوەندە ژمارەی جاش و جێش لە دەوروبەری شارەکەو زیادکرابوون ، لە نێو سەربازگەو مۆڵگاکاندا جێگای حەوانەوەی نەدەبووەوە ، بۆیە بەسەر ماڵان و مزگەوتەکانی شاردا دابەشدەکران .

سەرەرای ئەم حاڵەتە دژوارە ، تادەهات گوشار و ئابڵوقەی هەموو چەشنی سوپا و دامودەزگاکانی رژێم بۆسەر ناوچەکە زیادی دەکرد ، سەرباری تۆپبارانی رۆژانەی لەشکری داگیرکەر بۆسەر گوندەکان ، کە لە ئاکامدا بەدەیان هاولاتی سڤیل دەبوونە قوربانی .

هەموو ئەو ئامادەباشی و مانۆرە سەربازییانەی هێزەکانی دوژمن ، ئاماژەیەکی روون بوون بۆ سەرەتایی دەستپێکردنی پرۆسەیەکی ترسناک ، هەرچەندە ئەم بارو دۆخە ئاڵۆزە ، نارەحەتی و ترس و گومانی لای دانیشتوانی شارەکە و لادێ دروستکردبوو ، بەلاٚ/ هەرگیز بەو ئاقارەدا بیری لێ نەدەکرایەوە کە ئەم نەخشە و پیلانی بەعسە ، ئامانج تیایدا قڕکردنی کورد و بەسوتماککردنی خاکەکەی بێت ، وا تەماشا دەرکا کە

ئەم پەلامارەی رژێم تەنها پەلامارێکی کورت خایەنە و وەکو هێرشەکانی پێشووتره .لەدوای ئامادەسازی تەواو , لەبەرەبەیانی (٧ینیسان) هێزە زۆرو زەوەندەکەی دوژمن کە لە لیوای (٦٥)ی تایبەت و هەردوو فەوجی بەرگری نیشتمانی (٥٨,٢٠) پێکهاتبوو , لە بنکەکانیانەوە کەوتنە جموجۆڵ بەئاراستەی ناوچەی (داوێ)دا . سەرەتا ئەو هێزە هاوبەشەی کە لە قوڵی خورماتووەوە پێشرەوییان دەکرد , بوونە سێ هێزی هاوبەشەوە , سەبارەت بەناوچەی (داوێ) لە دوو قوڵەوە سوپاو جاش هێرشیان دەستپێکرد .

قوڵی یەکەم , هێزیکی هاوبەش کە پێکهاتبوو لە فەوجەکانی (تاریق کاکەیی) و (شێخ سوعاد) کە پێشتر لە ناحیەی نەوجول جێگیر بوون , ئەو هێزە لە کاتژمێر (٤,٣٥)دەقیقەی رۆژی ١٩٨٨/٤/٧ لە شارۆچکەی نەوجولەوە پێشرەویان بەئاراستەی چۆمی ئاوەسپی کرد , ئەم هێزە لە دێی باشتەپە دووچاری بەرگری و شەری پێشمەرگە بوون . دیارە بەشی هەرە زۆری پێشمەرگەکانی کەرتی (٥)ی سەر بەتیپی (٥١)ی گەرمیان بۆ بەشداریکردن لە شەرەکانی سەرکردایەتی , لەناوچەکەدا نەمابوون , تەنها ژمارەیەکی کەمی پێشمەرگە وەهێزی پشتگیری لەناوچەکەدا بوونیان هەبوو .

قوڵی دووەم / سوپای ئەنفال لەم قوڵەوە بریتی بوو لە هێزێکی گەورەتری هاوبەش سوپاو جاش کەبەرەو رۆژهەلات بەگوێی چەمی ئاوەسپیدا پێشرەویان کرد , ئەم هێزەی دوژمن بەهەمان شێوە رووبەرووی بەرگری توندی هاتن لەگەڵ پاشماوەی ئەو پێشمەرگانەی کەوا لەناوچەکەدا مابوونەوە . سەبارەت بە چۆنێتی هێرشەکانی دوژمن بۆسەر ناوچەکە وەبەرگری قارەمانانەی پێشمەرگە , لە هەموو قوڵەکانەوە , مامۆستا

(یوسف یونس جەوهر) وەک شایەت حاڵێک بەم شێوەیە بۆمان دوواو وتی -:

دوای ئەوەی بەتەواوەتی زانیاریمان پێگەیشت کە رژێم هێزێکی زۆرو زەبەلاحی کۆکردەتەوە وەبەنیازە پەلاماری ناوچەکە بدات , شەوی ١٩٨٨/٤/٧/٨ هەڤاڵان (محمد رشید و محمد محمود) بەماتۆرێکەوە نێردران بۆ بناری سەنگاو , بۆ ئەوەی (تیپ) ئاگاداربکەنەوە , نیازەکانی دوژمن ئەوەبوو سبەی کاتژمێر (٦)ی سەر لەبەیانی ژمارەیەک پێشمەرگە کە گەیشتە ناوچەکە وەبەم شێوەیە بەسەر چوار قوڵدا دابەشبوون :-

قوڵی دێی (باشتەپە) مەفرەزەیەکی کەرتی (٥) لەگەڵ چەند پشتگیریەکی ناوچەکە , بەفەرمانـدەیی لێپرسراوی کەرت شەهیدی نەمر اسەید جەوهەر ; دامەزران , لەکاتژمێر (١١)ی پێش نیوەرۆ دوژمن بەپاڵەپشتی تۆپخانەو دەبابە بەخستی دێکە تۆبباران کرا , پاشان هێرشی زەمینیش دەستپێکرد , پێشمەرگەکان سەرباری ئەوەی تازە لە جەوڵەیە کی تری شەڕ گەرابوونەوە , بەڵام بەگیانی پڕ لە حەماسەتەوە بەرنگاری سوپا هاوبەشەکانی رژێم بوونەوە و تاکو ئێوارەیەکی درەنگ شەڕ بەردەوام بوو , لەو شەرەدا تەنها یەک پێشمەرگە بریندار بوو .

١. قوڵی دێی (الفتی ئاغا) لە رێکەوتی ١٩٨٨/٤/٨ پێشمەرگەکانی کەرتی (٦)ی هەمان (تیپ) کە ئەو کاتە کاک (عوسمانی حاجی محمود) لێپرسراوی بوو . لە گوندی (الفتی ئاغا) لەگەڵ هێزەکانی دوژمندا بەشەر هاتن , لەو شەرەدا پێشمەرگەکان چەندین جار بەرپەرچی پەلامارەکانی سوپاو جاشیان دابوەوە , لەم قوڵەوە توانرا زیانی ماددی و گیانی زۆر بەهێزەکانی دوژمن بگەیەنن .

٢. قۆڵی (ساڵەیی بان شاخ) بەسەرپەرشتی کاک (شێخ کەریم) جێگری تیپ مەفرەزەیەکی کەرتی (٥) لە گوندی ساڵەیی جێگیر بوون , رژێم هەر لە بەرەبەیانیەوە تاکو کاتژمێر (١١)ی پێش نیوەرۆ بەچەکی قورس گوندەکەیان تۆپبارانکرد پاشان لە دەشتی پەتەکیەوە هێزێکی هاوبەش سوپا و جاشەکانی (عدنان دیسکۆ) هێرشیان هێنایە سەر گوندەکە , لەبەرامبەردا پێشمەرگەکانی ئەم قۆڵە بەرگرییەکی گەورەیان کرد و توانیان بۆچەندین جار هێرش وەپەلامارەکانی دوژمن تێک بشکێنن وە زیانی گەورەی مادی و گیانیش بە دوژمن بگەیەنن .

٣. قۆڵی دێی (چەوری) مەفرەزەیەک بەسەرپەرشتی فەرماندەیی مەفرەزە (عەلی بی کەی سی) کەدواتر لەشەری رۆژی ١٩٨٨/٤/١٢ لەگوندی (باوەکرا) شەهید بوو , لە دێکەدا دامەزران , سوپای ئەنفال لە قۆڵی دێی دوراجی وەدەشتی

٤. پەتەکییەوە , پەلاماری دێی (چەوری)یان دا . لە یەکەم جەولەی شەرەکەدا هێزەکانی دوژمن تێکشکان و سەرباری زیانی مادی زۆر زیاتر لە (١٥) چەکدار لە هێزەکانی دوژمن کوژران وەتەرمەکانیان کەوتنە بەردەستی پێشمەرگەکان .

ناوبراو درێژەی بەقسەکانی دا وتی : سەرجەم ئەو هێرش وبەرگرییانە , کەتەنها لە رۆژانی ١٩٨٨/٤/٧,٨ بوونە . بۆ رۆژانی ١٩٨٨/٤/١٠/٩ کاک (عادل شکور) فەرمادەی تیپ کە گەیشتە ناوچەکە , کە مەفرەزەیەکی حزبی شوعی عێراقیش لەناوچەکەدا بوون وەبەشداری زۆربەی شەرەکانیان دەکرد , پاشان هێزەکانی پێشمەرگە بەم شێوەیە

دابەشکران . کەرتی(٦) رەوانەی دێکانی (چوار شاخ , توکن , عەزیز قادر) کران , کەرتی (٥)یش بەم شێوەیە دابەشکران . بەفەرماندەی مەفرەزە (عەلی بی کەی سی) وەچەند مەفرەزەیەکی تر بۆ دێی (لفتی ئاغا) رەوانە کران , کە تیایدا شەر بەردەوام بوو , جاشەکانی (تارقی کاکەیی)و(شێخ سوعاد) بەپاڵەپشتی چەکی قورس درێژەیان بەهێرشەکانیان دا ئەم شەرە تاکو کاتژمێر (٨)ی ئێوارە خایاند , پاشان لە دەرئەنجامی نابەرابەری هێزدا , پێشمەرگەکان دوای ئەوەی دوو شەهیدیان بەخش , لە دێکە پاشەکشەیان کرد بەرەو دێی وارانی ژوور .

چەند مەفرەزەیەکی هەمان کەرتی بەفەرماندەیی کەرتی کاک (سەید جەوهەر) لە رێکەوتی (١٩٨٨/٤/٩) لە دێی چەوری مانەوە هێزە هاوبەشەکانی دوژمن ئەو رۆژە لە دەشتی پەتەکیەوە پێنجار هێرشیان کردە سەر سەنگەرەکانی پێشمەرگە وەشەر تاکو ئێوارەی هەمان رۆژ درێژەی هەبوو , دواجار بەبریارێک , پێشمەرگەکان کشانەوە بۆ گوندی وارانی ژوور . بەرزاییەکانی دێی (لفتی ئاغا) کە پێیان دەوترێت (قەوری حاجی) وەبەرامبەر بەگوندی وارانی خواروو . بەفەرمانی کاک (عادل شکور) پێنج پێشمەرگەی بۆ رەوانە کرا , تاکو پارێزگاری لە پێشمەرگەکانی ناو دێکە بکات وە دوژمن لەپشتەوە دەست لە پێشمەرگەکانی ناو دێکە نەوەشێنێت , بەدرێژایی ئەو رۆژە شەرێکی خەست لە نێوان هەردوو لادا بەردەوام بوو , لەو قۆڵەوە پێشمەرگەیەک شەهید بوو کەناوی (دەشتی عەلەیانی)ە .

هەر هەمان شەو بەبریار پێشمەرگەکان کشانەوە بۆ دێی وارانی ژوور وە رۆژی ١٩٨٨/٤/١٠ شەر گەیشتە دێی وارانی ژوور , بۆماوەی چەند

سـەعاتێک شـەر لـە نێـوان هـەردوو لادا بـەردەوام بـوو, وەلـە دوای گەیـشتنی هـەواڵی دێـی (تـازە شـار) لـە بنـاری گـل, کـە تیایـدا (٢٢) پێـشمەرگەی قرەمـانی یـەکێتی نیـشتمانی کوردسـتان وەحزبـی شـیوعی بەفەرمانـدەی (نـازم بچکۆل) شـەهید بـوون . لـە راستیدا ئـەم هەواڵـە هەم کارەساتێکی گەورە بوو کە ئەو پۆلە پێشمەرگەیەی شەهید بوون , بـووە هـۆی چۆڵبوونی ناوچـەیەکی فـراوان بۆیـە بەناچـاری پێشمەرگەکان ناوچـەکەیان بەتـەواوی چـۆڵ کـرد وە کـشانەوە بـۆ دێـی (قـەواڵی) لەوێشەوە بۆ دێی (باوەکرا) لە ناوچە زەنگەنـە . لـە رێکـەوتی ١٩٨٨/٤/١٢ پاشماوەی پێشمەرگەکان لەو گوندەدا دووچاری شەرێکی قورس بـوون , ئـەو شـەرە تـاکو ئێـوارەی ئـەو رۆژە بـەردەوام بـوو , تیایـدا فەرمانـدەی مەفرەزە (عەلی بی کەی سی) شەهید بوو هـەروەها هـەردوو پێشمەرگە (حـسێن علـی مـستەفا) و (تـارق ئەحمـەد) بەرینـداری کەوتنـە دەسـتی سوپای ئەنفال .

لەم قۆڵەوە زیانەکان بەم شێوەیە بوو :

١. بێسەرو شوێنکردنی (٢/٣)ی سەرجەم دانیشتوانی (داوێ) کە بەشێکە زۆری ژن و منـداڵ و پـیرو پەکەوتـە بـوون , بـۆ نموونـە تـەنها لـە گوندی وارانی زیاتر(١٠٢)کەس بێسەر و شوێن کران .

٢. وێرانکردنی (١٧)گوند .

٣. بەتاڵانبردنی سەرجەم سەروەت و سامان دانیشتوانی ناوچەکە

ئەم پێشمەرگانەی لای خوارەوە شەهید بووە :

١. شەهیدە نەمر (تاریق حەمە عەلی) ناسراوە بەتاریق وارانی.

٢. = = (ئازاد عبداللە بەرغەش)ناسراوە بەماموٚستا ئازاد.

٣. = = (جەلال جەبار ساڵح) ناسراوە بەجەلال دووزی

٤. = = (تاهیر عبدالقادر محمد)ناسراوە بەئاسۆ کەرکوکی

٥. = = (عەلی حسن عزیز) ناسراوە بە عەلی بی کەی سی

٦. = = (خلیل حەسەن ئەمین) ناسراوە بە(خەلیل پارەپارەیی).

٧. = = (حسێن حەسەن) ناسراوە بە (دەشتی).

پێشمەرگە ئەنفالکراوەکانی سنووری ناوچەی (داوی)

١. شەهاب ئەحمەد محمد , ناسراوە بە (شەهاب ئەحمەد کاک)

٢. نەوزاد محمد حەمید , ناسراوە بە (نەوزاد وارانی)

٣. یوسف حسێن مەحمود

٤. یوسف حسێن مەحمود

٥. نەوزاد محمد وەلی

٦. حسێن عەلی مستەفا

٧. کەریم فەتاح جمعە , ناسراوەبە (ماموّستا کەریم)

٨. تاهیر سابیر سەمین , ناسراوە بە (مام تاهیر)

٩. کەریم جەبار , ناسراوە بە (کەریم وەستا جەبار)

١٠. رەحیم حسێن عەزیز

بەرگریەکانی پێشمەرگە
لەناوچەی داوێ

ناوچەی داوێ ئەودەمە دەکەوتە سنوری چالاکی هەردوو کەرتی ٥١,٦ای تیپی پەنجاو یەکی گەرمیانەوە , ناوچەکە بەتەواوەتی بووبووە جێگای حەوانەوەی پێشمەرگە , بەشێکی زۆری باشترین و چالاکترین پێشمەرگەکانی گەرمیان کەوتوو بوونە ئەو ناوچە
یەوە , هەر ئەمەش وای کردبوو کەدووژمن لەو دەڤەرەوە چەندین گورزی کەمەر شکێنی بەربکەوێت لەسەر دەستی پێشمەرگەکانی هەردوو کەرت , هەرلەم بوارەشدا دەیان داستان تۆمار کران کەتێیدا زیانەکانی رژێم بێشوماربوون.
هەر ئەمەش وای لە دەسەلأت دارانی بەعس کردبوو بەچاوی قین و گومانەوە بروانە گوند نشینانی ئەو زێدە و هەمیشە لە هەل
و فرسەت بگەرێن بۆ تۆلە سەندنەوە لەخەلکی سڤیلی ناوچەکە
کەکاتێکیش پەلاماری ئەنفال بۆسەر کوردستان دەستی پێکرد , ئیدی ئەو هەلە رەخسا تاکو سوپای ئەنفال و جەلادەکانی بەعس تۆلەی شکستەکانیان بکەنەوە , بەلأم سەرباری کەمی ژمارەیان و ئالۆزی بارو دۆخەکە , پێشمەرگەکانی سنورەکە زۆر دلێرانە بەگژ سووپای ئەنفال دا چوونەوە بەرگری قارەمانانەیان بۆ مێژوو تۆمارکرد وەک :

شەڕی چەوری

دێ چەوری دەکەوێتە سەر ڕۆخی ئاوە سپی کەلە نێوان هەردوو گوندی زینانە و ساڵەی بان شاخ دا , پێش ئەنفال ئەم گوندە نزیکەی (٥٠)ماڵێک دەبوو . کاتێکیش لە بەرە بەیانی ڕۆژی حەوتی نیسانی ساڵی ١٩٨٨ سوپاو جاش لەچەندین قۆڵەوە پەلاماری ناوچەی داوێ یان دا , ئەو پێشمەرگانەی کە لەسنورەکەدا مابوو نەوە لەچەندین قۆڵەوە بەرپەرچی هێرش و پەلامارەکانی دووژمنیان دایەوە , بەڵام هێرشەکان بۆسەر سەنگەرەکان درێژەی پێدەدرا . بۆیە هێزێکی دووژمن لەرۆژی ٨ی نیسان لەدەشتی پەتەکییەوە پەلاماری دێی چەوری دا .

لەبەرامبەردا ئەو پێشمەرگانەی کەبۆ ئەو قۆڵە تەرخان کرابوون بەرپەرچی توندی هێرشەکەیان دایەوە , ئەوڕۆژە شەر لەنێوان هەردوو لادا تا درنگانێک درێژەی هەبوو .

دوو ڕۆژ شەر لەوقۆڵەوە درێژەی هەبوو , سوپا هاوبەشەکەی بەعس بۆ چەندین جار لەبەردەم بەرگری شێرانەی پێشمەرگەدا تێک دەشکا , زیانەگیانی مادیەکان تادەهات زیاتر دەبوو , چەندین ئۆتۆمبیل و کەلاکی کوژراوەکانیان لێ بەجێدەما , سوپای ئەنفال لەو شەردا چەندین جۆرە چەکی قورسی بەکار دەبرد بەتایبەتی بۆردومانی بەردەوامی فرۆکە جەنگیەکان .

سەبارەت بە پەلاماری سوپا و بەرگریەکانی پێشمەرگە لەدێی چەوری , کاک کەریم شکور ناسراو بە (مەلاکەریم) وەک پێشمەرگەیەکی

بەشداربوو لەوشەرەدا بەم شێوەیە بۆمان دووا و وتی : ئێمە لەکات ژمێر ٨ی بەیانی رۆژی ١٩٨٨/٤/٨ گەیشتنە دێی چەوری , چەند پێشمەرگەیەکی

حزبی شوعی بەرامبەر هێزەکەی دووژمن دامەزرابوون , لەگوندی باش تەپەیشەوە شەر بەردەوام بوو , پێش نیوەرۆ هێزەکانی دووژمن دوای تۆپ بارانێکی خەستی سەنگەرکانی پێشمەرگە لە چەند قوڵێکەوە پەلاماری دێی کەیان داو سەرئەنجام تێکشان , لەو پەلامارەدا دووژمن دوو ئوتۆمبیل و کەلاکی چەند کوژراوێکیان لێ بەجێما.

جارێکی تر بەرەبەیانی رۆژی ٩ی نیسان سوپا پەلامارەکانی بۆسەر دێ کە دەست پێکردەوە , شەرێکی قورس لەنێوان هەردوو لادا درێژەی کێشا , هێزە زۆر و زەوەندو پر چەکەکەی دووژمن ئەو رۆژە چەندین جار لەبەردەم هەڵمەتی پێشمەرگەدا تێک شکاو زیانی زۆری لێ کەوت . بەڵام تادەهات بەرەی شەرەکان سەخت و دژواردەبوون , لەچەندین قوڵیترەوە شەر بۆسەر ناوچەکە بەردەوام بوو . لەگوندی لفتی ئاغا شەر درێژەی هەبوو پێشمەرگەی قارەمان (تاریق مەحمەد عەلی)شەهید بوو بوو (خەلیل حەسەن ئەمین)بەخەستی برین داربوو بوو , کەبەداخەوە پاشان شەهید بوو , بەمەش دێی لفتی ئاغا بەتەواوەتی کەوتە ژێر دەستی سوپاوە , بۆیە ئێمەش دوای چەندین پەلاماری جاش و جیش بۆسەر دێکە , دوامەغریبی رۆژی ٩ی نیسان کەبێزیان بووین بەناچاری دێکەمان چۆڵ کردوو کشاینەوە بەرەو دێی وارانی....).

سەرباری نابەرابەری هێزو قورسی شەرەکان , پێشمەرگە توانی بەرگری کەم وێنە بکات و داستان تۆمار بکات .

شەڕی باش تەپە

دووژمن لەناحیەی نەوجول هێزێکی هاوبەشی گەورەی جاش و جەیشی ئامادە کردبوو , کەجگەلە هێزی پیادە نزیکەی(٤٠)تانک و زریپۆشی لەگەڵ دابوو , بەربەیانی رۆژی ٨ی نیسان ئەو هێزە هاوبەشە پەلاماری سەنگەرەکانی پێشمەرگەی دا لەنێو گوندی باشتەپەدا . شەر لەنێوان هەردوو لادا دروست بوو بوو , بەگوێرەی زانیاری ئەو پێشمەرگانەی کەبە شداری ئەوبەرگریە یان کردبوو , هێزەکەی دووژمن لەقوڵی باکووری دێکەوە چەندین جار تێک شکاوە پاشە کشێ کردووە شەر لەو قوڵەوە تاکو مەغریبی هەمان رۆژ درێژەی هەبوو , دەربارەی ئەم بەرگرییەی پێشمەرگەکانی

کەرتی (٥) . بەرێز مامۆستا (محمد محمود) . بەم شێوەیە بۆمان دواو ووتی :-

بەبۆنەی شەرەکانی سەرکردایەتیەوە , ژمارەیەکی کەم پێشمەرگە لە سنوورەکەدا مابوونەوە , ئەوەش کە مابوونەوە یان بەشێکیان کەگەیشتنەوە ناوچەکە دابەشکراین بەسەر چەند مەفرەزەیەکدا , دیارە هەر مەفرەزەیەکیش لە (١٥)کەس تێپەڕی نەدەکرد , ئێمە مەفرەزەیەک بووین هەر سەر لە بەیانی رۆژی ١٩٨٨/٢/٨ لەناو گوندی باشتەپەدا دامەزراین , ئەو هێزەی رژێم کەلە نەوجولەوە پێشرەوی دەکرد , سەرەتا

لەکاتژمێر (٧,٣٠)ی سەر لە بەیانی پەلاماری دێکەیان دا , شەر لە نێوان ئێمەو سوپاکەی دوژمندا دروست بوو لە دوولاوە هێرش دەکرایە سەر سەنگەرەکانمان بەلاَم بۆ چەند جارێک هێزەکەی دوژمن تێک دەشاکا و شەڕ تاکو ئێوارە درێژەی هەبوو...

هەر سەبارەت بەم بەرگرییە هەڤاڵ دکتۆر (عاصی حسێن) بۆمان دوواو ووتی (ئەو هێزەی کە لە نەوجولەوە رووی لەناوچەی داوێ کرد هێزێکی هێجگار تۆکمەو زۆر بوو , یەکەم شەرێش کە تووشی ئەو هێزە بوو ئەو بەرگرییەی پێشمەرگەبوو لە گوندی باشتەپەدا , ئێمە تەنها مەفرەزەیەکی کەمی پێشمەرگە بووین , بەلاَم بریارمان دابوو تابکرێت بەرگریی لەناوچەکە بکەین , ئەوەبوو سەر لە بەیانی رۆژی ٨/نیسان شەر دروستبوو , لەدوو لاوە پەلاماری دێکە درا هێزە فشۆڵەکەی بەعس دوو سێ جار لەبەردەم بەرگری و مقاوەمەتی پێشمەرگەدا تێک شکا , ئەوەندەی من ئاگاداربووم جاشێکی خۆفرۆش کوژرا , بەلاَم تادەهات شەرەکە قورس تر دەبوو ئێمە بەدرێژایی ئەو شەرە شەهیدمان نەبوو , تەنها (محمد)ی برام برینداربوو , بۆیە ناچار دەمەو مەغریب بەچۆمی ئاوەسپیدا کشاینەوە بۆ گوندی مەحمود لەو بەری چەمەکە , لەم کاتەدا لە چەندین قوڵی ترەوە دوژمن پێشرەوی دەکرد تادەهات زیاتر پەلاماری ناوچەکەی دەدا ...

هەروەها سەبارەت بەپەلاماری سوپای ئەنفال بۆسەر ناوچەکە و بەرگری پێشمەرگە , کاک جەبار عزەدین ناسراو بە (هاورێ کاوە) بەم چەشنە بۆمان دووا و ووتی (ماوەیەک بەرلەوەی سوپاو جاش هێرشەکانیان دەست پێبکەن بۆسەر ناوچەکە , من چەند پێشمەرگەیەک بەکارێکی حزبی چووبوینە گوندی جینلاَوەی خۆرئاوای شاری خورماتوو , لەوێ دووشەو

ماینەوە و توانیم چاوم بکەوێت بە عەمید (جبار قادر ئەمین) کەئەفسەری سوپای عێراق بوو , کۆمەڵێک زانیاری باشی داپێم سەبارەت
بە مەرام و نیازە خراپەکانی بەعس بەرامبەر بەکورد شۆرشەکەی , بەکورتی پێی راگەیاندم رژێم نیازی وایە کوردستان رابماڵێت و وێرانی بکات لەرێگای سوپاو جاش و چەکی ترسناکەوە . پاشان گەرامەوە ناوچەی داویٚ بەبریاری سەرەوە چووین بۆ شەرەکانی قوڵی زەردە دواتر بەبریاری هەڤاڵ (شێخ محمد شاکەلی) گەراینەوە ناوچەی داویٚ لە دەڤەری گەرمیان , شەر لە گوندی چەوری دەستی پێکردبوو کۆمەڵێک پێشمەرگەی یەکێتی شیوعی لیٚ بوو , بەپێی زانیاری من (١٣) کەلاکی سەرباز و جاش بەجیٚ مابوون لەگەڵ دەسکەوتی دووسەیارەدا , دیارە شەر لە قوڵەکانی تریشەوە درێژەی هەبوو , بۆیە بەبریارێک مەفرەزەیەکی هاوبەشمان رەوانەی ناوچەی بناری گل کراین , کەچی دوژمن تا دەهات لەناوچە جیاجیاکانەوە پێشرەوی دەکرد ...)

ئەنفال کردنی دانیشتوانی داوێ

چۆن دەڤەری گەرمیان لەئاست کوردستان دا , لەکردەی بەدناوی ئەنفال دا زەرەرمەندی گەورە بوو , ئاوهاش ناوچەی داوێ لەنێو گەرمیان دا زەرەرمەندی هەرەگەورەبوو .

ئەم ناوچەیە لەبەر چەند هۆکارێکی جیۆپۆلتیکی و لۆجستی , زۆربەخەستی کەوتەبەر پەلاماری سوپای ئەنفال وە تێدا زیانی مرۆیی و مادی قورسی وەبەرکەوت , بێ سەروشوێن کردنی هەزاران مرۆڤی بێتاوان وای کرد بەبەراورد بەناوچەکانی دیکە زیانەکانی چەند ئەوەندە بەرامبەربێت .

کاتێک لەبەرەبەیانی رۆژی حەوتی نیساندا , بەهەزاران سەرباز و جاش بە چەکی قورس و فرۆکەی جەنگیە وە لەچەندین قوڵەوە پەلاماری ناوچەکەیاندا , ئیدی فرسەتی هەڵهاتنی دانیشتوانی گوندەکانی ئەو زێدە کەوتە بەر ئەگەری هات و نەهات . خەڵکی سەرلێشێواو سەرگەردانی دێ هاتەکان لەحەشبەتی دەرباز بوون لەپەلامای سوپاو بۆردمانی رۆژانەی فرۆکە , بەچەندین ئارستەدا رێگای هات ونەهاتیان گرتە بەر , کە بێشک ئایندەی ئەو سەفەرە تەواو لێڵ و تەم و مژاویی بوو .

پێش گەیشتنی جێش و جاش بۆسەر ناوچەکە و دروست بوونی شەر , دانیشتوان بەخاو خێزانەوە رویان کردبووە دەشت دەرو نێو هەردە و هەلەتەکان , چما لەبەر بێئومێدی وگەیشتنی جاش و جەیش بەقولایی ناوچەکە , ئیتر بەناچاری خەڵکەکە ئاراستەی بیرکردنەوەکانیان گۆری

بەچــەندین ئاراســتەدا بــەرەو شــارەکانی نزیــک و دەور بــەر کەوتنــە ڕێ بەمەبەستی خۆبەدەستەوەدان یان خۆحەشاردان لەنێو شارە کاندا .

ئــەوە بــوو بــۆ ئــەو مەبەســتە خــەڵکی دێ هاتــەکانی ناوچــەی داوێ بەســێ ئاراستە دا ڕویان لەنێوەندی شارە کان کرد : -

ئاراســتەی یەکــەم /لەبــەر ئــەوەی ناوچــەی داوێ لــەڕووی ئیداریەوبــە ســەر بەناحییــەی نــەوجول بــوو , بۆیــە بەشــێک لــە خــەڵکی گونــدەکانی نزیــک بەناوەندی ناحییە کە , بەتایبەتی دانیشتوانی گونــدە کــانی (حەیدەرە ســور ,ئۆمەرسۆفی ,تەختەمینە ,تالأو ...هتد)

لــەویێ خۆیــان تەسلیم بــەجاش و جــەیش کــرد , پاشــان بــە ئیڤــای ســەربازی گواسترانەوە بۆ سەنتەرە کانی کۆکردنــەوەی ئــەنفال کراوەکان لەناوەنــدی قەزای خورماتوو.

ئاراستەی دووەم / لەڕۆژانی ٦ی نیسان بــەدواوە بەســەدان خێزانــی ناوچەکە بەتایبـــــەتیش دانیـــــشتوانی گونـــــدەکانی (قـــــوم پـــــەڵک , ڕەزا,چەچان,محمود,چەوری ,قەلا,شۆڕاو...هتد) لــەنزیک شــاری خورمــاتوو ڕێک لەسەر چۆمی ئــاوە ســپی لەلایــەن ســوپای میللــی و مــەفرەزەکانی حــزب جاشــەوە دەســت گــیر کــران , دوای جیاکردنــەوەیان , ژن و منداڵــە کانیــان ڕەوانەی بینایــەی ســەنتەری لاوان کــران ,پیــاوە کــانیش گواســترانەوە بــۆ نێــو بینایەی دوا ناوەندی ڕەشید لەباشوری شارە کە .

ئاراســـتەی ســـێیەم/ بەشـــی کـــەی دانیـــشتوانی گونـــدە کـــانی تـــر (وارانـــــی ژوور , وارانـــــی خـــــواروو, زینانـــــە ,گـــــەرمک ... هتـــــد) بەچــەندین ڕۆژ پــێش پــەلاماری ســوپا دێ هاتــەکانیان چــۆڵ کردبــوو, بەئاراســتەی ســنووری قــەزای کــەلار دا ڕۆیــشت بــوون و ڕێــک لــە املــە

سوورەوە) خۆیان دابوو بەدەست دام و دەزگاکانی رژێم و چاشە و[illegible] لەوێشەوە ڕوانەی قۆرەتوراکراون.

بەهەرحاڵ ئەنفالکردنی ناوچەی (داودە) کارەساتێکی گەورەی مرۆیی [illegible] بوو : کە بەبەراورد بەناوچەکانی تری کوردستان و تەنانەت [illegible] زیانەکانی دە ئەوەندە بوون , لەم دۆزەخە بەشی هەرە زۆری ژن و منداڵیش رزگاریان نەبوو , تەنها لە گوندی وارانی زیاتر لە (١٢٧) ژن و منداڵ پیاو بزرکران , بێ گومان ئەنفالکردنی ئەم ناوچەیە زۆر لەمەزیاتر هەڵدەگرێت قسەی لەسەر بکرێت و لێتوێژینەوە بۆ رەهەندە جیاجیاکانی بکرێت .

ئامارى ئەنفالكراوەكانى
گوندی وارانی خوارو / ناحیەی ناوجول

ژ	ناوی سیانی ئەنفال	ساڵی لەدایک بوون	
١.	محمد فەتاح قادر		
٢.	سەعید فەتاح قادر		
٣.	حەبیبە فتاح قادر		
٤.	بەیان محمد قادر		
٥.	ئەحمەد محەمەد فەتاح		
٦.	هەرمێ محەمەد فەتاح		
٧.	تریفە جەوهەر قادر		

٨.	سەرگوڵ ئبراهیم محی		
٩.	کەماڵ فەتاح قادر		
١٠.	قادر جەوهەر قادر		
١١.	ئەکرەم فەتاح قادر	١٩٥٨	
١٢.	سەمیعە قادر جەوهەر	١٩٦٠	
١٣.	ئارام قادر جەوهەر	١٩٨٠	
١٤.	مەحسن قادر جەوهەر	١٩٥٢	
١٥.	هەدیە محەمەد ئبراهیم	١٩٥٥	
١٦.	رەوشەن مەحسن جەوهەر	١٩٧٥	
١٧.	سامان مەحسن جەوهەر	١٩٧٧	
١٨.	قەدیفە مەحسن جەوهەر	١٩٧٨	
١٩.	گەرمیان مەحسن جەوهەر	١٩٨٠	
٢٠.	لەمیعە مەحسن جەوهەر	١٩٧٩	
٢١.	پێشکەوت مەحسن جەوهەر	١٩٨٢	
٢٢.	کوێستان مەحسن جەوهەر	١٩٨٤	
٢٣.	تاهر جەوهەر قادر	١٩٥٥	
٢٤.	ئەحمەد ئبراهیم ئەحمەد	١٩٤٦	
٢٥.	شەهاب ئبراهیم ئەحمەد	١٩٧٥	
٢٦.	عەزیز کەریم فەتاح	١٩٥٣	
٢٧.	خاومر حەمید عەلی	١٩٥٥	
٢٨.	گەوهەر عەزیز کەریم	١٩٧٨	

	١٩٧٩	باقی عەزیز کەریم	.٢٩
	١٩٨١	محمد عەزیز کەریم	.٣٠
	١٩٢٨	کۆریم فەتاح بابا	.٣١
	١٩٣٢	عەزیمە جەوهەر قادر	٣٢
	١٩٥٨	شەوقیە کەریم فەتاح	٣٣
	١٩٦٠	هەرێمێ کەریم فەتاح	.٣٤
	١٩٧٦	شوکر کەریم فەتاح	٣٥
	١٩٥١	زیاد کەریم ئبراهیم	٣٦
	١٩٥٨	حەبیبە کەریم محەمەد	٣٧
	١٩٨١	ژیان زیاد کەریم	٣٨
	١٩٨٤	محەمەد زیاد کەریم	٣٩
	١٩٨٠	جومعە زیاد کەریم	.٤٠
	١٩٨٨	بەیان زیاد کەریم	.٤١
	١٩٣٩	ئامینە سەعید ساڵح	.٤٢
	١٩٦٩	فەیزولاّ کەریم ئبراهیم	.٤٣
	١٩٧٠	فەتاح کەریم ئبراهیم	.٤٤
	١٩٧٧	شلێر کەریم ئبراهیم	.٤٥
	١٩٨٠	رێزان کەریم ئبراهیم	.٤٦
	١٩٦٤	هاشم سەعید عەلی	.٤٧
	١٩٧٢	چنار ئەحمەد محەمەد	.٤٨
	١٩٨٨	کاروان هاشم سەعید	.٤٩

.٥٠	كامله دەروێش محەمەد	١٩٤٥	
.٥١	ئەبابەکر محەمەد ئسماعیل	١٩٥٢	
.٥٢	شوکر محەمەد ئسماعیل	١٩٥٥	
.٥٣	عەید محەمەد ئسماعیل	١٩٦٣	
.٥٤	عارف محەمەد ئسماعیل	١٩٦٨	
.٥٥	جەبار محەمەد ئسماعیل	١٩٧٥	
.٥٦	مارف محەمەد ئسماعیل	١٩٧٨	
.٥٧	بەفراو محەمەد ئسماعیل	١٩٧٦	
.٥٨	فازڵ محەمەد ئسماعیل	١٩٥٥	
.٥٩	کافێ رەشید خورشید	١٩٥٣	
.٦٠	ئەحمەد فازڵ محەمەد	١٩٧٨	
.٦١	پشتیوان فازڵ محەمەد	١٩٨٤	
.٦٢	سارا محەمەد ئسماعیل	١٩٧٧	
.٦٣	زوهرە فازڵ محەمەد	١٩٧٤	
.٦٤	مەهاباد فازڵ محەمەد	١٩٨٠	
.٦٥	محەمەد فازڵ محەمەد	١٩٧٦	
.٦٦	ساڵح محەمەد ئسماعیل	١٩٥٩	
.٦٧	لەمیعە عەلی مستەفا	١٩٥٨	
.٦٨	بەفراو ساڵح اسماعیل	١٩٥٨	
.٦٩	رێژاو ساڵح اسماعیل		
.٧٠	مەهاباد ساڵح محەمەد		

٧١	مەهدی سالح محەمەد		
٧٢	ئەفتاو سالح محەمەد		
٧٣	پەیمان سالح محەمەد		
٧٤	حەلاوە سالح محەمەد		
٧٥	ئەحمەد محەمەد خورشید	١٩٣٨	
٧٦	نازدار رەشید خورشید	١٩٤٥	
٧٧	شەهاب ئەحمەد محەمەد	١٩٦٥	
٧٨	سەرکەوت ئەحمەد محەمەد	١٩٦٨	
٧٩	پرشنگ ئەحمەد محەمەد	١٩٧٢	
٨٠	محەمەد ئەحمەد محەمەد	١٩٧٤	
٨١	پەخشان ئەحمەد محەمەد	١٩٧٦	
٨٢	زوهرە سەعید عەلی	١٩٧٨	
٨٣	مەجید جوامێر قادر	١٩٣٠	
٨٤	ئاسکە عەلی قادر	١٩٤٠	
٨٥	حەمید مەجید جوامێر	١٩٦٦	
٨٦	بەهرۆز مەجید جوامێر	١٩٧٠	
٨٧	شەرمین مەجید جوامێر	١٩٧٢	
٨٨	سارا مەجید جوامێر	١٩٧٤	
٨٩	زارا مەجید جوامێر	١٩٧٤	
٩٠	محەمەد عەلی خالد	١٩٤٤	
٩١	خورشیدە جەوهەر قادر	١٩٤٨	

٩٢.	شەبەق محەمەد عەلی	١٩٦٨	
٩٣.	جوانە محەمەد عەلی	١٩٧٢	
٩٤.	ژیانە محەمەد عە لی	١٩٧٤	
٩٥.	سەرگوڵ محەمەد عەلی	١٩٧٦	
٩٦.	فکرییە ساڵح موسی	١٩٣٤	
٩٧.	حەسەن حەمید محەمەد	١٩٦٩	
٩٨.	نەوزاد محەمەد حەمید	١٩٧٠	
٩٩.	چیمەن محەمەد حەمید	١٩٧٤	
١٠٠.	تارق سەعید ساڵح	١٩٧١	
١٠١.	ئەحمەد حارس محەمەد	١٩٢٥	
١٠٢.	محەمەد ئەحمەد حارس	١٩٥٣	
١٠٣.	محەمەد حەمید کەریم	١٩٦٨	
١٠٤.	پرشنگ کەریم ئەحمەد	١٩٦٥	
١٠٥.	ئسماعیل جەلال		
١٠٦.	نوری ئسماعیل جەلال		
١٠٧.	سەباح نوری ئسماعیل		
١٠٨.	نەسرین ئسماعیل		
١٠٩.	سەمیرە حوسێن		
١١٠.	عەزەدین ئسماعیل		
١١١.	گولیلک فاتح رەحیم		
١١٢.	سەلام عەزەدین		

١١٣	ژیان عزەدین ئسماعیل		
١١٤	پەخشان عزەدین		
١١٥	شیلان عزەدین		
١١٦	پەیمان عزەدین		
١١٧	نەشمیە غێدان		
١١٨	کامەران محەمەد کەریم		
١١٩	سامان محەمەد کەریم		
١٢٠	مەنیج محەمەد کەریم		
١٢١	روبار محەمەد کەریم		
١٢٢	شلێر محەمەد کەریم		
١٢٣	گەلاوێژ محەمەد کەریم		
١٢٤	رەمەزان محەمەد کەریم		
١٢٥	سیروان محەمەد کەریم		

ئاماری ئەنفالکراوەکانی دێی (دووراجی-ناحیەی ئەوجول)

ژ	ناوی سیانی ئەنفالکراو	ساڵی لە دایك بوون	
.٧٧	یاسین ئەمین کاکل	١٩٦٧	
.٤٨	هێمن ناسح ساڵح	١٩٨٥	
.٦٤	هەناوە ڕەحیم جوامێر	١٩٧٥	
.٩٥	هاوکار ئەحمەد عەزیز	١٩٨١	
.٨٣	هاشم یاسین سەمین	١٩٧١	
.٤٣	نیگار فاتح سەمین	١٩٨٢	
.١٦	نوری سەعید ستار	١٩٥٥	
.٩١	نەوزاد ئەحمەد عەزیز	١٩٧٥	
.٨	نەعیمە قادر نادر	١٩٤٠	
.١٠١	نەعمان سەعید عەزیز	١٩٨٣	
.٧٢	نەرمین جواد ڕەحیم	١٩٨٦	
.٥٧	نەرمین جەوهەرکاکی	١٩٨٦	
.٤٠	ناسح کەریم ڕۆستەم	١٩٦٩	
.٤٦	ناسح ساڵح حەمید	١٩٦٦	
.١	نازم محەمەد عەلی	١٩٥٥	
.٢٦	ناجح مەجید مەحمود	١٩٧٠	
.٦٨	مریەم ئسماعیل جەبار	١٩٥٨	
.٣٢	محەمەد لەتیف سەمین	١٩٦٩	
.٨٥	محەمەد کەریم دەروێش	١٩٦٥	

۲۳.	محەمەد کەریم خورشید	۱۹۷۰	
۷۹.	محەمەد کاکل نامق	۱۹۵۳	
۱۱٦.	محەمەد عەلی وەردە	۱۹۳۸	
۳۰.	محەمەد رەزا رەشید	۱۹٦۵	
۱۱.	محەمەد حەسەن سابیر	۱۹۸۵	
۱۰۳.	محەمەد حەسەن ئەحل	۱۹۵۲	
٦۲.	محەمەد جیهاد ئەحمەد	۱۹۸۷	
۲۰.	مەغدور محەمەد ئەمین	۱۹٦۹	
۱۱٤.	مەریوان کەریم حەسەن	۱۹۸۳	
۱۰۷.	مەحمود محەمەد حەسەن	۱۹۸٤	
۲۵.	مەجید سابیر رەشید	۱۹٦۹	
۲۱.	لەیلە محەمەد ئەمین	۱۹۷٤	
۱۳.	لەمیعە حەسەن سابیر	۱۹۸٤	
۷۵.	لاولاو محەمەد جوامێر	۱۹۷٦	
۷٦.	کوێستان محەمەد جوامێر	۱۹۷۷	
۱۰۹.	کەریم حەسەن ئەحل	۱۹۵۱	
٦۹.	فریاد جواد رەحیم	۱۹۸۱	
۷۸.	فایەق سالح کەریم	۱۹۵٦	
۹۷.	فاتمە سەمین خەسرەو	۱۹٤۷	
۵٤.	عومەر جەوهەر کاکی	۱۹۷۹	

.٩٠	عەمبەر محی دین یەسو	١٩٤٢	
.٤٤	عەزیز حەمید رەشید	١٩٦٦	
.٨١	عەبدسەلام یاسین سەمین	١٩٥٨	
.٣١	عەباس مەجید مەحمود	١٩٥٢	
.٦	گولیلك محەمەد ئەمین	١٩٦٩	
.٩٩	چنور سەعید عەزیز	١٩٨٠	
.٧٤	چنار محەمەد جوامێر	١٩٨٧٥	
.١١٣	شلێر کەریم حەسەن	١٩٨١	
.٧٠	شەرمین جواد رەحیم	١٩٨٢	
.١٠٨	سێوە محەمەد حەسەن	١٩٨٧	
.٦٥	سویلە رەحیم جوامێر	١٩٧٦	
.١٠	سەمیعە حەسەن سابیر	١٩٧٦	
.١٠٥	سەمیرە محەمەد حەسەن	١٩٧٩	
.٦٦	سەمیرە رەحیم جوامێر	١٩٧٧	
.٩٦	سەلما ئەحمەد عەزیز	١٩٨٣	
.٣٤	سەلام رەشید حەسەن	١٩٧١	
.٦٠	سەعدە قادر عەلی	١٩٦٥	
.١٠٦	سەرکەوت محەمەد حەسەن	١٩٨١	
.٧١	سەرکەوت جواد رەحیم	١٩٨٣	
.٢٢	سەرچڵ محەمەد ئەمین	١٩٦٢	

١٤.	سامان حەسەن سابیر	١٩٨٥	
٩٣.	سالار ئەحمەد عەزیز	١٩٧٩	
١٠٠.	سۆران سەعید عەزیز	١٩٨١	
١٠٢.	زانیار سەعید عەزیز	١٩٨٥	
٧٣.	ڕێکەوت جواد ڕەحیم	١٩٨٧	
٣.	ڕەووف محەمەد ئەمین	١٩٦٧	
١٩.	ڕەمەزان محەمەد ئەمین	١٩٧٩	
١٥.	ڕەشید مەحمود عەلی	١٩٤٦	
٣٣.	ڕەشید حەسەن ئبراهیم	١٩٣٩	
٤٢.	ڕۆستەم فاتح سەمین	١٩٨٦	
٩٤.	داود ئەحمەد عەزیز	١٩٨٠	
١٧.	خورشید محەمەد عەبدولاّ	١٩٣٢	
٢٩.	خورشید ڕەزا ڕەشید	١٩٧٥	
٨٨.	خەلیل محەمەد قادر	١٩٥٥	
٣٨.	خاوەر ڕەشید حەسەن	١٩٧٩	
٩٢.	حەیات ئەحمەد عەزیز	١٩٧٧	
١٠٤.	حەمدیە ڕەشید قادر	١٩٦٠	
١١٥.	حەکیم محەمەد عەلی	١٩٦٥	
٩.	حەسیبە حەسەن سابیر	١٩٧٣	
٢٨.	حەسیب حەسەن نەریمان	١٩٧٠	
٧.	حەسەن سابیر محەمەد	١٩٤١	

.٥٢	حەبیبە جەوهەر محەمەد	١٩٥٥	
.٣٧	حەبیب رەشید حەسەن	١٩٦٨	
.٥٩	جیهاد رەحیم جوامێر	١٩٦٥	
.١١٢	جوانە کەریم حەسەن	١٩٧٩	
.٥٠	جوان سالّح حەمید	١٩٧٠	
.٦٧	جواد رەحیم جوامێر	١٩٥٦	
.٥١	جەوهەر کاکی غێدان	١٩٦١	
.٥٨	جەبار کاکی غێدان	١٩٥٥	
.٢٧	جاسم مەجید مەحمود	١٩٦٨	
.٤٩	پشتیوان ناسح سالّح	١٩٨٧	
.٨٤	تەحسین یاسین سەمین	١٩٦٠	
.٨٢	بورهان یاسین سەمین	١٩٦٨	
.٤٧	بەهار سەمەد حەمید	١٩٦٧	
.٥	بەکر محەمەد ئەمین	١٩٦٥	
.١٨	بەکر محەمەد ئەمین	١٩٧٢	
.٦٣	بەکر رەحیم جوامێر	١٩٧٦	
.٨٧	بەختیار رۆستەم وەلی	١٩٥٣	
.٥٦	بەختیار جەوهەر کاکی	١٩٨٣	
.٨٠	ئەمین شەریف کەرەم	١٩٥٦	
.١١١	ئەمیرە کەریم حەسەن	١٩٧٦	
.٣٦	ئەسعەد رەشید حەسەن	١٩٧٦	

٩٨.	ئەستێرە سەعید عەزیز	١٩٧٩	
٤.	ئەحمەد محەمەد ئەمین	١٩٥٧	
٨٦.	ئەحمەد کەریم دەروێش	١٩٦٧	
٢٤.	ئەحمەد کەریم خورشید	١٩٦٦	
٨٩.	ئەحمەد عەزیز خەسرەو	١٩٤٥	
٣٥.	ئەحمەد رەشید حەسەن	١٩٧٤	
١٢.	ئەحمەد حەسەن سابیر	١٩٨٧	
٦١.	ئەحمەد جیهاد رەحیم	١٩٨٦	
٢.	ئبراهیم محەمەد عەلی	١٩٥٠	
٤٥.	ئبراهیم مەحید رەشید	١٩٧١	
٤١.	ئاهو ئەحمەد کەریم	١٩٥٤	
١١٠.	ئامینە عەزیز ئەحل	١٩٥٨	
٣٩.	ئامینە رەشید حەسەن	١٩٨٠	
٥٣.	ئامینە جەوهەر کاکی	١٩٧٨	
٥٥.	ئاسـکەندەر جەوهـەر کاکی	١٩٨١	

ئاماری ئەنفال کراوەکانی گوندی زینانەی خواروو – ناحییەی نەوجول

ژ	نای سیانی ئەنفال کراو	ساڵی لەدایک بوو	تێبینی
	رەحیم خورشید عەزیز	١٩٥٢	
	ئەحمەد قادر ئەحمەد	١٩٥٠	
	ئەحمەد عەلی حمەجان	١٩٤٩	
	رەعنا عەزیز ئیسماعیل	١٩٥٣	
	کوێستان ئەحمەد عەلی	١٩٧٩	
	ئاوات ئەحمەد عەلی	١٩٨١	
	دڵشاد ئەحمەد عەلی	١٩٨٣	
	حەیات ئەحمەد عەلی	١٩٨٤	
	ژیان ئەحمەد عەلی	١٩٨٥	
	نازدار عەلی حمە جان	١٩٤٧	
	سەمین عەلی حمەجان	١٩٥١	
	مەحمەد عەلی حمە جان	١٩٣٩	
	برهان مەحمەد عەلی	١٩٦٧	
	فەرمان مەحمەد عەلی	١٩٦٨	
	صلاح مەحمەد عەلی	١٩٦٩	
	حەلیمە مەحمەد عەلی		

	حەمودی مەحمەد عەزیز	١٩٦٣	
	حەسەن ئەمین حەمەجان	١٩٤٨	
	عەزەدین مەحمەد ئەمین	١٩٥٢	
	عەزیمە مەجید عەبدوڵا	١٩٥٧	
	خەڵەف عەزدین مەحمەد		
	یوسف عەزەدین مەحمەد		
	جاسم عەزەدین مەحمەد		
	سەمیعەعەزەدین مەحمەد		
	قاسم مەردان ئەحمەد	١٩٦٤	
	دڵشاد مەردان ئەحمەد	١٩٧٤	
	عەدنان مەردان ئەحمەد	١٩٥٨	
	عەزیمە مەحمەد رەشید	١٩٥٦	
	نەهرۆ عەدنان مەردان	١٩٨٥	
	هونەر عەدنان مەردان	١٩٨٧	
	فاتمە سەمین خەسرەو		
	فەرحان سەعید عەزیز		
	ئەستێرە سەعید عەزیز		
	سۆران سەعید عەزیز		
	چنور سەعید عەزیز		
	لوقمان سەعید عەزیز		
	زانیار سەعید عەزیز		

	١٩٦٤	هەدیە عیسا فەتاح	
	١٩٥٤	نەسرین وەلی غێدان	
	١٩٥٢	کامیل وەلی غێدان	
	١٩٥٠	ساڵەح عەزیز عەلی	
	١٩٥٤	سەعید عەزیز عەلی	
	١٩٦٥	ئەمین فەریق عەزیز	
	١٩٦٨	رۆشن رەشید ئەحمەد	
	١٩٨٠	فاتمە ئەمین فەریق	
	١٩٥٥	رەحیم فەریق عەزیز	
	١٩٤١	کەریم خورشید موسا	
	١٩٦٨	عوسمان کەریم خورشید	
	١٩٧١	سەلیم کەریم خورشید	
	١٩٧٤	غالب کەریم خورشید	
	١٩٦٨	مەحمەد فەریق جوامێر	
	١٩٧٢	سالح فەریق جوامێر	
	١٩٦٤	ئەحمەد فەریق جوامێر	
	١٩٥٤	مەتحەت خورشید موسا	
	١٩٥٦	ئەحمەد ئەمین وەلی	
	١٩٥٩	خەلیل ئیبراهیم رەحیم	
	١٩٥١	حەکیم مەحمەد ئیبراهیم	
	١٩٧٢	عومەر عەلی مەحمەد	

	ئەسعەد عەلی مەحمەد	١٩٧٤	
	مەحمەد خورشید عەزیز	١٩٦٣	
	ئەحمەد مەحمەد حەسەن	١٩٧٣	
	حەیدەر ئەکبەر فارس	١٩٦٢	
	ئەکرەم حەمید ئەحمەد	١٩٦٢	
	رەعنا مەحمەد حەسەن		
	کەریم رەشید حەسەن	١٩٥٣	
	ئەحمەد نوری غێدان	١٩٦٧	
	مەحمەد مەحمەد ناسر	١٩٦٥	
	قاسم مەحمەد ناسر	١٩٧٢	
	جاسم مەحمەد ناسر	١٩٧٤	
	جوامێر مەحمەد ناسر	١٩٧٦	
	مەحمەد سالح خورشید	١٩٥٥	
	ئیسماعیل عیسا فەتاح	١٩٥٢	
	ئەحمەد مەحمەد ناسر	١٩٦٠	
	هەنار شکور عەلی	١٩٦٢	
	سالم ئەحمەد مەحمەد	١٩٧٩	
	سەرکەوت ئەحمەد مەحمەد	١٩٨٠	
	هەژار ئەحمەد مەحمەد	١٩٨١	
	کاروان ئەحمەد مەحمەد	١٩٨٣	

	لەیلە ئەحمەد مەحمەد	١٩٨٥	
	چنار ئەحمەد مەحمەد	١٩٨٧	
	حەسەن عەزیز کەریم	١٩٥٧	
	دلبەر نوری رەشید	١٩٦٦	
	یونس حەسەن عەزیز	١٩٨٠	
	شوانە حەسەن عەزیز	١٩٨١	
	لەولاو حەسەن عەزیز	١٩٨٣	
	کەریم عەزیز کەریم	١٩٦٣	
	حوسێن عەزیز کەریم	١٩٥٩	
	عەلی عیسا فەتاح	١٩٦٩	
	سەبریە سەعید ئەحمەد	١٩٦٩	
	لەیلە عەلی عیسا	١٩٨٧	
	ئەحمەد عیسا فەتاح	١٩٦٦	
	سەبریە صدیق مەحمود	١٩٦٣	
	بەیان ئەحمەد عیسا	١٩٨٧	
	گەلاوێژ ئەحمەد عیسا	١٩٨٢	
	سەروەت ئەحمەد عیسا	١٩٨٤	
	عەدنان قادر ئەحمەد	١٩٥٣	
	جمهور قادر ئەحمەد	١٩٦٤	
	نەجمەدین مەحمەد ئەمین	١٩٥٩	
	مەحمەد نوری غێدان	١٩٦٥	

	ئەحمەد عەزیز ئیسماعیل	١٩٦٣	
	جەوهەر مەحمەد عەزیز	١٩٥٧	
	ئەحمەد مەحمەد عەزیز	١٩٦٠	
	حەمود مەحمەد عەزیز	١٩٦٣	
	یاسین سابیر سەعید	١٩٥٢	
	فکریە قادر دەرویش	١٩٥٧	
	کامل مەحمەد ئەمین	١٩٥٤	

ئاماری ئەنفال کراوەکانی گوندی تالو-ناحیەی ئەوجول

ژ	ناوی سیانی ئەنفال کراو	ساڵی لەدایک بوون	تێبینی
	ئیبراهیم جەبار رەحمان	١٩٣٢	
	نەزیرە ئیبراهیم جەبار	١٩٦٨	
	ئیسماعیل حەمید قادر	١٩٥٢	
	میدیا ئیسماعیل حەمید	١٩٨١	
	ئەمیرە ئیسماعیل حەمید	١٩٨٦	
	جەیران مەجید قادر	١٩٦٢	
	ئیبراهیم رەشید حەسەن	١٩٤٧	
	خەلیل ئیبراهیم رەشید	١٩٤٧	
	ساڵەح حەسەن سوڵتان	١٩٢٧	
	فەهیمە ساڵەح حەسەن	١٩٧٠	
	ئەحمەد حەسەن سوڵتان	١٩٤٢	

	لەتیف ئەحمەد حەسەن	١٩٥٥	
	فاتح حەسەن سوڵتان	١٩١٤	
	ئیبراهیم فاتح حەسەن	١٩٤٧	
	حەکیم عبدو لقادرعەزیز	١٩٦٨	
	نەخشین عەزیز سەمەد	١٩٥٣	
	عیماد مەحمەد ئەحمەد	١٩٨٠	
	توران مەحمەد ئەحمەد	١٩٨٢	
	گوڵچین عەزیز سەمەد	١٩٥١	
	دڵشاد عبدولعەزیز ئەمین	١٩٨٦	
	گوڵاڵە عبدولعەزیز ئەمین	١٩٤٧	
	عبدوڵلا مەحمەد حەسەن	١٩٨٠	
	حوسام وەلی مەحمەد	١٩٥٤	
	سەلام وەلی مەحمەد	١٩٦٩	
	لوقمان عبدولکەریم قادر	١٩٦٧	
	هادی قادر حوسێن	١٩٧٢	
	وازیحە قادر حوسێن	١٩٧٥	
	ئیسماعیل عەلی مەحمەد	١٩٦٤	
	فوئاد عەزیز کاکەخان	١٩٦٧	
	ئەمین مەجید قادر	١٩٦٥	
	نەجمەدین کاکە خان وەلی	١٩٦٤	
	رەحمان ستار جەبار	١٩٧٠	

	رەمەزان ستار جەبار	١٩٦٨	
	مەحمەد ستار جەبار	١٩٥٦	
	مەحمەد حوسێن حەسەن	١٩٥٤	
	وەهاب مەحمەد حوسێن	١٩٦٩	
	غازی عبدولكەریم حوسێن	١٩٥٥	
	مەجید عبدلكەریم حوسێن	١٩٤٤	
	عەزیز عبدلكەریم حوسێن	١٩٦٦	
	عەبدلعەزیز محێدین مەحمەد	١٩٤٣	
	رێژاو عوبێد مەحمەد	١٩٥٦	
	تاوس عبدلعەزیز محێدین	١٩٧٦	
	پرشنگ عبدولعەزیز محێدین	١٩٨١	
	پەروین عەبدولعەزیز محێدین	١٩٨٦	
	ئیبراهیم محێدین مەحمەد	١٩٢٢	
	عادل ئەحمەد محێدین	١٩٨٦	
	سەردار ئیبراهیم مەجید	١٩٦٥	
	مەجید عوبێد مەحمەد	١٩٥١	
	خورشید مەحمەد عەلی	١٩٥٢	
	ئەبو بەكر عومەر ئەمین	١٩٥٥	

	١٩٧٩	تاهير ئەبو بەكر ئەمين	
	١٩٨٠	ئاواز ئەبو بەكر ئەمين	
	١٩٨٢	شەونم ئەبوبەكر ئەمين	
	١٩٦٢	حوسنيە مەحمەد قادر	
	١٩٥٤	جيهاد ئەحمەد سادق	
	١٩٦٩	فرياد ئەحمەد سەمين	
	١٩٥٣	ساڵەح شەريف ئەمين	
	١٩٥٥	نوری شەريف ئەمين	
	١٩٢٢	شەريف ئەمين عەمزە	
	١٩٥٤	سەبيە عوسێن حەسەن	
	١٩٧٥	گوڵاڵە هادی رەشيد	
	١٩٧٨	سروە هادی رەشيد	
	١٩٧٩	مەهدی هادی رەشيد	
	١٩٨٣	شوانە هادی رەشيد	
	١٩٨١	هەلاڵە هادی رەشيد	
	١٩٨٨	سزا هادی رەشيد	
	١٩٦٦	ئەحمەد رەشيد حەسەن	
	١٩٨١	شەرمين ئەحمەد رەشيد	
	١٩٨٢	پەروين ئەحمەد رەشيد	
	١٩٨٧	سامان ئەحمەد رەشيد	
	١٩٨٥	مەريوان ئەحمەد رەشيد	

	جەمیلە نەجم ئەمین	١٩٦٥	
	کماڵ ئەحمەد محێدین	١٩٦٤	
	رەشید حەسەن حەمزە	١٩١٤	
	موعتەسەم شەریف قادر	١٩٧٤	
	عاسی حەسەن وادی	١٩٦٨	
	رزگار حەسەن وادی	١٩٧٥	
	غوربەت حەسەن وادی	١٩٧٦	
	سەربەست حەسەن وادی	١٩٨١	
	یادگار حەسەن وادی	١٩٨٥	
	هاوکار حەسە وادی	١٩٨٥	
	حەسەن وادی مستەفا	١٩٢٧	
	فەخریە خەڵەف رەشید	١٩٥٠	
	نەوزاد مەحمەد وادی	١٩٦٤	
	ئازاد مەحمەد وادی	١٩٦١	
	نەجات مەحمەد وادی	١٩٦٦	
	مەسعود سەعید ئەحمەد	١٩٧٠	
	رەمەزان وادی مستەفا	١٩٢٣	
	تالیب مەحمەد وادی	١٩٦٤	
	ئەحمەد وادی مستەفا	١٩٣٤	
	ئەمین وادی مستەفا	١٩٣٣	
	فکریە عەلی وادی	١٩٤٧	

	سەرگوڵ ئیبراهیم محیّدین	١٩٦٨	
	سلاح غەریب قادر	١٩٦٩	
	خەولە غەریب قادر	١٩٧٦	
	ملیحە غەریب قادر	١٩٨٠	
	ئاراز غەریب قادر	١٩٨١	
	ەچیمەن غریب قادر	١٩٨٢	
	ئەرکان غەریب قادر	١٩٨٣	
	عادل عبدلکەریم قادر	١٩٦٦	

ئاماری ئەنفال کراوەکانی کوندی حەیدەرە سوور- ناحیەی ئەوجول

	سالی لەدایک بوون	ناوی سیانی ئەنفال	ژ
	١٩٦٤	زوبیدە حوسین عەزیز	١.
	١٩٧١	تەلیعە حوسین عەزیز	٢.
	١٩٧٤	نەورۆز حوسین عەزیز	٣.
	١٩٧٧	نەسرین حوسین عەزیز	٤.
	١٩٨٠	بەیان حوسین عەزیز	٥.
	١٩٦٤	سەبریە موبارک سەعید	٦.
	١٩٨٣	دلشاد کەریم حوسین	٧.
	١٩٨٤	ئارام کەریم حوسین	٨.
	١٩٨٦	هیرو کەریم حوسین	٩.
	١٩٧٢	مەدحەت مەجید ئەحمەد	١٠.
	١٩٥٠	فکریە عەزیز مەحمەد	١١.
	١٩٢٠	فاتمە حەیدەر عەزیز	١٢.
	١٩٤٩	مەحمەد جەوهەر عەزیز	١٣.
	١٩٥٥	وەهاب جەوهەر عەزیز	١٤.
	١٩٨١	هوشیار وەهاب جەوهەر	١٥.

.١٦	کەریم عەلی عەزیز	١٩٦٦	
.١٧	رەحیم عەلی عەزیز	١٩٧٢	
.١٨	حمەخان عەلی عەزیز	١٩٤٣	
.١٩	پاشە خورشید	١٩٤٨	
.٢٠	هاشم حمەخان عەلی	١٩٧٠	
.٢١	عەزیز حمەخان عەلی	١٩٧٤	
.٢٢	بەخشان حمەخان عەلی	١٩٧٨	
.٢٣	فوئاد حەمید حەیدەر	١٩٦٢	
.٢٤	جومعە حەمید حەیدەر	١٩٧١	
.٢٥	مریم حەمید حەیدەر	١٩٦٧	
.٢٦	فەریدە حەمید حەیدەر	١٩٦٤	
.٢٧	کرە حەمید حەیدەر	١٩٧٧	
.٢٨	حوسین وەلی حەیدەر	١٩٤٩	
.٢٩	سوهیلە عەلی حەیدەر	١٩٥٠	
.٣٠	مەحمەد حوسین حەیدەر	١٩٧١	
.٣١	سەلام حوسین وەلی	١٩٧٣	
.٣٢	عەزیز حوسین وەلی	١٩٧٧	
.٣٣	جەیران حوسین وەلی	١٩٧٥	
.٣٤	ئەحلام حوسین وەلی	١٩٧٩	
.٣٥	عەباس کەریم وەلی	١٩٨٠	

٣٦.	نازەنین رەشید مەحمەد	١٩٥٢	
٣٧.	وەدیعە کەریم وەلی	١٩٨٢	
٣٨.	لامیعە کەریم وەلی	١٩٧٨	
٣٩.	خالد مەجید حەیدەر	١٩٥٣	
٤٠.	غەزیمە مەجید حەیدەر	١٩٦٥	
٤١.	سەعدە مەجید حەیدەر	١٩٧٣	
٤٢.	حەسیبە وەلی حەیدەر	١٩٥١	
٤٣.	جەمال خالد مەجید	١٩٧١	
٤٤.	کەمال خالد مەجید	١٩٧٣	
٤٥.	ئسماعیل خالد مەجید	١٩٧٥	
٤٦.	عەزیز خالد مەجید	١٩٨٠	
٤٧.	سەلام خالد مەجید	١٩٨٣	
٤٨.	رابیعە خالد مەجید	١٩٧٩	
٤٩.	رەمەزان رەشید	١٩٧٢	
٥٠.	عەزیز رەشید مەحمەد	١٩٧٥	
٥١.	ئامینە رەشید مەحمەد	١٩٦٥	
٥٢.	ئەحمەد رەشید مەحمەد	١٩٥٤	
٥٣.	غەریب رەشید مەحمەد	١٩٦٩	
٥٤.	ئەسعەد رەشید مەحمەد	١٩٧١	
٥٥.	شوکریە رەشید مەحمەد	١٩٦٢	
٥٦.	سیدیە رەشید مەحمەد	١٩٧٢	

٥٧.	ئیبراهیم ئەحمەد رەشید	١٩٧٢	
٥٨.	خەلیل ئەحمەد رەشید	١٩٨٤	
٥٩.	کویستان قادر رەشید	١٩٨٤	
٦٠.	شارەبان قادر رە شید	١٩٨٦	
٦١.	نەخشین فەرەج مەحمەد	١٩٥٠	
٦٢.	نیهاد سالح رەشید	١٩٨٧	
٦٣.	فائق سەعید ئیسماعیل	١٩٤٩	
٦٤.	بارام سەعید ئیسماعیل	١٩٥٥	
٦٥.	شەریف حمەجان حسن	١٩٦٥	
٦٦.	ئاوات فائق سەعید	١٩٨٢	
٦٧.	بەختیار فائق سەعید	١٩٨٤	
٦٨.	هوشیار فائق سەعید	١٩٨٦	
٦٩.	ماهیدە رەشید ئیبراهیم	١٩٦٢	
٧٠.	سەرحەد نوری سەعید	١٩٨٣	
٧١.	عەلیە ئیبراهیم شەریف	١٩٥١	
٧٢.	بەروین رەشید مەحمەد	١٩٧٤	
٧٣.	نەسرین رەشید مەحمە د	١٩٧٦	
٧٤.	ئامینە رەشید مەحمەد	١٩٧٨	
٧٥.	ئارام رەشید مەحمەد	١٩٨١	
٧٦.	نعمەت مەحمەد شەریف	١٩٦٢	
٧٧.	مەنسور خورشید رەشید	١٩٧٠	

٧٨.	رەسول خورشيد رەشيد	١٩٧٩	
٧٩.	سەنكين خورشيد رەشيد	١٩٦٥	
٨٠.	شەكەر خورشيد رەشيد	١٩٦٧	
٨١.	كاروان رەشيد مەحمەد	١٩٨٥	
٨٢.	ئاراز رەشيد مەحمەد	١٩٨٥	
٨٣.	ئاريان رەشيد مەحمەد	١٩٨٣	
٨٤.	خورشيد مەحمەد رەشيد	١٩٥٧	
٨٥.	ئالتون مەحمەد رهشيد	١٩٦٢	
٨٦.	كلاويز ئيبراهيم حەسەن	١٩٦٢	
٨٧.	سيروان خورشيد رەشيد	١٩٨٥	
٨٨.	سەيوان خورشيد رەشيد	١٩١٨٧	
٨٩.	رەحمە قادر كەريم	١٩٥٢	
٩٠.	شەهاب ئەحمەد مەحمەد	١٩٧٧	
٩١.	جومعە ئەحمەد مەحمەد	١٩٧٢	
٩٢.	وەهاب ئەحمەد مەحمەد	١٩٧٩	
٩٣.	شەريف عەلى حەميد	١٩٦٦	
٩٤.	ياسين رەشيد ئەحمەد	١٩٥٦	
٩٥.	رازيە عەزيز	١٩٦٠	
٩٦.	تەحسين ياسين رەشيد	١٩٧٨	
٩٧.	رەمزيە ياسين رەشيد	١٩٧٥	
٩٨.	كەوهەر خورشيد رەشيد	١٩٧٢	

.٩٩	دولبەر خورشید رەشید	١٩٧٥	
.١٠٠	ئارەزوو خورشید رەشید	١٩٧٧	

ناماری ئەنفالکراوەکانی گوندی گەرمك - ناحیەی ئەوجول

ژ	ناوی سیانی ئەنفال	سالی لە دایک بوون	تیبینی
٠١	خورشید رەشید عەلی		
٠٢	ناسح رەشید عەلی		
٠٣	خەڵەف رەشید عەلی		
٠٤	مەلیحە رەشید عەلی		
٠٥	سەبیحە رەشید عەلی		
٠٦	حەمید حوسێن مەحمود		
٠٧	مەحمود حوسێن محمود		
٠٨	نەسرین وەلی محەمەد		
٠٩	هەژار مەحمود حوسێن		
٠١٠	حەکیم مەهدی محەمەد		
٠١١	پەروین مەهدی محەمەد		
٠١٢	عاسی سەید محەمەد		
٠١٣	منداڵێکی مەلا عاسی		
٠١٤	خێزانی مەلا عاسی		
٠١٥	کچێکی مەلا عاسی		

١٦.	سەعید نوری ستار		
١٧.	محەمەد سەعید نوری		
١٨.	نوری سەعید نوری		
١٩.	نەرمین سەعید نوری		
٢٠.	لافاو محەمەد		
٢١.	مەجید نوری ستار		
٢٢.	ژیان عەلی		
٢٣.	ئەحمەد مەجید نوری		
٢٤.	منداڵێکی ئەحمەدمەجید		
٢٥.	رەشید ئەحمەد کاکە		
٢٦.	مەهیە حوسێن مەحمود		
٢٧.	باشە وەهاب ئەفەندی		
٢٨.	کامل ئبراهیم کاکە		
٢٩.	نوری کامل ئبراهیم		
٣٠.	نەسرین نوری کامل		
٣١.	کچێکی نوری کامل		
٣٢.	غازی ئەحمەد محەمەد		
٣٣.	حەکیم سدیق		
٣٤.	ئالا حەکیم سدیق		
٣٥.	جواد حەکیم سدیق		
٣٦.	سامند حەکیم سدیق		

٣٧.	پەخشان حەکیم سدیق		
٣٨.	منداڵێکی حەکیم سدیق		
٣٩.	خورشید مەجید محەمەد		
٤٠.	خێزانی خورشیدمحەمەد		
٤١.	ئازاد خورشیبد محەمەد		
٤٢.	ئامینە خورشید محەمەد		
٤٣.	عوسمان عەلی شەریف		
٤٤.	سەیران یاسین سەمین		
٤٥.	حەیدەر عوسمان عەلی		
٤٦.	محەمەد عوسمان عەلی		
٤٧.	حوسێن عوسمان عەلی		
٤٨.	حەکیم عوسمان عەلی		
٤٩.	عەلی شەریف		
٥٠.	بابا عەلی شەریف		
٥١.	حوسێن عەلی شەریف		
٥٢.	لەیلا عەلی شەریف		
٥٣.	قادر عەلی شەریف		
٥٤.	ژیان ئسماعیل		
٥٥.	خێزانی بابا عەلی شەریف		
٥٦.	خێزانی قادرعەلیشەریف		
٥٧.	ئازاد عەلی شەریف		

		لەیلا قادر عەلی	٥٨.
		خێزانی حسێن علی شریف	٥٩.
		نەرمین محەمەد عەلی	٦٠.
		عەبدولڵا وەلی محەمەد	٦١.
		خەرامان عەبدرەحمان	٦٢.
		عەدنان عەبدولڵا وەلی	٦٣.
		کوری عەبدولڵا وەلی	٦٤.
		عەبدرەحمان عەبدولڵا	٦٥.
		سەباح خورشید	٦٦.
		جەلال خورشید	٦٧.
		ساڵح کاکە	٦٨.
		قاسم ساڵح کاکە	٦٩.
		لوقمان ساڵح کاکە	٧٠.
		باقی ساڵح کاکە	٧١.
		جەمیلە عەلی شاکر	٧٢.
		نەرمین قاسم ساڵح	٧٣.
		ساڵح قاسم ساڵح	٧٤.
		ژیان قاسم ساڵح	٧٥.
		نادیە محەمەد ئەحمەد	٧٦.
		ژیان خێروڵا ئبراهیم	٧٧.
		محەمەد مەحمود کاکە	٧٨.

		هەفتاو مەحمود کاکە	٧٩.
		نـــازدارخێزانی محەمـــەد محمود	٨٠.
		کورێکی محەمەدمەحمود	٨١.
		محەمەد حەمید	٨٢.
		سابیر محەمەد حەمید	٨٣.
		تاهیر محەمەد حەمید	٨٤.
		شکور محەمەد حەمید	٨٥.
		محەمەد شکور محەمەد	٨٦.
		ئارەزوو شکور محەمەد	٨٧.
		جەمیل نوری	٨٨.
		سەیران سدیق لوتفلاّ	٨٩.
		محەمەد جەمیل نوری	٩٠.
		ژیان جەمیل نوری	٩١.
		یاسین جەمیل نوری	٩٢.
		خێزانی یاسین نوری	٩٣.
		کەمیلە یاسین نوری	٩٤.
		جەمیلە یاسین نوری	٩٥.
		خورشید حوسێن	٩٦.
		داخیل حەسەن عەلی	٩٧.
		شکور عوبێد محەمەد	٩٨.

٩٩.	رەئوف شكور عوبێد		
١٠٠	نوری شكور عوبێد		
١٠١	نەوزاد شكور عوبێد		
١٠٢	سـنجار خێزانـی رەئـوف شكور		
١٠٣	محەمەد رەئوف شكور		
١٠٤	مەعروف شكور عوبێد		
١٠٥	حەبیب عوبێد محەمەد		
١٠٦	ئەحمەد عەزیز رەزا		
١٠٧	فەتحیە عەلی جەلال		
١٠٨	تارق ئەحمەد عەزیز		
١٠٩	هەدیە ساڵح		
١١٠	حەكیمە ئەحمەد عەزیز		
١١١	محەمەد ئەحمەد عەزیز		
١١٢	ئازاد ئەحمەد عەزیز		
١١٣	پاكیزان ئەحمەد عەزیز		
١١٤	نەرمین ئەحمەد عەزیز		
١١٥	ژیان ئەحمەد عەزیز		
١١٦	زوهدیە ئەحمەد عەزیز		
١١٧	محەمەد تارق ئەحمەد		
١١٨	بشتیوان تارق ئەحمەد		

١١٩	ئەکبەر ساڵح وەهاب		
١٢٠	عەتیە ساڵح وەهاب		
١٢١	ئەنوەر ساڵح وەهاب		
١٢٢	عومەر ساڵح وەهاب		
١٢٣	ئەسکەندەر ئەکبەر ساڵح		
١٢٤	محەمەد ئەکبەر ساڵح		
١٢٥	هەژار ئەکبەر ساڵح		
١٢٦	فاتح ئەحمەد فەرەج		
١٢٧	دایکی فاتح احمەدفەرەج		
١٢٨	سەمیرە حسێن مەحمود		
١٢٩	خورشید حەمید ئەحمەد		
١٣٠	حەیدەر حەمید ئەحمەد		
١٣١	ژیان حەمید ئەحمەد		
١٣٢	غەریب سەید ئەحمەد		
١٣٣	سەید حەسەن		
١٣٤	پیرۆز خێزانی سەیدحسن		
١٣٥	سەبریەخێزانی سەید حسن		
١٣٦	ئەحمەد سەید حەسەن		
١٣٧	کورێکی سەید حەسەن		
١٣٨	فەوزیە رەحیم ئەحمەد		

		کیژە رەحیم ئەحمەد	١٣٩
		مقداد ئەحمەد کەریم	١٤٠
		عەبدولواحد مەجید	١٤١
		خێزانی عەبدولواحدمەجید	١٤٢
		محەمەد عەبدولواحد	١٤٣
		ژیان عەبدولواحد	١٤٤
		حەمەجان مەجید ئبراهیم	١٤٥
		لەیلا محەمەد ئبراهیم	١٤٦
		ژیان حەمە جان مەجید	١٤٧
		پەخشان حەمەجان مجید	١٤٨
		محەمەد حەمەجان مەجید	١٤٩
		کورێکی مەحەجان مەجید	١٥٠
		حەمەخان مەجید ئبراهیم	١٥١
		خێزانی مەحەخان مەجید	١٥٢
		ئازاد حەمەخان مەجید	١٥٣
		ژیان حەمەخان مەجید	١٥٤
		کورێکی حەمەخان مەجید	١٥٥
		ئەحمەد ئسماعیل ئەحمەد	١٥٦
		خالی سەید بابا	١٥٧
		تاهیر سابیر	١٥٨
		باهر سابیر	١٥٩

		شکور سابیر	١٦٠
		بەدریە قادر سەمین	١٦١
		ئازاد تاهر سابیر	١٦٢
		ژیان تاهر سابیر	١٦٣
		سابیر تاهر سابیر	١٦٤
		کورێکی تاهر سابیر	١٦٥
		بەدیعە قادر سەمین	١٦٦
		تەحسین تاهر سابیر	١٦٧
		شۆرش تاهر سابیر	١٦٨
		بشتیوان شکور سابیر	١٦٩
		کەژاڵ شکور سابیر	١٧٠
		بەهجەت محەمەد	١٧١
		خێزانی بەهجەت محەمەد	١٧٢
		ئارام بەهجەت محەمەد	١٧٣
		ئیکرام عادل	١٧٤
		تاها تاهر سابیر	١٧٥
		سۆران باهر سابیر	١٧٦
		هێمن باهر سابیر	١٧٧
		کاروان شکور سابیر	١٧٨
		کامیل ئیبراهیم	١٧٩
		مەحسن ئیبراهیم	١٨٠

		ئەبابەکر جاسم ئیبراهیم	١٨١
		بێستون مەحسن ئیبراهیم	١٨٢
		رێبوار یاسین ئیبراهیم	١٨٣
		عیماد ئەحمەد عەزیز	١٨٤
		سابیر سەید غەریب	١٨٥
		تالب سابیر غەریب	١٨٦
		بورهان سابیر غەریب	١٨٧
		نوری ئسماعیل جەلال	١٨٨
		عزەدین ئسماعیل جەلال	١٨٩
		نەســـرەدین ئـــسماعیل جەلال	١٩٠
		سەباح نو ری ئسماعیل	١٩١
		ساڵح نوری ئسماعیل	١٩٢
		ئەختەر نوری ئسماعیل	١٩٣
		محەمەد نوری ئسماعیل	١٩٤
		ئازاد نوری ئسماعیل	١٩٥
		وەردە محەمەد ئەحمەد	١٩٦
		کورێکی سەید نوری	١٩٧
		سەلاح عزەدین ئسماعیل	١٩٨
		محەمەد عزەدین ئسماعیل	١٩٩
		پەخشان عزەدین	٢٠٠

٢٠١	رووناک عزەدین		
٢٠٢	نادیە عزەدین		
٢٠٣	منداڵێکی عزەدین		
٢٠٤	گولیلـک خێزانـی عـزەدین ئسماعیل		
٢٠٥	دورسەن لوتفولاّ		
٢٠٦	عادل حەسەن محەمەد		
٢٠٧	قانع مەجید نوری		
٢٠٨	فەرمان سەعید		
٢٠٩	بورهان نوری ستار		
٢١٠	عومەر حەمید		
٢١١	هۆشیار عومەر حەمید		
٢١٢	فەرهاد خێرولاّ ئبراهیم		
٢١٣	رزگار قاسم ساڵح		
٢١٤	عادل رەشید		
٢١٥	نەعمان رەشید		
٢١٦	محەمەد عادل رەشید		
٢١٧	نەسرین عەلی محەمەد		
٢١٨	عەلی نەعمان رەشید		
٢١٩	ئیکرام حەکیم		
٢٢٠	محەمەد عەلی حەکیم		

٢٢١	مەهدی عەلی حەکیم		
٢٢٢	نەوزاد عەلی حەکیم		
٢٢٣	کاروان واحد مەجید		
٢٢٤	ئسماعیل عەلی مەحمود		
٢٢٥	ئەحمەد عەلی مەحمود		
٢٢٦	محەمەد عەلی مەحمود		
٢٢٧	نەریمان ئسماعیل عەلی		
٢٢٨	عەلی ئسماعیل عەلی		
٢٢٩	هیوا ئسماعیل عەلی		
٢٣٠	محەمەد ئسماعیل عەلی		
٣٢١	ژیان ئسماعیل عەلی		
٢٣٢	منداڵێکی ئسماعیل عەلی		
٢٣٣	یەعقوب عەلی مەحمود		
٢٣٤	نەرمین ئەحمەد عەلی		
٢٣٥	لەیلا ئەحمەد عەلی		
٢٣٦	پەخشان ئەحمەد عەلی		
٢٣٧	کەژاڵ رەحیم		
٢٣٨	ئارایم محەمەد عەلی		
٢٣٩	کچێکی ئارام محەمەد		
٢٤٠	عەدنان عەبدولا وەلی		
٢٤١	نادر نوری ئەحمەد		

٢٤٢	نوری ئەحمەد عەلی		
٢٤٣	قادر نوری ئەحمەد		
٢٤٤	رەحیم نوری ئەحمەد		
٢٤٥	ستار ئبراهیم		
٢٤٦	حەسەن ئبراهیم		
٢٤٧	حوسێن ئبراهیم		
٢٤٨	کەریم ئبراهیم		
٢٤٩	جەهاد حەسەن ئەحمەد		
٢٥٠	جەیران محەمەد ئبراهیم		
٢٥١	منداڵێکی ئەمین سەمین		
٢٥٢	منداڵێکی ئەمین سەمین		
٢٥٣	منداڵێکی ئەمین سەمین		
٢٥٤	منداڵێکی ئەمین سەمین		
٢٥٥	بەهار محەمەد حەمید		
٢٥٦	جەبار محەمەد ئبراهیم		
٢٥٧	کەماڵ جەبار محەمەد		
٢٥٨	ستار جەبار محەمەد		
٢٥٩	خێزانەکەی ستار جەبار		
٢٦٠	عادل حەسەن محەمەد		
٢٦١	سابیر ئبراهیم		
٢٦٢	کورێکی سابیر ئبراهیم		

٢٦٣	کورێکی ستار ئیبراهیم		
٢٦٤	کچێکی حەسەن ئیبراهیم		
٢٦٥	کچێکی قاسم ساڵح		
٢٦٦	گەلە ساڵح کاکە		
٢٦٧	سابیر غەریب قادر		
٢٦٨	ئسماعیل جەلال خدر		
٢٦٩	رەحمان عەبدولڵا وەلی		
٢٧٠	نەبی عەبدولڵا وەلی		
٢٧١	گولستان وەلی محەمەد		

تێبینی :

١. بەهۆی ئەوەوە کە بەدەگمەن دانیشتوانی ئەم گوندە لە دۆزەخی ئەنفال رزگاریان نەبووە . هەندێک ناو نەزانراون , تەنها ناو باوک و باپیرەی ئاماژەیان بۆ کراوە .

٢. بەپێی چەند سەرچاوەیەک ژمارەی ئەنفالکراوەکانی ئەم گوندە لەم ژمارەیەی سەرەوە زیاترە بەڵام لەبەر ئەو هۆکارەی سەرەوە نەتوانراوە هەمووی ئامار یان ناونووس بکرێن .

پەلاماری سوپا بۆ سەر بناری گل

بناری گل لە رووی ئیدارییەوە سەر بە ناحیەی (قادر کەرەم)ە . دەکەوێتە باشوری ناحیەکەوە لەنێوان هەردوو چۆمی رۆخانەو ئاوەسپیدا . ناوچەکە لە رووی سامانی سروشتیەوە گەلێک دەوڵەمەندە بەتایبەتی بوونی (نەوت , غاز , گۆگرد ... هتد) لە دەشتی مارداری و دێی کانی قادر قەڵا , دانیشتوانی ئەم سنوورە هەر لە شەری ئاوباریکەوە تاکو تەواوی شۆرشەکانی تری کوردستان , بەشداری بەرچاویان هەبووەو خاوەن سەدان شەهیدن .

گوندەکانی بناری گل بریتین لە / جان وەیس بەگ , ئالی خان بەگ , فەرهاد بەگ , تازە شار, باران بەگ , عەزیز بەگ , تەختەمینەی خواروو , تەختەمینەی سەروو , کانی قادر قەڵا, کانی قادرژوورو , کانی قادر خواروو , سۆفی رەزا , ئاوباریک , دارەتووی گل , کۆشکی سەروو , کۆشکی خواروو , کۆشکی ناوەراست .

ئەو هێزە هاوبەشەی دوژمن کە بۆ پەلاماردانی گوندەکانی بناری گل ئامادەکرابوون پێشتر لە دەوروبەری شاری خورماتووەوە کەوتوبونە جموجۆڵ , بۆیە کاتژمێر ٨ی سەر لە بەیانی رۆژی ١٩٨٨/٤/٩ هێرشەکانیان بۆسەر ناوچەکە دەست پێ کرد . سەرەتا هێزە پرچەک و زەبەلاحەکەی بەعس لەتازەشاردا , کە گوندێکی بیستماڵیەو لە رێگای خورماتوو قادرکەرەمەوە نزیکە دووچار ی شەرو بەرگری پێشمەرگە بوەوە . پاش چەندین هێرش و پەلامار بۆسەر سەنگەرەکانی پێشمەرگە , زیانەکانی رژێم هێجگار زۆرو بێ شوماربوون , چەندین جار ئەو هێزەگەورەیەی

دوژمن تێک دەشکا , وەک هەندێک لە شایەتحاڵەکان دەیگێرنەوەو پێ دەچێت دوژمن لە ئەنجامی شکستەکانیدا پەنای بردبێتە بەر بەکارهێنانی چەکی قەدەغەکراو .

بەهەر حاڵ شەرەکە تاکو کاتژمێر ٤ی ئێوارەی هەمان ڕۆژی خایاند دەرئەنجام تەواوی ئەو پێشمەرگانە لە نێو سەنگەرەکانیاندا شەهید بوون . بەمەش هێزەکەی دوژمن ئەو ڕۆژە تاکو گوندی بارام بەگ پێشرەوی کرد . هەر ئەو ڕۆژە هەردوو گوندی (تازەشار , بارام بەگ) دوای تالانکردنی سوتێنران و بەسەریەکدا رووخێنران . ڕۆژی دواتر هێرشەکان بۆسەر گوندەکانی (کانی قادر قەلا , کانی قادر ژوروو , کانی قادر خواروو , سۆفی رەزا , ئاوباریک, دارەتووی گل , کۆشکی خواروو , کۆشکی سەروو , کۆشکی ناوەراست) دوای تالانکردنیان لەلایەن جاش و جەیشەوە هەمووی سوتێنران . بەمەش تەواوی ناوچەکە کەوتە ژێر دەستی هێزەکانی دوژمنەوە , پاشان هەمان هێز بەمەبەستی کێومالکردنی ناوچەی زەنگەنە لە گوندی ئاوباریکەوە پەریەوە بۆ گوندی کەریم باسام . دەربارەی پەلاماری هێرشەکانی سوپا بۆسەر بناری گل هاولاتی ئەحمەد محەمەد غەفور کەخەلکی گوندی فەرهاد بەگە , بەم چەشنە بۆمان دواو ووتی : (هێزێکی هاوبەشی جاش و جەیش لەبەرەبەیانی ڕۆژی ٩ی نیسان پەلاماری گوندەکانی بناری گلیان دا , سەرەتا ئەو هێزە زۆرەی رژێم لە دێی تازە شار دووچاری بەرگری و موقاوەمەتی پۆلێک لە پێشمەرگەکانی کەرتی یەکی تیپی (٥١)ی گەرمیان و مەفرەزەیەکی حیزبی شیوعی عێراقی بوونەوە , شەرێکی سەخت و نابەرابەری لە نێوان هەردوو لادا دروست بوو , چەندین جار هێزەکەی دوژمن تووشی تێک شکان و هەلهاتن بوون کە

بەدوای خۆیاندا زیانی زۆریان لێ کەوت شەرەکە تاکو عەسری ئەو ڕۆژەی خایاند بەلام دواتر پێ ئەچوو دوژمن چەکی کیمیایی بەکارهێنابێت شەرەکە کۆتایی هات و هەموو پێشمەرگەکان کە ژمارەیان (۲۲)کەس بوون هەموویان شەهید بوون .

بۆیە هێزە هاوبەشەکەی بەعس درێژەی دا بەشالاوەکانی بۆ دێکانی ئەو ناوچەیە , هەر هەمان ڕۆژ هەردوو دێی تازە شارو بارام بەگ سوتێنران .

بۆ ڕۆژی دوایی هێزەکەی دوژمن پێشرەوی کرد و پەلاماری دێکانی تری دا هەر ئەو ڕۆژە تەواوی ناوچەکە کەوتە ژێر دەسەلاتی سوپاوە , دوای کێومالکردنی بنارەکە , ئەو هێزە پەریەوە بۆ ئاوای کەریم باسام لە هەردەی زەنگەنە .)

بەلێ بەمەش سوپای ئەنفال توانی لەماوەی ڕۆژانی ۹,۱۰نیسان تەواوی ناوچەی بناری گل کێومالێ بکات و دوای تالانکردنی هەموو گوندەکان بسوتێنرێن . ناوچەکە لە ڕووی گیانی و مادییەوە زەرەرو زیانی زۆری پێ گەیشت و ژمارەیەک زۆر لە خەلکەکەی بێ سەرو شوێن کران .

داستانی تازە شار

دێی تازە شار دەکەوێتە باشوری ناحیەی قادرکەرەمەوە لەناوچەی بناری گل . پێش پەلاماری ئەنفال ئەم گوندە بریتی بووە لە نزیکەی (۲۰)مالێک . دانیشتوانی ئەم گوندە لە شۆرشەکانی کوردا چەندین جار بەر پەلاماری سوپای داگیرکەران کەوتووە , گەلێک جاریش بۆتە گۆرەپانی شەرو

داستانی کەم وێنە , بەتایبەتی لە شۆرشی نوێی گەلەکەماندا , تا لەساڵی ١٩٨٨ و لە شالآوی ئەنفالدا , تازە شار لەسەر دەستی هێزی پێشمەرگەی کوردستان گەورەترین داستان و نەبەردی تێدا تۆمارکراو چووە نێو لاپەرەکانی مێژووی خەبات و تێکۆشانی بزوتنەوەی سیاسی و چەکدارییەوە.

هەر کاتێک ناوی ئەم گوندە دەکەوێتە سەر زاران لە نێو هزری مرۆڤی کوردا چەندین ماناو لێکدانەوە هەڵدەگرێت . چونکە تازەشار بریتیە لە تۆمارکردنی داستانێکی قارەمانانەی سەدەی بیستەم لەسەر دەستی هێزی پێشمەرگە .. بریتیە لە کارەسات و کاولکاری .. بریتیە لە لەدەستدانی پۆلێک پێشمەرگەی قارەمان و جوامێری ئەم گەلە , بەکورتی تازەشار بریتیە لە چەندین وێنەی جۆراو جۆر لە مێژووی گەلەکەماندا . ئەم گوندە بەهۆی نزیکیەوە لەسەر رێگای خورماتوو — قادرکەرەم هەر زوو گومانی ئەوەی لێ دەکرا , بە خێرایی سوپا و جاش بگاتە سەری . بۆیە پۆلێک لە پاشماوەی پێشمەرگەکانی کەرتی یەکی تیپی (٥١)ی گەرمیانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان , بەسەر پەرشتی فەرماندەی قارەمان (نازم بچکۆل) وە مەفرەزەیەکی حیزبی شیوعی عێراق سەر لەبەیانی لەناو دێکەو دەوروبەریدا دامەزران . ئەوەش کە زیاتر وای کردبوو پێشمەرگەکان لەوێ دابمەزرێن , شوێنی هەڵکەوتەی گوندەکە بوو کەزۆر لەبار بوو بۆ شەرو بەرگری لەناوچەکە .

هێـزه هاوبەشـەکەی دوژمـن کاتـژمێر ٨یـسەر لەبـەیانی رۆژی ٩ی‌نیـسان پەلامارەکەیان بۆسەر بناری گل دەست پێکرد , سەرەتا لە تازەشاردا هێـزە زۆرو زەوەندەکەی دوژمن رووبەرووی بەرگری توندی پێشمەرگە بووەوە . سەرباری ئەوەی هێزە هاوبەشەکەی دوژمن برتی بوو لە هەزاران سەرباز و جاش کەبە پاڵەپشتی چەکی قورس و فرۆکـەی جەنگیـەوە لەچەندین لاوە پـەلاماری سـەنگەرەکانی پێـشمەرگەی دەدا , کەچـی ئـۆردووی ئەنفالـچی بەعس بۆچەندین جار لەبەردەم موقاوەمەتی پێشمەرگەدا تێک دەشکا , تادەهات زیانـەکانی دوژمـن لەبەرەی شەردا زیاتر دەبوو لەبەرامبەریشدا پێـشمەرگەکان هـیچ جـۆرە هاوکاریـەکیان پـێ نەدەگەیـشت بۆیـە شـەر درێژەی کێشا پەلامارەو گوشارەکانی سوپا بۆسـەر سەنگەرەکانی پێشمەگە دە ئەوەندە زیاتر دەبوو . ئەم بەرگرییەی پێشمەرگە لەبەرامبەر هەزاران سەرباز و جاشدا فەرماندەکانی سوپای دووچاری شۆک و هەستریا کردبوو

پاشان بەپێی زانیاری چەند شایەت حاڵێکی ناوچەکە , پێ دەچێت دوژمن لەبەرامبـەر شکـستەکانیدا چـەکی قەدەغـەکراوی بـەکارهێنابێت . پـاش بۆردومـانێکی خەسـتی چـەندین فرۆکـەی جـەنگی و ئەگـەری بـەکارهێنانی چەکی کوشندە . لە دەووربەری کاتژمێر ٤ی ئێـوارەدا هێزەکـەی دوژمـن لـە چـەندین لاوە پـەلاماری دێکـەیان داو چـونە ژوورەوە . بەمـەش ئـەو پۆلـە پێشمەرگەیەی کە ژمارەیان لە (٢٢) کـەس دەبـوون هـەموویان لـەناو دێکـەدا شـەهید دەبـن . کـە چـواردەیان پێشمەرگەی یـەکێتی نیشتمانی کوردستان بوون و ئەوانی تریش پێشمەرگەی حیزبی شیوعی عێراق . لێرەوە ئیتر رێگا

بەتەواوەتی ئاچوخ بوو سوپایش پێشرەوی کرد بۆ سەر تەواوی گوندەکانی ناوچەکە .

لانی کەم ئەم هێزانەی دوژمن لە شەری تازە شاردا بەشداربوون :

١. فرقەی (١٢) هێزەکانی نوعمان
٢. لیوای (٣٧) ی زریپۆش
٣. لیـوای (٤٦) کەتیبـەی دەبابـاتی ئـیبن هەیـسەم بەسەرپەرشـتی (رائـد لەتیف مەجید کەرخی)
٤. فەوجێکی جاش بەسەر پەرشتی (عەمید شاکر)
٥. فەوجێکی جاش بەسەرپەرشتی (عەقید کاکل)
٦. لیوای (٦٦)ی مغاویر کەبریتی بوون لە (١٣٠) سەرباز

تێبینـی / بـێ گومـان چـەندین فـەوجی جـاش و یەکـەی سـەربازی و دەیـان فرۆکـەی جـەنگی و هەلیکۆپتـەر بەشـداری ئـەم شـەرەیان کـردووە , بـەڵام لەسەر ژمارەو ناوەکانیان زانیاری لەبەردەستدا نییە .

رژێـم دواتـر تـەرمی ئـەو پۆلـە پێـشمەرگەیەی گواسـتەوە بـۆ ناوچـەیەکی سەربازی لەباشوری شاری خورمـاتوو لـە گـۆرێکی بەکۆمەڵـدا خرابوونـە ژێـر گڵەوە . دوای پرۆسەی ئازادی لە رێگای هـاوڵاتی (تـاریق سـاڵح ئەحمەدا)وە کەخـــەڵکی شـــارەکەیە شـــوێنی گۆڕەبەکۆمەڵەکـــە دۆزرایـــەوە. پاشـــان بەسەرپەرشـــتی کـــاک (عوسمـــانی حـــاجی مـــەحمود) و بـــەهاوکاری رێکخستنەکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان و حیزبی شیوعی کوردستان لـە مەراسیمێکی جەماوەری و پـڕ لـە شکۆدا تـەرمی ئـەو پۆلـە پێشمەرگەیە لـە گۆڕسـتانی شـەهیدانی شـاری خورمـاتوو بـەخاک سـپێردران . کـە ئـەم شەهیدانەی لای خوارەوە بوون :

ژ	ناوی سیانی شەهید	نازناو		لایەن
١.	نازم رەشید ئەحمەد	نازم بچکۆل	ف ک١	ینک
٢.	غائب عەبدولآ ئەمین	هونەر	ف م	ینک
٣.	ئحسان مەحمودساڵح	ئحسانە سوور	فم	ینک
٤.	نیزام ئەحمەد رمزان		ج ف م	ینک
٥.	فاروق رەشیداحمد		پ م	ینک
٦.	حەمید محەمەد ساڵح		پ م	ینک
٧.	یاسین سعدون سعید		پ م	ینک
٨.	نەجات فەتحولآ امین	نەجات هەفتە غاری	پ م	ینک
٩.	شێرزاد حەسەن عەلی	شێرزاد بەچە	پ م	ینک
١٠.	جەبار عەبدالكەریم محەمەد		پ م	ینک
١١.	عادل مەجید رۆستەم	مام عادل	پ م	ینک
١٢.	ئەمەد ئەمین رۆستەم		پ م	ینک
١٣.	ئەحمەد قادر کەریم		پ م	ینک
١٤.	ی ن ک	ناوی نەزانراوە		ینک
١٥.	مولازم سامی	عەرەب		حشع
١٦.	بەهادین عەلی محەمەد	ماجد		حشع

١٧.	عەبــدلرەحمان عــەلی مەحمود	ئاشتی		حشع
١٨.	عەبدولڵا وەلی حەیدەر	هەیەرەسوری		حشع
١٩.	عەدنان رەشید غێدان			حشع
٢٠.	عەلی عارەب	عەرەب		حشع
٢١.	عامر عارەب	عەرەب		حشع
٢٢.	تارق محەمەد ئەمین			ح ش ع

ئەنفالکردنی دانیشتوانی بناری گل

سەرەتا دانیشتوانی بنارەکە وەکو جارەکانی پێشو بروایان نەدەکرد , ئەم لەشکرکێشییەی دوژمن بۆ سەر ناوچەکە مەبەست تێیدا لەناو بردن و کێومالکردنی کوردستان بێت , هەرواش تەماشا دەکرا کە پەلامارێکی کاتی بێت , دیارە ئەم حاڵەتە نەک هەر لای دانیشتوانی سنوورەکە تەنانەت لای هێزی پێشمەرگەش هەروا دەبینرا .

وەلێ دەرئەنجام وادەرنەچوو , کەکاتێک سوپای ئەنفال هێرشی گەورەو بەربلاوی بۆسەر تەواوی ناوچەکانی ژێر دەسەلاتی پێشمەرگە دەست پێ کرد , ئەوجا دانیشتوان دوچاری شڵەژان و سەرلێشێوان هاتن . هەواڵی بەرەکانی شەر لەناوچە جیاجیاکانەوە بەپەلە دەگەیشتە بنارەکە , بەتایبەتیش هەواڵی گرتنی بارەگاکانی سەرکردایەتی یەکێتی نیشتمانی کوردستان لەلایەن سوپاوە . ئیدی تادەهات دانیشتوانی ئەو ناوچانە ورەیان بەردەدا . پێش ئەوەی سوپا پەلاماری ناوچەکە بدات , دانیشتوانی ئەو گوندانە لە رۆژانی ٨,٧,٦ی نیسان بەدوو ئاراستەدا گوندەکانیان بەجێ هێشت بەم شێوەیەی لای خوارەوە:

ئاراستەی یەکەم / بەشی هەرە زۆری خەڵکی بنارەکە بەچەند رۆژ پێش لەشکرکێشی سوپا بۆسەر دیچهاتەکانیان , پەرینەوە بۆ هەردەی زەنگەنە . چەندین رۆژ لە ژێر لێزمەی باران و بۆردومانی فرۆکە دا خەڵک لە نێو ئەشکەوت و هەردەوهەڵەتەکاندا خۆیان حەشار دابوو , بەلام پێش هاتەکان وادەبینرا کە ئەمە چارەسەر نییە , گرژی و ئاڵۆزی ژیان و بارودۆخەکە لەلایەک و رۆڵی خراپی جاش و موستەشارەکان لەلایەکی تر

وای لەو خەڵکە کرد بەخاو خێزانەوە روو لەناوەندی ناحیەی قادر کەرەم بکەن , هەر لەوێش بەشێکیان تەسلیم بە دام ودەزگاکانی رژێم بوونەوە و بەشێکیانیش لەلایەن ژمارەیەک مستەشارو فەرماندەی مەفرەزەی تایبەتی جاشەوە لەخشتە بران و پاشان تەسلیم بەدوژمن کران . هەر لەوێوە ژن و پیاوەکان لەیەکتر جیاکرانەوە و رەوانەی سەنتەرەکانی کۆکردنەوەی گوندنشینان کران لەئالیاوە و لەیلان . پاشان لەوێشەوە رەوانەی کامپە تایبەتەکان کران لە (دبس , تکریت , تۆپ زاوا .. هتد) . دیارە لەوێشەوە بۆ دواجار رەوانەی دۆزەخەکانی مەرگ کران لە بیابانەکانی خوارووی عێراق .

هاوڵاتی (عەلی حەمە جان رەشاد) کەخەڵکی گوندی کانی قادری سەرووە سەبارەت بەئەنفالکردنی خەڵکی ناوچەکەیان بەم شێوە دوا : (سەرەتا خەڵکی ئاوایەکانی بنار ئاگاداری ئەوە بوون کە رژێم جاش و جەیشێکی زۆری لە دووریانی نەوجول – قادرکەرەم ئامادەکردووە , لەبەر ئەوەی لە هەموو ناوچەکانەوە هێرشی جەیش و جاش دەستی پێ کردبوو , ئێمەیش تووشی ترس و دڵە راوکێیەکی زۆر بوبوین . سێ رۆژ پێش شەری تازەشار ئێمە بەخاو خێزانەوە دێکەمان چۆڵ کرد و چووینە هەردەی زەنگەنە , نزیکەی پێنج رۆژ لە ژێر تاوێرو ئەشکەوتەکاندا ماینەوە , پاشان لە رێگای جاش و موستەشارەکانەوە دیعایە بڵاوکرایەوە گوایە حکومەت عافوی داوە و باخەڵک تەسلیم بێتەوە , ئیتر خەڵکەکە بەناچارییەوە بەرەو قادرکەرەم کەوتینەرێ , ئێمەیش ژمارەیەک خێزانی زۆر بووین لە رۆژی ١١ی‌نیسان چووینە ناو قادرکەرەمەوە . پاشان دەزگاکانی رژێم لەناو ناحیەکەدا بانگەوازێکیان بڵاوکردەوە کەخەڵک بچێت بۆ ئۆردوگاکەی نزیک قادر

کەرەم بۆ کۆبوونەوە , ژمارەیەک زۆر ژن و پیاو لە بێئاگایدا بەدەنگ بانگەوالزەکەوە چوون . بەلآم دیار بوو رژێم نیازی خراپ بوو . هەر بەگەیشتنیان بەنێو ئۆردوگاکە لەلایەن سوپاو جێش شەعبیەوە هەموویان دەستگیرکران , ئیتر پیاوەکانیان گواستەوە بۆ ئالیاوە و ژن و منداڵەکانیشیان رەوانەی لەیلان و توپ زاوا کرد بۆ رۆژی دواتر جاش و جەیش بەهاوبەشی لەناو قادرکەرەمدا کەوتنە سوراغکردنی ئەو پیاو ژنانەی کە خۆیان لە ماڵەکاندا شاردبووەوە . لە ئەنجامدا کۆمەڵێک پیاو و گەنجی تر کەوتنە دەستی بەعس , بەلآم بۆ مێژوو باسی ئەکەم جاش و موستەشارەکان دەورێکی زۆر خراپیان بینی لە ئەنفالی ناوچەکەماندا) .

ئاراستەی دووەم / دیارە ئەم بەشەیان لە چاو بەشی یەکەم زۆر کەم بوون , کەزیاتر خەڵکی گوندی کانی قادری قەلآ بوون , چەند رۆژێک پێش گەیشتنی سوپا بۆسەر ناوچەکە ئەمان بەخاو خێزانەوە پەرینەوە بۆ ناوچەی داوێ , بەتایبەتی لە نێوان هەردوو گوندی تەختەمینەو هەیەرەسووردا خۆیان حەشاردابوو . بەلآم بەهۆی تۆپباران و بۆردومانی رۆژانەی فرۆکەوە ناچاربوون لە ناحیەی نەوجول خۆیان بدەن بەدەستەوە .

سەبارەت بە چۆنێتی خۆبەدەستەوەدانیان هاولآتی (حەمە عەزیز رەشید ئەمین) کەخەڵکی گوندی کانی قادری قەلآیە بەم چەشنە بۆمان دواو وتی : (ئێمە ژمارەیەک خێزان بووین , پێشتر رێک کەوتوبوین و وامان بەباش زانی کەبەرەو داوێ بکەوینە رێ , ئێمە بەخۆمان و خێزانەوە لەنێوان هەردوو ئاوایی تەختەمینەو هەیرەسووردا بۆماوەی چەند رۆژێک گیرساینەوە سەرەتا وامان زانی باشمان کردووە بەلآم هێرش و پەلامارەکانی جاش و جەیش تا دەهات گەمارۆی ناوچەکەیان دەدا , پێ

ئەچوو رژێم هەستی بەوە کردبێت کە خەڵکێکی زۆر لەو شوێنەدا خۆی حەشاردابێت , بۆیە رۆژانە بەبەردەوام فرۆکە دەهاتە سەر مان و زیانی زۆرمان پێ گەیشت , تەنانەت پیاوێکی خەڵکی دێکەمان کەناوی ئەحمەد حاجی سمایل بوو لەگەڵ چەند شوانێکی تردا بەبۆردومانی تەیارە هەلیکۆپتەر شەهید بوون . بۆیە ئیتر بۆ رۆژی دواتر چەند پیاوێکی ریش سپی بەرەو نەوجول کەوتینە رێ تاکو لەگەڵ جاشەکاندا تەنسیق بکەین بۆ ئەوەی خۆمان بدەین بەدەستەوە , باشترە لەوەی هەموومان لە نێو هەردەکاندا تەیارە بمانکوژێت سەرەتا چووینە ناحیەی نەوجول و لە وێ چاومان بە تارق کاکەیی کەوت وەزعی خۆمانمان بۆی باس کرد , ئەویش لەگەڵ جێشەکەدا رێک کەوت کەسەیارەی ئیڤامان بۆ رەوانە بکەن بۆ خۆ بەدەستەوە دان ئیتر خاوخێزان بەئیڤا گواستراینەوە بۆ شاری خورماتوو . ژن و منداڵەکانیان جیاکردەوەو بردیان بۆ مەرکەز شەبابەکە دووز , پیاوەکانیشیان برد بۆ بینایەی مەکتەبی رەشید لە نزیک مەتعەمەکانی شار. ئەوەی من بزانم لە وێشەوە رەوانەی تکریت کران و ئیتر بەچاو نەیانمان بینیەوە .

بێ گومان بناری گل بەبەراورد بەناوچەکانی تر بەشێکی زۆری خەڵکەکەی ئەنفالکران بەتایبەتیش لە پیاوان و گەنجان .

ئاماری ئەنفالکراوەکانی گوندی کانی قادری ژوورو / بناری گل- ناحیەی قادر کەرەم

ژ	ناوی سیانی ئەنفالکراو	ساڵی لەدایک بوون	تێبینی
١.	بەهرام سەعید مەحمود	١٩٤٦	
٢.	سلیمان حمەخان رەشاد		
٣.	عەزەدین حمەخان رەشاد		
٤.	نەسرەدین حمەخان رەشاد		
٥.	سەلاححمەخان رەشاد		
٦.	عاسی حمەخان رەشاد		
٧.	خەسرەوئەمین عەبدوللا		
٨.	خالد سالح غە فور		
٩.	موخلس سالح غەفور		
١٠.	محەمەد سالح غەفور		
١١.	محەمەد رەحیم غیدان		
١٢.	شکور غەفور زاله		
١٣.	عاسی رووف غەفور		
١٤.	عادل رەشید غیدان		
١٥.	عادل عەبدلکەریم قادر		
١٦.	لقمان عەبدلکەریم قادر		
١٧.	عوسمان محەمەد رەشید		

ژ	ناوی سیانی ئەنفالکراو	ساڵی لەدایک بوون	تێبینی
١٨.	کاکە برا حمە خان مەحمود		
١٩.	جاسم کەریم رەشید		
٢٠.	رەزا قادر عوسمان		
٢١.	سەعید قادر عوسمان		
٢٢.	عوسمان قادر عوسمان		
٢٣.	تاهیر قادر عوسمان		
٢٤.	عەباس قادر عوسمان		
٢٥.	حوسین مەحمود سالح		
٢٦.	جەهادنوری فەرەج		
٢٧.	جەمیل نوری فەرەج		
٢٨.	ئەحمەد عەبدوللا عەزیز		
٢٩.	رەزا شکورمحیدین		
٣٠.	جەمال شکور سەعید		
٣١.	رەمەزان سدیق سەعید		
٣٢.	نەوزاد عەلی قادر		
٣٣.	عاسی عەلی قادر		
٣٤.	عە لی محەمەد شکور		
٣٥.	عومەر محەمەد رەشید		

٣٦.	ماجد محەمەد ئەمین		
٣٧.	وەسفی محەمەد ئەمین		

ئەنفالکراوەکانی گوندی جان وەیس بەگ /بناری گل – ناحیەی قادر کەرەم

ژ	ناوی سیانی ئەنفالکراو	ســـــاڵی لـــەدایک بوون	تێبینی
١.	نوری ئەمین عەلی	١٩٥٧	
٢.	عەبدلکەریمعەلی فارس	١٩٥٠	
٣.	هاشم عەبدوللا غەفور	١٩٦٨	
٤.	ئەمین عەبدوللا غەفور	١٩٦٩	
٥.	نەجم محەمەد ئەمین	١٩٥٧	
٦.	سەباح محەمەد ئەمین	١٩٦٥	
٧.	عەبدرحمان محەمەدعەزەدین	١٩٥٠	
٨.	بارزان محەمەد عەزەدین	١٩٦٤	
٩.	عەدنان نەسرەدین عەزەدین	١٩٦٤	
١٠.	عەلی نەسرەدین عەزەدین	١٩٦٥	
١١.	ناسح قادر عەزیز	١٩٤٩	
١٢.	تاهیر قادر عەزیز	١٩٥٢	
١٣.	تەیب فەخرەدین عەزەدین	١٩٥٧	
١٤.	شیرزاد حەبیب عەزەدین	١٩٧١	

١٥.	خەیریە نەسرەدین عەزەدین	١٩٥٠	
١٦.	کامل حەبیب عەزەدین	١٩٤٧	
١٧.	بەیان کامل عەزەدین	١٩٧١	
١٨.	شنو کامل عەزەدین	١٩٧٩	
١٩.	شەمیران کامل عەزەدین	١٩٨٢	
٢٠.	فەهیمەحەبیب عەزەدین	١٩٥٣	
٢١.	پاکیزە حەبیب عەزەدین	١٩٦٦	
٢٢.	سویلە حەبیب عەزەدین	١٩٧٢	
٢٣.	هیرو عادل نەسرەدین	١٩٧١	
٢٤.	محەمەد وەلی قادر	١٩٥٢	
٢٥.	عومەر وەلی قادر	١٩٦٥	
٢٦.	سەروەت وەلی قادر	١٩٦٨	
٢٧.	عوسمان وەلی قادر	١٩٦٨	
٢٨.	جوان کامل عەزەدین	١٩٧٢	
٢٩.	مەریوان کامل عەزەدین	١٩٧٧	
٣٠.	کاوە کامل عەزەدین	١٩٧٨	

ئەنفالکراوەکانی گوندی کانی قادری قەڵا / بناری گل - ناحیەی قادر کەرەم

ژ	ناوی سیانی ئەنفالکراو	ساڵی لەدایک بوون	تێبینی
١.	حەمید والی عەلی		

.٢	حەكيم والى عەلى		
.٣	ئەحمەد والى عەلى		
.٤	شەهاب كاكەبرا عەلى		
.٥	حەسەن حەيدەر عەلى		
.٦	فاتح حەيدەر عەلى		
.٧	بەهمەن حەيدەر عەلى		
.٨	رەشيد محەمەد ئيسماعيل		
.٩	جەهاد محەمەد ئيسماعيل		
.١٠	فوئاد محەمەد ئيسماعيل		
.١١	ئەمين خدەر ئەمين		
.١٢	لقمان رەشيدكەرەم		
.١٣	محەمەد ئەمين محەمەد		
.١٤	حوسين عەلى سەليم		
.١٥	كەريم حمەغەريب حەسەن		
.١٦	قادرحمە غەريب حەسەن		
.١٧	رزگار مەجيد حمە غەريب		

ژ	ناوى سيانى ئەنفالكراو	سالّى لەدايك بوون	تێبينى
.١٨	تاهير فەرەج سەعيد		
.١٩	قادر مەجيد لەتيف		

.٢٠	ڕەشید محەمەد عەبدوللا		
.٢١	نەوزاد محەمەد عەبدوللا		
.٢٢	سەرکەوت ئەمین لەتیف		
.٢٣	گوران ئەمین لەتیف		
.٢٤	عاسی حوسین عەلی		
.٢٥	حوسین حاجی ئەمین		
.٢٦	داخل حەسەن ئەمین		
.٢٧	جەهاد عەبدولکەریم عەلی		
.٢٨	دلشاد عەلی محەمەد		
.٢٩	حەبیب محەمەد سەعید		
.٣٠	عاسی حەسەن ئەمین		
.٣١	محەمەد قادر		
.٣٢	ڕەشید قادر		
.٣٣	فائق فەرەج نادر		
.٣٤	عەبدوللا فەرەج نادر		

تیبینی/ پینج ناومان جی هیشتوة .

ژ	ناوی سیانی ئەنفالکراو	ســـاڵی لـــە دایک بوون	تێبینی
.٣٥	حمەجان ڕەشید ئەمین		

٣٦.	حمەخان رەشید ئەمین		
٣٧.	فاخر محەمەد ئەمین		
٣٨.	ئیسماعیل محەمەد		
٣٩.	حمە دئەمین فەرەج		
٤٠.	ناسح فەرەج سەعید		

ئەنفالکراوەکانی گوندی عەزیز بەگ / بناری گل - ناحیەی قادرکەرەم

ژ	ناوی سیانی ئەنفالکراو	ساڵی لەدایک بوون	تێبینی
١.	زەینەب رەشید عەزیز		
٢.	حوسین حەسەن روستم		
٣.	رازی حوسین حەسەن		
٤.	سەمەد حوسین حەسەن		
٥.	ئەحمەد حوسین حەسەن		
٦.	ئیدریس حوسین حەسەن		
٧.	سامان حوسین حەسەن		
٨.	نەسرین حوسین حەسەن		
٩.	سوزان حوسین حەسەن		
١٠.	پشتیوان حەسەن روستەم		

١١.	سەیوان حەسەن روستە م		
١٢.	جەیران روستەم سالح		
١٣.	فەریدەبەشان عەبدوللا		
١٤.	حەلاوە حوسین عەلی		
١٥.	کاوە حوسین عەلی		
١٦.	حەسیبە حوسین عەلی		

ژ	ناوی سیانی ئەنفالکراو	سالّی لەدایک بوون	تێبینی
١٧.	دلشاد حوسین عەلی		
١٨.	ریزان حوسین عەلی		
١٩.	بەیان حوسین عەلی		
٢٠.	فوزیە عوسمان کەرەم		
٢١.	بلور عوسمان خورشید		
٢٢.	نەجیبە عوسمان خورشید		
٢٣.	عەجیبە عوسمان خورشید		
٢٤.	جوانە عوسمان خورشید		
٢٥.	سوزە عوسمان خورشید		
٢٦.	محەمەد عوسمان خورشید		
٢٧.	سیرۆان عوسمان خورشید		

٢٨.	سامان عوسمان خورشيد		
٢٩.	بەنازعوسمان خورشيد		
٣٠.	بيستون عوسمان خورشيد		
٣١.	بەكر عوسمان خورشيد		
٣٢.	ئازاد بەكر عوسمان		
٣٣.	شەونم بەكر عوسمان		
٣٤.	گە لاوێز محەمەد فەرەج		

ژ	ناوى سيانى ئەنفالكراو	سالّى لەدايك بوون	تێبينى
٣٥.	جەيران محەمەد خورشيد		
٣٦.	شاديا محەمەد خورشيد		
٣٧.	ئەحمەد محەمەد خورشيد		
٣٨.	ياسين محەمەد خورشيد		
٣٩.	حوسين محەمەد خورشيد		
٤٠.	بەيان محەمەد خورشيد		
٤١.	نيگار محەمەد خورشيد		
٤٢.	ئەمين محەمەد عەلى		
٤٣.	ئيبراهيم محەمەد عەلى		
٤٤.	مەليحە محەمەد عەلى		
٤٥.	بەيان حمە جان ڕەشاد		

.٤٦	بەهیە محەمەد		
.٤٧	عەلی عومەر خورشید		
.٤٨	خەدیجە عومەر خورشید		
.٤٩	نەزیرە عومەر خورشید		
.٥٠	سۆزە عومەر خورشید		
.٥١	جە یران عومەر خورشید		
.٥٢	سروە عومەر خورشید		

ژ	ناوی سیانی ئەنفالکراو	ساڵی لەدایک بوون	تێبینی
.٥٣	پەیمان عومەر خورشید		
.٥٤	عائیشە عەزیز محەمەد		
.٥٥	عەلی محەمەد نوری		
.٥٦	عەبدول ڕەحمان محەمەد		
.٥٧	گەلاوێژ عسامە دین		
.٥٨	فوزی عسامە دین		
.٥٩	گوڵنا ر محەمەد ئەمین		
.٦٠	حەیدەر محەمەد ئەمین		
.٦١	جەمیلە محەمەد ئەمین		
.٦٢	ناسک عەلی سالح		
.٦٣	سعود جومعە محەمەد		

٦٤.	غازی جومعە محەمەد		
٦٥.	ئارەزوو جومعە محەمەد		
٦٦.	زارا جومعە محەمەد		
٦٧.	عادل محەمەد ئەمین		
٦٨.	مەتریف عادل ئەمین		
٦٩.	حوسنیە عادل محەمەد		
٧٠.	نجم محەمەد ئەمین		

ژ	ناوی سیانی ئەنفالکراو	ساڵی لەدایک بوون	تێبینی
٧١.	نەسیبە حوسین عەلی		
٧٢.	بەسیرە حوسین عەلی		
٧٣.	نەزیرە حوسین عەلی		
٧٤.	عەلی حوسین عەلی		
٧٥.	عەدالات محەمەد خورشید		
٧٦.	مەهاباد محەمەد خورشید		
٧٧.	سیروان عومەر خورشید		
٧٨.	کارزان عومەر خورشید		
٧٩.	ئەمیر عادل محەمەد		
٨٠.	خەیری عادل محەمەد		
٨١.	فاتح محەمەد عەزیز		

پەلاماری ئەنفال بۆسەر ناوچەی زەنگەنەو دەوروبەری

زەنگەنە ناوچەیەکی هەردەو هەڵەت و فراوانە . دەکەوێتە خۆرهەڵاتی ناحیەی قادرکەرەمەوە لە نێوان هەردوو چۆمی رۆخانەو ئاوەسپیدا , لە رووی ئیدارییەوە سەر بەناحیەی قادرکەرەمە پێش ئەنفال تەواوی ئەم ناوچەیە بریتی بوو زیاتر لە (٣٠)گوند. بەر لە پرۆسەی ئەنفال بۆ سەر کوردستان و رێك لەناوەراستی هەشتاکان بەدواوە ئەم ناوچەیە چەندین جار بەر شاڵاو و پەلاماری سوپای بەعس کەوتووبوو , بەتایبەتیش ئەو گوندانەی کە لە رێگاو بان و مۆڵگا سەربازییەکانەوە نزیك بوو .

لە ئان وساتی کردەی ئەنفالیشدا ئەم ناوچەیە زۆر بەخەستی کەوتە بەر وێزەی پەلاماری سوپاو جاشەوە , دەرئەنجام سەرجەم گوندەکانی سنوورەکە سوتێنران , بەشێکی خەڵکەکەیشی بێ سەرو شوێن کران ئەوانی تریش راپێچی ئۆردوگا زۆرەملێیەکانی (چەمچەماڵ) و(سمود) کران .

زەنگەنە وەك بەشێکی گرنگ و فراوانی دەڤەری گەرمیان , زۆر لای دەسەڵاتدارانی بەغدا جێگای مەبەست بوو کەدەستی رەشی سوپای ئەنفالی پێ بگات و بەتەواوەتی وێرانی بکات . هەر کە قۆناغی سێی ئەنفال بۆسەر گەرمیان دەستی پێی کرد , ئیدی لەچەندین قۆڵەوە پەلاماری گوندەکانی سنووری ناوچەی زەنگەنە درا , سوپاو جاش لە سێ قۆڵەوە هێرش و پەلامارەکانیان دەست پێ کرد بەم شێوەیە : قۆڵی یەکەم / هێزێکی گەورەی سەربازی رژێم بەسەر پەرشتی تاوانبار عەمیدی هێزی تایبەت (بارق عبدالله

الحاج الحنكه) له رێگای چەمچەماڵ و بانی مەقانەوە پرۆسەی کێومالّکردنی ناوچەی (جەباری) یان دەست پیّ کرد . بەشێك له گوندەکانی ئەو ناوچەیە پێشتر و له ساڵانی ۱۹۸٦ – ۱۹۸۷ لەلایەن سوپاوە رۆخێنرابوون , ئەوەیشی مابووەوە دانیشتوانەکەی چۆڵیان کردبوو . بۆیە یەکسەر سوپا دوای
تاڵانکردنی یەك بەدوای یەکدا دەی سوتاندن , ئەم هێزە زیاتر پێشرەویان کرد و له دوای نیوەروانێکی درەنگدا گەیشتە قادر کەرەم , بۆ رۆژی دوای ۱۱ینیسان ژمارەیەك جاش بەسەر پەرشتی (سەید جەباری) لەناوەندی ناحیەکەوە دەرچوون بەئاراستەی گوندی (برایم غولاّم)دا . بەلاّم پێشتر و له ترسی پەلاماری جاش و جەیشدا گوندەکەیان چۆڵکردبوو , پاش چەندین رۆژ خۆشاردنەوە ناچار بریاری خۆبەدەستەوەدانیاندا , ئەوەبوو لەناحیەی قادر کەرەم هەموو خێزانەکانی ئەو دێیە تەسلیم بەهێزەکانی رژێم بونەوە . دێکەش لەلایەن جاشەکانەوە تاڵانکراو پاشان سوتێنرا , ئەم گوندە دەکەوێتە باشووری ناحیەکەوە لەناوچەی زەنگەنە .
لەم قۆڵەوە بەشی هەرە زۆری گوندەکانی جەباری و شێخان و بەشێك له گوندەکانی زەنگەنە رۆخێنران . هەرچەندە له رۆژی ۱۱ینیسان له نزیك گوندی مەحمود پەریزاد لەلایەن پێشمەرگەوە بەرگرییەکە هاکەزای و کەم لەبەرامبەر سوپای تاڵان و ئەنفالدا کرا . ئەو خەڵکەی که خۆی له جاش و جەیش حەشار دابوو بوبونە دووبەشەوە , بەشێکیان بۆ چەمچەماڵ و بەشەکەی تریشی بۆ قادرکەرەم , ئەوەش کەوتەبەر دەستی سوپا بەتەواوی بێ سەر و شوێن کران . بەپێی ئامارێك تەنها لەچەند گوندێکی ناوچەی جەباریدا پتر له (٥٣٩) کەس بزرکران .

قۆڵی دووەم / هێزێکی تری هاوبەشی دوژمن لە قۆڵی ناحیەی سەنگاوەوە بەئاراستەی گوندەکانی ناوچەی زەنگەنەدا پێشرەویان کرد , لەم پەلامارەدا سوپای ئەنفال بەشێوەیەکی درندانە کەوتوبوە وێزەی ناوچەکەو زیانی زۆری گیانی و مادی گەیاندە دێهاتەکان سەرەتا ئەو هێزە پەلاماری گوندی (گۆل باخ)ی دا . پێشتر ژمارەیەك پێشمەرگەی سنوورەکە تێیدا دامەزرابوون , لەو هێرشەدا بۆسەر دێکەو لە ئەنجامی بەرگری پێشمەرگەدا ژمارەیەك پێشمەرگەی قارەمان شەهید بوون .

وەلێ بەهۆی خێرایی شاڵاوەکانی سوپا بۆسەر دێکانی ئەو سنوورەو بەردەوامی تۆپباران و بۆردومانی فرۆکەوە , تادەهات دانیشتوان گوندەکانیان چۆڵ دەکرد . جێی داخە بەهۆی دەسیسەی جاش و بانگەوازی دیماگۆجیەوە بۆ خۆبەدەستەوەدان خەڵك ناچار بوو وورده وورده رووبکەن لە ناوەندی شاروشارۆچکەکانی ئەو دەوروبەرە و دواجار تەسلیم بوونەوە بەدامودەزگاکانی بەعس , بێ گومان لە وێشەوە راپێچ دەکران بۆ دۆزەخی مەرگ , هەر بۆ نموونە لەتەنها خێزانێکی گەورەدا (٢٦)کەس بێ سەرو شوێن کران , لە گوندی قەیتوول پتر لە (٦٠) ژن و پیاو منداڵ بزرکران , بەپێی ئامارێکی سەرەتایی لە کۆی ژمارەی چەند گوندێکی سنوورەکە زیاتر لە (٧٩٥) کەس ئەنفالکراون .

قۆڵی سێیەم / دوای ئەوەی ئەو دوو هێزەی کە بۆ ئەنفال و وێرانکردنی گوندەکانی هەردوو ناوچەی (داوێ) و (بناری گل) تەرخانکرابوون , هەر بە کۆتایی هێنانی ئەنفالکردنی ئەو شوێنانە نەوستایەوە , بەڵکو پێشرەویان کرد بۆ سنووری دێکانی زەنگەنە , هێزە هاوبەشەکەی رژێم لە گوندی قەواڵیەوە پەرینەوە سنوورەکە , هێزەکەی بناری گلیش لە گوندی کەریم باسامەوە

داخلی ناوچەکە بوون . ئەو دوو هێزە لە ١١ی نیسان دەست بەکاربوون و چەندین گوندیان لەو ناوچەیە سوتاند بەتایبەتی گوندەکانی کەریم باسام و لەك قادر سەرهەنگ و خان ... هتد

بۆ رۆژی دوای لەکاتژمێر ١١ی پێش نیوەرۆ هەردوو هێزەکە بەهاوبەشی پەلاماری گوندی (باوەکر)یان دا , پێشتر فرۆکەی جەنگی بەخەستی گوندەکەی بۆردومانکردبوو دیارە پاشماوەی پێشمەرگەکانی هەرلادوو ناوچەی داوێ و بناری گل لە وێ دامەزرابوون , لای باشووری دێکەوە سوپاو جاش بەچەکی قورسەوە پەلاماری

سەنگەرەکانی پێشمەرگەیان دا . بۆ ماوەی زیاتر لەیەك کاتژمێر شەرو بەرگری درێژەی هەبوو , وەلێ لەبەر نابەرابەری هێز و سەختی شەرەکە بەناچاری پێشمەرگەکان پاشەکشەیان کرد بۆ گوندی (رەمەهان) دوای ئەوەی فەرماندە عەلی چبیکەیسی شەهید بوو .

ئیتر لێرەوە رێگا ئاچوغ دەبیت لە بەردەم دروستکردنی کارەساتدا ،پرۆسەی

تالان وسوتاندنی گوندەکانی ئەو قۆڵە دەچێتە قۆناغی پراکتیکیەوە

،سەبارەت بە گوندنشینانی ئەو ناوچانەش ئەوا بوبوون بە دوو بەشەوە

،بەشی هەرە زۆریان بە ئاراستەی کەلار وبە تایبەتی(ملەسورە)دا رۆیشتبون

ولە وێ خویان دابو بە دەستەوە

بەشیکیشیان لای قادرکەرەمەوە تەسلیم بە رژیم بوبونەوە.

لە هەرسێ پەلامارەکە دا بۆسەر ئەم ناوچەیە،جگە لەوەی هەموو دێکان سوتێنران، بەشیکی زۆریش لە دانیشتوانی گوندەکانی جەباری وزەنگەنە وشێخان بێ سەروشوێنکران.

ئەنفالکردنیدانیشتوانی ناوچەی زەنگەنەودەوروبەری

ناوچەی زەنگەنە بە هۆی هاوسنورییەوەلەگەڵ هەردو ناحیەی قادرکەرەم وسەنگاوەوە،پێش ئەوەی سوپای ئەنفال بگاتە سەریان ،دانیشتوان بە خێزانەوە گوندەکانیان چۆڵکردبوو،بەشیکیلە نێوئەشکەوت وهەردەوهەڵەتەکاندا دەژیان وخۆیان حەشاردابو، بەشیکی کەمیشی هەر لە سەرەتاوە چوبوونە نێو شاروشاروچکەکانی نزیك بە سنورەکەیان هەر کە پرۆسەی ئەنفالیش لە دەڤەرەکە گەیشتە ترۆپك , ئیدیدەرفەتی مانەوەو خۆحەشاردان نەما , وەلێ بەناچاری ولە ژێر گوشار و فرو فێڵی جاش و موستەشاردا سەرجەم ئەو خێزانانە کەوتنە حاڵەتی خۆبەدەستەوەدان وەچوون بۆ شارو شارۆچکەکان , بێ گومان بەشێکیان بزرکران و بەرەو چارەنووسێکی نارۆشن و نادیار بە کۆمەڵی بەرێخران

سەرباری ئەو خەڵکەی ئەم ناوچەیە بەبەراورد بەناوچەکانی (داوێ) و (بناری گل) زیانی گیانیاقن کەمتر بوو , ئەو ژمارە زۆرەی ژن و پیاو و منداڵ کە لەو ناوچەیە بێ سەر و شوێن کران , لەم ناوچەیە ڕێژەکە نزمتر بوو .

بەهەرحاڵ دانیشتوانی ئەم سنوورە ئاراستەی خۆبەدەستەوەدانیان بەم شێوەیە بوو :

ئاراستەی یەکەم / بەشێك لە دانیشتوانی زەنگەنە بەتایبەتی ئەو گوندانە کەوا دەکەوتنە گۆمی چەمی ئاوەسپی , ڕێژەی خۆیان بەئاراستەی قەزای کەلار گرت بەتایبەتی بەرەو (ملە سوور) , ژمارەیەك بێ سەرو شوێن کران , ژمارەیەکیش دەرباز بوون وەچوونە ئۆردوگای (سمود) نیشتەجێبوون .

ئاراستەی دووەم / دیارە ئەم بەشەیان بەشێکی کەم بوو , کە گوندەکانیان هاوسنووربوون لەگەڵ سنووری ناحیەی سەنگاو و چەمچەماڵدا , زیاتر دانیشتوانی گوندەکانی (قەیتوول , گوڵ باخ ... هتد) . لە ئۆردوگاکانی (شۆرش) گیرسانەوە , بەشێکیان کەوتنە دەستی جاش و سوپا بێ سەرو شوێنکران .

ئاراستەی سێیەم / بێ گومان بەشی هەرە زۆری دانیشتوانی ناوچەی زەنگەنە وە شێخان وەبەشێکی کەمی ناوچەی جەباری ڕوویان کردە ناوەندی ناحیەی قادر کەرەم , بەشێك لەو خێزانانە بەهۆی دەسیەو خیانەتی جاشەوە کەوتنە دەست دوژمن . پاشان بەسەیارەی ئیڤای سەربازییەوە گواسترانەوە بۆ ئەلیاوا وە لەیلان , وەلەوێشەوە ڕەوانەی (تۆپ زاوا) کران , هەر لەوێ ژن و منداڵ لە پیاوان جیا کرانەوە , ژن و منداڵەکان برانە (دبس) وەپیاوەکانیش ڕەوانەی خۆرئاوای عێراق کران .

لەم قۆڵەوە تەواوی گو ندەکانی سنوورەکە تاڵان کران وەپاشان بەسەریەکدا کاولکران , لەم ناوچەیەدا بەشێك لە خەڵکەکە ئەنفال کران بەتایبەلاتی پیاوان . چونکە ڕۆڵی جاش لەم بوارەدا هێجگار خرابوو .

شەڕو بەرگرییەکانی ناوچەی زەنگەنە

شەڕی باوەکر :

باوەکر گوندێکی (٤٠)ماڵی بوو , دەکەوێتە رۆخی چۆمی ئاوەسپیێ لە ناوچەی زەنگەنە , پێش دەستوپێکردنی شالاوی ئەنفال بۆ سەر ناوچەکە ئەم گوندە تێکرای دانیشتوانەکەی بریتیی بوو لە نزیکەی (٣٠٠)کەس .

دوا یئەوەی سوپای ئەنفال هەردوو ناوچەی (داویێ) و (بناری گل) راماڵی و تەواوی گوندەکانی ئەو سنوورانە کاولکرد , هێزە هاوبەشەکەی دوژمن لە دوو قۆڵەوە پەرینەوە ناوچەی زەنگەنە و درێژەیان دایە کێومالکردنی گوندەکانی (کەرم باسام , لەك , هیدایەت سەرهەنگ , خان ... هتد) .

لەبەرامبەریشدا بەشێك لە پاشماوەی پێشمەرگەکانی داویێ و بناری گل هاتووبوون و لە گوندی باوەکردا گیرسابوونەوە .

بەرەبەیانی رۆژی ١٢ی نیسان هێزە زۆر و زەوەندەکەی دوژمن پێشرەویان کرد بەئاراستەی گوندی ناوبراودا .

پێش ئەوەی سوپا پەلاماری ناوچەکە بدات دوو کۆپتەری جەنگی لە ئاسمانەوە پەلاماری گوندەکەیان دا وە بۆ ماوەیەك بۆردومانی خەستی بۆردومانی خەستی سەنگەرەکانی پێشمەرگەی کرد . دلە کاتژمێر ١١ی پێش نیوەڕۆ هێزە هاوبەشەکەی دوژمن لە دوولاوە پەلاماری گوندەکەیان دا وەشەر لە نێوان هەردوو لادا دروست بوو . سەبارەت بەپەلامارەکەی سوپا و بەرگری پێشمەرگەکان , کاك

سامان عاصی که یەکێك بوو لە و پێشمەرگانەی بەشداربووی ئەو شەڕە بوو ، بەم چەشنە بۆمان

دوواو وتی :(ئێمە بەهۆی بەگری و شەری خەستی چەند ڕۆژەی داویێ و بناری گلەوە ، تەواو هیلاك و ماندوو بوبووین ، سەورباری کەمی تەقەمەنی وە پێداویستیەکانی شەر ،

بۆیە زۆر پێویستمان بە ئیسراحەت و حەوانەوە بوو ، لە نێو گوندەکەدا دامەزراین وەنیازمان بوو پشوویەك بدەین بەڵام لەشکری داگیرکەر بەمەبەستی ئەنفالکردنی هەموو ناوچەی گەرمیان دێ بەدێ بەدوامانەوە بوون ، ڕۆژی ١٢ینیسان پێش ئەوەی لە زەمینەوە سوپا پەلامارەکە دەست پێبکات ، دوو هەلیکۆپتەر بەخەستی بۆردومانی دێکەیان کرد ، پاشان لەکاتژمێر و١١ی پێش نیوەڕۆ جاش و جێش بەپاڵەپشتی دەبابە وە چەکی قورسەوە لای خوارەوە و بەدوو لادا پەلاماری دێکەیان دا ، شەڕ لە نێو ان ئێمەو

ئەواندا قەوما ، هێزەکەی دوژمن زیانی زۆر بوو ، بەڵام لەبەر سەختی شەرەکە وەنابەرابەری هێز لە نێوان هەردوو لادا ، پاش بەرگرییەکی قارەمانانە ، کشاینەوە بۆ گوندی (ڕەمەهان) . بەداخەوە لەو شەرەدا فەرماندەی مەفرەزە (عەلی بی کەی سی) شەهید بوو ، ئەو پێشمەرگانەش کە پێکەوەبووین ناوی بەشێژکیان لە یادم ماون وەك کاك مەلا کەریم ، مستەفا سەعید ، دکتۆر عاصی ، شەهید سەید جەوهەر ، وەهاب سنگوری ، بورهانی برازای ... هتد)

نیدی بە کۆتایی هاتنی ئەم شەرە ، هیچ جۆرە بەرگرییەکی ئەوتۆ نەکا لە ناوچەکەدا ، چونکە سوپاو جاش بەتەواوەتی و لە چەندین لاوە گەیشتبوونە ناوجەرگەی ناوچەکە ، تەواوی گوندەکانی ئەو دەڤەرە تالان و کاولکران ، جیا

لەوەی بەشێك لە دانیشتوانەکەی لەلایەن سوپاوە دەست بەسەر کران و دواتر بێ سەر و شوێن کران .

* شەری قەیتول

قەیتوول یەکێکە لە گوندە گەورەکانی ناوچەی زەنگەنە , دەکەوێتە باکوری ناوچەکەوەو تارادەیەك لە سنووری ناحیەی سەنگاوە نزیکە .

لە درێژەی پەلامارەکانی سوپای ئەنفال بۆ کێومالکردنی گەرمیان هێزێکی هاوبەشی سوپاو جاش لە قۆلی سەنگاوە پەلاماری گوندەکانی زەنگەنەی دا . لەبەرامبەردا پێشمەرگەکانی کەرتی (٢) ی تیپی (٩٥) حەمرین لە گوندی قەیتوول دامەزرابوون بەمەبەستی بەرگریی کردن لە دەڤەرەکە . ئەو هێزەی دوژمن لە کاتژمێر ٨ی بەیانی رۆژی ٩ی نیسان پەلاماری سەنگەرەکانی پێشمەرگەدا لە نێو گوندەکەدا شەر تاکو کاتژمێژ ١٠ی بەیانی خایاند , پاشان لەبەر نابەرابەری هێز پێشمە رگەکان پاشەکشەیان کرد بۆ گوندی گەراوی . دەربارەی شەرەکانی ئەم قۆلە کاك جەمیل ئەمین رەفیق وەك پێشمەرگەیەکی بەشداربوو لەو شەرەدا بەم شێوەیە بۆمان دووا : (دەمانزانی لە زۆربەی قۆلەکانی ترەوە شەر درێژەی هەیە , ئێمە وەکو پێشمەرگەکانی کەرتی دووی سەر بە تیپی (٥٩)ی حەمرین , سەرەتا لە گوندی قەیتوول دامەزراین بەمەبەستی بەرگری کردن لە ناوچەکە , ئەوەبوو کاتژمێر ٨ی بەیانی رۆژی ٩ی نیسان هێزێکی گەورەی دوژمن کە بریتی بوو لە هەزاران سەربازو جاش بە پالە پشتی چەکی قورس پەلاماری

سەنگەرەکانی ئێمەیاندا لە گوندەکەدا ، شەریکی قورس لە نێوان هەردوولادا
درێژەی
کێشا، لە چەندین لاوە هێزەکانی دوژمن پەلاماریان داین ، لەو شەڕە دا هێزەکانی
دوژمن زیانی گیانی ومادی زۆریان بەرکەوت ، ئێمەش ٣ی پێشمەرگەی
قارەمانمان لێی شەهید
بوون . شەڕەکە تاکو کاتژمێر ١٠ی بەیانی خایاند، دۆاترلەئەنجامی نابەرابەری
هێزدا ،
ناچار کشاینەوە بۆ گوندی گەڕاوی وقەیتوولیش بە تەواوی کەوتە ژێر دەستی
سوپاوە)
لە م شەڕەدا زیانەکانی هەردوولادا بەم شێوەیە بووە :ـ
*زیانە کانی پێشمەرەگە / شەهید بوونی ٣ی پێشمەرگەی قارەمان بە ناوە کانی

١–شەهید سامان کەرکوکی
٢–شەهید ماموستا واحید
٣–شەهید نەجم باخەگردەڵە

هەروەها پێشمەرگەیەکیش بە ناوی (عەبدوللا قەیتوولی) بریندار دە بیت .

زیانەکانی دوژمن / ١– کوژرانی زیاتر لە (٣٥)سەرباز وجاش
٢– تێکشکاندنی زریپۆشیک

شەڕی گەڕاوی

پاشماوەی پێشمەرگەکانی کەرتی ٢دوای پاشەکشەیان لە دێ قەیتوول ،گەیشتنە گوندی گەڕاوی، لەگەڵ پێشمەرگەکانی کەرتی
٢یتیپی ٥٩ی حەمرین لە هەمان دێیدامەزران بۆ ڕێگە گرتن لە پەلاماری سوپا بۆ سەر ناوچەکە .
کاتژمێر ١١ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی ٩ینیسان هێزە هاوبەشەکەی دوژمن لە قەیتوولەوە گەیشتە سەر سەنگەرەکانی پێشمەرگە لە گوندی گەڕاوی . سەرەتا سوپا تۆپبارانیکی خەستی سەنگەرەکانی پێشمەرگەی کرد لە نێو گوندەکەدا ،پاشان پەلاماری دێکە درا، لە یەکەم هێرشی دوژمندا ولە ئەنجامی بۆسەیەکی پێشمەرگەدا لە نزیك گوندەکە نزیکەی
(٧٠)سەرباز وجاش کوژران و تانکێکیش سوتێنرا .شەر تاکونزیکەی مەغریب درێژەی هەبوو لە نیوان هەردوولادا ، سەرباری سەختی شەڕەکە پێشمەرگە سەنگەرەکانی چۆڵ نەدەکرد ، بە پێ زانیاری شایەتحاڵەکان ڕژێم جۆریك غازی لە ڕێگای کۆپتەرەوە بە کار بردووە ، کە کوشندە نەبووە بەلاّم بۆتە مایەی ئەوەی کە ئیتر پێشمەرگە نەتوانیت بەرگری بکات . سەبارەت بەم قۆڵە کاك جە میل ئەمین بۆمان دوواو ووتی
(دوای ئەوی پاشەکشەمان کرد لە دێی قەیتوول ، دۆاتر هاتینە گوندی گەڕاوی ولە گەڵ پێشمەرگەکانی کەرتی ٣ی هەمان تیپدا
دامەزراین ،بڕیامان دا تا بکریت موقاوەمەت وبەرگری بکەین لە ناوچەکە ، کاتژمێر ١١ی پێش نیوەڕۆ هێزە زۆرو پڕ چە کەکەی

دوژمن گەیشتە سەرمان . بەر لەوەی پەلاماری گوندەکە بدەن ، لە رێگای فرۆکەی جەنگییەوە بەختستی گوندە کە بۆردومان کرا

، پاشان هێرش دەستی پێکرد ، مەفرەزەیە ك پێشمەرگە لە دەوروبەری دێکە بۆسەیەکی مەحکە مان دانابو . بۆیە هێزیکی زۆری دوژمن کەوتە بۆسەکەوە وزیاد لە (٧٠) سەرباز وجاش تێدا کوژران وتانکێکیش سوتێنرا ، ئیتر سوپاو جاش لە جەند

لایەکەوە پەلاماری دێکەیان دا ، شەڕ لە نیوان ئێمەودوژمندا تاکو دەوروبەری مەغریب بەردەوام بوو ،پاشان دوژمن لە رێگای

فرۆکەوە جۆریك غازی بە کارهێنا، کە ڕاست بوو لە جۆری کیمیاوی نەبووە ، بەڵام وای لێی کردین ئیتر نە توانین لەوە زیاتر

بەرگری بکەین ،ناچا پاشە کشە مان کرد ، لەم شەڕە دا ئەوندەی ئێمە بزانین زیانە کانی دوژمن هێجگار زۆر بوو ، ئێمە ش

نزیکەی ٨ پێشمەرگەی قارەمانمان شەهید بوون) .

لەم شەڕەدا زیانە کانی هەردوولا بەم شێوەیە بوو :

- زیانەکانی پێشمەرگە / شەهید بوونی ٨ پێشمەرگەی قارەمان بەم ناوانەی لای خوارەوە :

١-شەهید مەلا کەریم

٢-شەهید حمە باوایی

٣-شەهیدجەلیل بەکر باجەڵانی

٤-شەهید حوسین بەکر باجەڵانی

٥-شەهید ئیکرام

٦- شەهید ئەحمەد ئیبراهیم خولامی

٧- شەهیدیك /ناوی نەزانراوە

٨- شەهیدیك ناوی نەزانراوە

*زیانەکانی دوژمن / ١- کوژرانی زیاتر لە (٧٠)سەرباز وجاش

٢- تێکشکاندنی تانکێك

شەڕی گۆل باخ

گۆل باخ یەکیکە لە گوندەکانی سنوری زەنگەنە ، لە شالاَوی ئەنفالدا زیانیکی گەورەی گیانی ومادی بەرکەوت وژمارەیەك لە خەڵکەکەی بزرکران وتا هەنوکە چارنووسیان نادیارە .

ئەو هێزەگەورەی ڕژێم کە لە سنوری ناحیەی سەنگاوەوە داخل گوندەکانی زەنگەنە بوبوو ، هێزیکی دڕەندە و پڕ چەك بوو ، هەربۆیە گەورەترین زیانی گەیاندە دەڤەرەکە . وەلێ هەر ئەو هێزە لە کاتژمێر (٣)ی ئێوارەی ڕۆژی ١٢ی نیسان بەنیازی پەلاماردانی گوندی (گۆل باخ)

ناوچەکەی بە تەواوەتی گەمارۆ دا ، چونکە بارەگای تیپی ٥٩ ی حەمرین لە چەمی

(تەنگە وسپی وپا) بوو بە تەنیشت گوندی ناوبراوەوە .پێش دەست پێکردنی پەلاماری سوپا ، فڕۆکە جەنگیەکان بە خەستی

بارەگای تیپیان بۆردوومان کرد کە تێدا پێشمەرگەی قارەمان (ئازاد خانەقینی)شەهید بوو . دۆاتر جاش وجەیش لە جەند لایەکەوە پەلاماری

دێکە دەدەن . کاك دکتۆر ئیبراهیم قیرچە یی وەك پێشمەرگەیەکی بەشدار بوو لەو شەڕەدا بەم جۆرە لە سەر وردە کاریە کان دووا ووتی : (لە ئەنجامی قورسی شەڕە کان لە هەموو قۆڵە کانەوە ، پێشمەرگە بە تەواوەتی شە کەت و

ماندوو ببوو ، تا دەهات هێزی زۆری جاش وجەیش بە چەکی قورسەوە پەلاماری ناوچەکەی دەدا ، ئێمەش ئاگادار بووین کە

دوژمن نیازی خراپە ودەیەوێت ناوچەکەوە کۆنترۆڵ بکات .

بۆیە دەرئەنجام ڕۆژی ١٢ی نیسان پەلاماری گوندی (گۆل باخ) درا ، دیارە بارەگای تیپ لە چە مە کەی (تەنگەوسپیپا) دا بوو بە تەنیشت دێکەوە . لە نزیك سەعات ٣ی عەسر چەند فڕۆکەیەك پەلاماری بارەگای تیپیاندا ، بارەگاکە دۆشکەیەکی تێدا بوو، کە بە چاکی فڕۆکەکانی دوژمنی هەراسان کردبوو ،بەڵام دەرئەنجام لێدرا و ئەو پێشمەرگەیەی کە بە سەر دۆشکەکەوە بوو شەهید بوو ناوی (ئازاد خانەقینی) بوو . ئیتر لە سەعات ٣ی بەدواوە پەلاماری جەیش وجاش بۆ سەر سەنگەرەکانمان دەستی پێکرد

پاش شەڕیکی قارەمانانە لە بەر سەختی وقورسی شەڕکە ناچار کشاینەوە بۆ دێ قیرچە) .

لە م شەڕەدا زیانە کانی هەردوو لا بەم شێوەیە بوو :

- زیانەکانی پێشمەرگە / ١- شەهید بوونی پێشمەرگەی قارەمان (ئازاد خانەقینی)

* زیانەکانی دوژمن / زیانی گیانی ومادی زۆری بەرکەوت بەڵام بە ژمارە نەزانراوە

ليستی ناوی ئەنفال كراوەكانی گوندی قەیتول –ناحیەی قادر كەرەم

ژ	ناوی سیانی ئەنفال كراو	ساڵی لە دایك بوون	تێبینی
١.	دڵشاد كامیل ئەحمەد		
٢.	شكورمحەمەد سەعید		
٣.	كەریم میرزا محەمەد	١٩٤٧	
٤.	ئازاد وەلی عارف	١٩٦٥	
٥.	لەتیف ساڵەح ڕەشید	١٩٦٥	
٦.	نەجم ڕەشید محەمەد	١٩٤٨	
٧.	جەماڵ جەلال جەبار	١٩٦٦	
٨.	كەمال جەلال جەبار	١٩٦٨	
٩.	ڕێژاو جەلال جەبار	١٩٦٥	
١٠.	غازی جەلال جەبار		
١١.	حەسەن جەبار ئەمین	١٩٦٤	
١٢.	حوسێن جەبار ئەمین		
١٣.	ئەمین جەبار ئەمین		
١٤.	ڕەعنا حەسەن قادر		
١٥.	عەزەدین حوسێن ڕەشید		
١٦.	قادر ئەحمەد عەلی		
١٧.	ئەحمەد محەمەد حەسەن		
١٨.	مەحمود عەلی عارف	١٩٤٦	

.١٩	گوڵە فاتیح ڕەشید			
.٢٠	لەتیف فاتح ڕەشید	١٩٦٠		
.٢١	خالد عەلی ڕەشید	١٩٤٧		
.٢٢	ئەحمەد جەبار ئەمین	١٩٤٩		
.٢٣	عیرفان عوسمان محەمەد			
.٢٤	عەلی سابیر محەمەد			
.٢٥	جەلال سابیر محەمەد			
.٢٦	محەمەد سابیر محەمەد			
.٢٧	عەبدوللا جەلال محەمەد			
.٢٨	محەمەد جەلال محەمەد			
.٢٩	جەوهەرجەلال محەمەد			
.٣٠	جەبار جەلال محەمەد			
.٣١	سەمەد جەلال محەمەد			
.٣٢	نەجات شکور نوری			
.٣٣	جەعفەر شکور نوری			
.٣٤	ئیکرام شکور نوری			
.٣٥	فەخرە دین عەزەدین ئەمین			
.٣٦	بورهان محەمەد ڕەشید			
.٣٧	عوبید غەفور قارەمان			
.٣٨	محەمەد غەفور قارەمان			
.٣٩	عەبدوللاکە ریم محەمەد	١٩٤٩		

.٤٠	هیوا ئەحمەد دەروێش		
.٤١	کامیل نوری قادر	١٩٥٧	
.٤٢	وەلی محەمەد حوسێن		
.٤٣	سەلاح محەمەد حوسێن		
.٤٤	خالید حوسێن ئەحمەد	١٩٤٩	
.٤٥	کاکە خان سلێمان ئەمین	١٩٤٥	
.٤٦	ئازاد ساڵەح قادر		
.٤٧	محەمەد ساڵەح قادر	١٩٤٩	
.٤٨	لوقمان ساڵەح محەمەد	١٩٥٠	
.٤٩	عوسمان نوری قادر		
.٥٠	تاهیر ڕەشید مەحمود	١٩٤٧	
.٥١	محەمەد ڕەشید مەحمود	١٩٤٦	
.٥٢	تاریق محەمەد ڕەشید		
.٥٣	هادی عەلی محەمەد		
.٥٤	عەلی حەمید نوری		
.٥٥	عومەر حەمید نوری		
.٥٦	عوسمان حەمید نوری		
.٥٧	ڕەشید عەبدولکەریم		
.٥٨	غالیب محەمەد ئەمین		

٥٩.	خالد محەمەد ئەمین		
٦٠.	ناسر محەمەد لاو		
٦١.	سەمەد محەمەد لاو		
٦٢.	یاسین محەمەد لاو		
٦٣.	تۆفیق عەبدولکەریم محەمەد	١٩٤٩	
٦٤.	محەمەد تۆفیق عەبدولکەریم		
٦٥.	بەکر عەبدولکەریم محەمەد		
٦٦.	ئەنوەر عەبدولکەریم محەمەد		
٦٧.	ئیسماعیل حەسەن قادر		
٦٨.	فازڵ حەمید سەعید		
٦٩.	ئازاد حەمید سەعید		
٧٠.	شێرزاد تۆفیق جەبار		
٧١.	سابیر ڕەشید ئەمین		
٧٢.	محەمەد ڕەشید ئەمین		
٧٣.	ئەحمەد ڕەشید ئەمین		
٧٤.	نەجمە دین ئەحمەد ئەمین		
٧٥.	جەبار ئەمین ئەحمەد	١٩٦٦	
٧٦.	جەلال ئەمین ئەحمەد	١٩٧٢	
٧٧.	فازڵ ئەمین ئەحمەد	١٩٧١	
٧٨.	قادر عەبدوڵلا قادر	١٩٤٦	

	١٩٤٧	محەمەد عەبدوڵلا قادر	.٧٩
	١٩٤٩	ئەحمەد عەبدوڵلا قادر	.٨٠
		ئەنوەر شەریف سەدیق	.٨١
		موستەفا شەریف سەدیق	.٨٢
		مەریوان حوسێن سەدیق	.٨٣
		کامەران حوسێن سەدیق	.٨٤
	١٩٤٧	قادر کەریم عەزیز	.٨٥
	١٩٤٨	حەکیم کەریم عەزیز	.٨٦
	١٩٤٩	عەباس کەریم عەزیز	.٨٧
	١٩٤٧	لەتیف قلدر ڕەحیم	.٨٨
	١٩٤٦	ئەحمەد محەمەد حەسەن	.٨٩
		فەخرەدین حوسێن عارف	.٩٠
		جەلال رەئوف حوسێن	.٩١
		شوکر غەریب عەزیز	.٩٢
	١٩٤٩	عەبدوڵلا قادر ئەحمەد	.٩٣
	١٩٥٠	ڕەشید قلدر ئەحمەد	.٩٤
	١٩٥١	خەڵەف قادر ڕەشید	.٩٥
	١٩٥٢	عەبدولکەریم قلدر ڕەشید	.٩٦
		جەمیل مەجید سەعید	.٩٧
		فەریدوون مەجید ڕەزا	.٩٨
	١٩٤٧	محی دین قوربانی ڕەحمان	.٩٩

.١٠٠	ئەحمەد قوربانی ڕەحمان	١٩٥٦	
.١٠١	فەرهادئەمین ئەحمەد		
.١٠٢	ناسح ئەمین ئەحمەد	١٩٤٥	
.١٠٣	عەلی سابیر محەمەد		
.١٠٤	ڕەمین ڕەشید قادر		
.١٠٥	حوسین حمە ئەمین قادر		
.١٠٦	سەبیح حەمید نوری		
.١٠٧	دولبەر حەسەن حوسین		
.١٠٨	ئەحمەد غەفور قارەمان		
.١٠٩	عەزەدین محەمەد نادر	١٩٤٩	
.١١٠	جەبار محەمەد محی دین	١٩٤٩	
.١١١	سالار جەلال محەمەد	١٩٧١	
.١١٢	ئەحمەد کەریم محەمەد		
.١١٣	لایەق حەسەن قادر		

لیستی ئەنفال کراوەکانی گوندی گۆل باخ –ناحیەی قادرکەرەم

ژ	ناوی سیانی ئەنفالکراو	ساڵی لەدایک بوون	تێبینی
١.	حەسەن فەرەج ڕەفیق	١٩٦٣	
٢.	عومەر ڕەفیق فەرەج	١٩٦٥	
٣.	جەمال حەسەن فەرەج	١٩٦٢	
٤.	کەمال حەسەن فەرەج	١٩٦٧	
٥.	سامان ئەحمەد واحید	١٩٧٠	
٦.	کەریم حەسەن ئەحمەد	١٩٥٤	
٧.	ئەحمەد محەمەد ڕەفیق	١٩٦٠	
٨.	کامیل ڕەفیق ئەمین	١٩٦٢	
٩.	عەزیز محەمەد کەریم	١٩٧٠	
١٠.	ستارمحەمەد کەریم	١٩٧٢	
١١.	قادر محەمەد مەجید	١٩٥٠	
١٢.	عەبدوڵلا ئەحمەد مەجید	١٩٤٨	
١٣.	عومەر سابیر مەجید	١٩٥٤	
١٤.	عەلی سابیر مەجید	١٩٦٠	
١٥.	ڕەئوف ئەحمەد جەبار	١٩٥٤	
١٦.	عەدالات ئەحمەد جەبار	١٩٦٠	
١٧.	شێرکۆ ئەحمەد جەبار	١٩٧٠	
١٨.	عومەر عەبدولکەریم جەبار	١٩٧٢	

.١٩	گوڵە باخ سابیر جەبار	١٩٦٠	
.٢٠	ڕەحمە سەلاح فاتیح	١٠ساڵان	
.٢١	ئامین سەلاح فاتیح	٨ساڵان	
.٢٢	سەبری سەلاح فاتیح	٧ساڵان	
.٢٣	هەڵاڵە سەلاح فاتیح	٥ساڵان	
.٢٤	هەرمن سەلاح فاتیح	١٢ساڵان	
.٢٥	سالار سەلاح فاتیح	١٩٨٧	
.٢٦	جەبار عەبدلکەریم محەمەد	١ساڵان	
.٢٧	حەسەن ئەحمەد محەمەد	١٩٥٠	
.٢٨	قادر ئەحمەد مەجید	١٩٦٢	
.٢٩	لوقمان ئەمین محەمەد	١٩٥٠	
.٣٠	عومەر ئەمین محەمەد	١٩٥٥	
.٣١	زەکی عەبدوڵلا عەزیز	١٩٦٠	
.٣٢	خەلیل عەبدوڵلا عەزیز	١٩٦٥	
.٣٣	عوسمان خورشید نادر	١٩٥٦	
.٣٤	عەلی خورشید نادر	١٩٦٥	
.٣٥	تایر عەبدولکەریم حەمید	١٩٤٧	
.٣٦	قادر عەبدولکەریم حەمید	١٩٥٠	
.٣٧	خالد عەبدولکەریم حەمید	١٩٦٥	
.٣٨	حەسەن عەبدولکەریم حەمید	١٩٤٨	
.٣٩	ئەکرەم ئەحمەد حەمید	١٩٧٠	

٤٠.	ڕەشید ئەحمەد حەمید	١٩٦٥	
٤١.	ساڵەح ئیبراهیم محەمەد		
٤٢.	محەمەد ئیبراهیم محەمەد	١٩٦٠	
٤٣.	بەکر حەسەن فەرەج	١٩٥٤	
٤٤.	عەلی بەکر حەسەن	١٩٦٣	
٤٥.	عوسمان بەکر حەسەن	١٩٧٠	
٤٦.	ساڵەح محەمەد فەرەج	١٩٤٧	
٤٧.	فاتیح محەمەد فەرەج	١٩٥٠	
٤٨.	نەجات محەمەد مستەفا	١٩٦٥	
٤٩.	فائیق محەمەد مستەفا	١٩٤٧	
٥٠.	عەلی ئیبراهیم فەرەج	١٩٧٠	
٥١.	عومەر ئیبراهیم فەرەج	١٩٤١	
٥٢.	لەتیف محەمەد عەزیز	١٩٤٧	
٥٣.	ئەحمەد عەزیز محەمەد	١٩٦٧	
٥٤.	جەبار ئەمین عەلی	١٩٥٣	
٥٥.	محەمەد شەریف ئەحمەد	١٩٦٩	
٥٦.	جەزا عەلی محەمەد	١٩٦٥	
٥٧.	ڕەزا عەلی محەمەد	١٩٦٨	
٥٨.	ئاکو ئەحمەد نەجم	١٩٧٠	
٥٩.	جەلال محەمەد ڕەحیم	١٩٦٩	

لیستی ناوی ئەنفال کراوەکانی گوندی هەرپێنە -ناحیەی قادرکەرەم

ژ	ناوی سیانی ئەنفال	سالی لە دایك بوون	تێبینی
١.	عاسی محەمەد فارس	١٩٦٣	
٢.	فاتمە محەمەد فارس	١٩٣٤	
٣.	نەسرین محەمەد فارس	١٩٨١	
٤.	نەوزاد محەمەد فارس	١٩٧٠	
٥.	گەرمیان عوسمان محەمەد	١٩٨٥	
٦.	سەبریە حەمید نوری	١٩٧٣	
٧.	سەلاح فاتیح محەمەد	١٩٦٠	
٨.	شەمسە محەمەد عەبدل	١٩٣٥	
٩.	عوسمان فاتیح محەمەد	١٩٧٥	
١٠.	لیمۆ فاتیح محەمەد	١٩٧٨	
١١.	گوڵەباخ سابیر جەبار		
١٢.	هەلاڵە سەلاح فاتیح	١٩٧٨	
١٣.	ئافتاو سەلاح فاتیح	١٩٨٠	
١٤.	گۆران سەلاح فاتیح		
١٥.	کارزان سەلاح فاتیح	١٩٧٩	
١٦.	کاروان سەلاح فاتیح	١٩٨٨	
١٧.	ئەهێ ڕەزا		
١٨.	گوڵەباخ ئەحمەد عەبدلڕەحمان		

.١٩	کەژاڵ ئەحمەد عەبدلرەحمان		
.٢٠	سورەیا ئەحمەد عەبدلرەحمان		
.٢١	خالد ئەحمەد عەبدلرەحمان		
.٢٢	بێستون ئەحمەد عەبدلرەحمان		
.٢٣	ئەحمەد محەمەد کەریم		
.٢٤	ناسیح تۆفیق		
.٢٥	فاروق حەسەن حوسێن		
.٢٦	ئامینە سەعید		
.٢٧	هاجەر مارف سەعید		
.٢٨	هادی مارف سەعید		
.٢٩	تەیب ڕەشید عەلی	١٩٥٦	
.٣٠	ناهیدە ڕەشید عەلی	١٩٦٢	
.٣١	ڕەشید سەعید ڕەشید	١٩٥٢	
.٣٢	حوسێن محەمەد ساڵەح	١٩٥١	
.٣٣	حەسەن محەمەد ساڵەح	١٩٥٧	
.٣٤	ئەحمەد غەفور	١٩٥٥	
.٣٥	محەمەد غەفور	١٩٦٨	
.٣٦	عادل غەفور	١٩٦٧	
.٣٧	سەیدە غەفور	١٩٧٦	
.٣٨	سەبریەکەرەم ئەحمەد		

.٣٩	سامان ئەحمەد غەفور	١٩٧٧	
.٤٠	ئاوات ئەحمەد غەفور	١٩٧٨	
.٤١	جێگر ئەحمەد غەفور	١٩٧٩	
.٤٢	کویستان ئەحمەد غەفور	١٩٨٠	
.٤٣	بێگەرد ئەحمەد غەفور	١٩٨١	
.٤٤	ئەحمەد ساڵەح حوسێن		
.٤٥	جەوهەر ساڵەح حوسێن		
.٤٦	جەبار ساڵەح حوسێن	١٩٧٣	
.٤٧	غەمین کەرەم ئەحمەد		
.٤٨	شاخەوان جەوهەر ساڵەح		
.٤٩	ڕەحیم محەمەد کاکل		
.٥٠	عەلی محەمەد کاکل		
.٥١	سەلاح حەسەن ڕەحیم		
.٥٢	فائیق حەسەن ڕەحیم		
.٥٣	نەسرین عەلی خەسرەو		
.٥٤	کوێستان سەلاح حەسەن	١٩٨١	
.٥٥	هێمن سەلاح حەسەن	١٩٨٢	
.٥٦	دیمەن سەلاح حەسەن		
.٥٧	فائیق سەلاح حەسەن		
.٥٨	تارق حەسەن محەمەد		
.٥٩	جیهان حەسەن محەمەد		

.٦٠	جەمیل حەسەن محەمەد		
.٦١	مەلیحە محەمەد		
.٦٢	سامان جەمیل حەسەن		
.٦٣	غەزێم جەمیل حەسەن		
.٦٤	فازڵ کەریم شەریف		
.٦٥	غازی جەلال ئەحمەد	١٩٦٠	
.٦٦	لوقمان ئیبراهیم ئەحمەد	١٩٦٥	
.٦٧	نازم ئەحمەد	١٩٥١	
.٦٨	عەلی عەزیز		
.٦٩	وەلی عەزیز		
.٧٠	فەریق حەیدەر	١٩٥١	
.٧١	عیسمەت حمە ئەمین سەعید	١٩٦٢	
.٧٢	نایلە فەریق حەیدەر		
.٧٣	فەتاح حەیدەر قارەمان	١٩٥١	
.٧٤	ئاوات فەریق حەیدەر		
.٧٥	ستار فەریق حەیدەر		
.٧٦	دڵشاد فەریق حەیدەر		
.٧٧	ئەحمەد محەمەد	١٩٦٧	
.٧٨	بەکر حاجی حەسەن		
.٧٩	ئامینە خورشید		
٨٠	بەدریە میرزا نەریمان		

لیستی ناوی ئەنفال کراوەکانی گوندی قەشقە - ناحیەی قادرکەرەم

ژ	ناوی سیانی ئەنفال	ساڵی لە دایك بوون	تێبینی
١.	ڕەمەزان مەحمود محەمەد	١٩٦٧	
٢.	لەتیف ئەمین کەریم	١٩٥٠	
٣.	بورهان ئیسماعیل ئەحمەد	١٩٦٧	
٤.	ئیبراهیم ئیسماعیل ئەحمەد	١٩٦٢	
٥.	بورهان عەبدولقادر ئەحمەد	١٩٦٨	
٦.	ئازاد عەبدوڵلا ئەحمەد	١٩٦٥	
٧.	یاسین شەریف ئیسماعیل	١٩٥٧	
٨.	یحیی عەبدولقادر ئەمین	١٩٦٤	
٩.	ئەبوبەکر ئەمین ئەحمەد	١٩٦٦	
١٠.	ئیبراهیم ئەحمەد ساڵەح	١٩٥٧	
١١.	نەجمەدین ئەحمەد ساڵە ح	١٩٥٣	
١٢.	ڕەشیدئەحمەد ساڵەح	١٩٦٢	
١٣.	عەبدلخالق مستەفا ساڵەح	١٩٦٠	
١٤.	عەبدرەحمان محەمەد ساڵەح	١٩٦٢	
١٥.	وەهاب قادر عەلی	١٩٥٨	
١٦.	سابیر محەمەد ئەمین	١٩٥٥	

١٧.	نوری عەبدوڵلا کیسرە	١٩٦٧	
١٨.	مستەفا عەبدوڵلا کیسرە	١٩٦٥	
١٩.	غازی عەزیز کیسرە	١٩٦٨	
٢٠.	سەعدی عەزیز کیسرە	١٩٦٦	
٢١.	ساڵەح ئەحمەد عەلی	١٩٥٨	
٢٢.	تەها ئەحمەد عەلی	١٩٥٦	
٢٣.	یاسین ئەحمەد عەلی	١٩٦٢	
٢٤.	ئیسماعیل ئەحمەد عەلی	١٩٥٧	
٢٥.	حوسین ئەحمەد عەلی	١٩٦٠	
٢٦.	جیهاد محەمەد ساڵح	١٩٦٣	
٢٧.	موعتەسەم محەمەد ساڵەح	١٩٦٠	
٢٨.	لوقمان ئەمین ڕەشید	١٩٦٦	
٢٩.	حوسین ئەمین ڕەشید	١٩٥٥	
٣٠.	عەبدوڵلا ئەمین ڕەشید	١٩٥٢	
٣١.	ساڵەح ئەمین ڕەشید	١٩٥٧	
٣٢.	تەها عەزیز محەمەد		
٣٣.	نیهاد عەبدولقادر محەمەد	١٩٥٧	
٣٤.	عەبدوڵلا عەبدولقادر محەمەد	١٩٦٤	
٣٥.	عەزیز ئەمین محەمەد	١٩٥٣	
٣٦.	عەزیز ستار ئیسماعیل	١٩٥٢	
٣٧.	عاسی عەلی قادر	١٩٦٢	

٣٨.	عادل ئەحمەد مەحمود	١٩٦٨	
٣٩.	یاسین حوسێن چاوە	١٩٦٩	
٤٠.	عەبدوڵلا جەعفەر ئەحمەد	١٩٦٦	
٤١.	مستەفاجەعفەر ئەحمەد	١٩٦٩	
٤٢.	فازڵ جەعفەر ئەحمەد	١٩٧١	
٤٣.	خێروڵلا جەعفەر ئەحمەد	١٩٦٨	
٤٤.	خەڵەف ئیمام ئەحمەد	١٩٦٨	
٤٥.	مەجید قادر عەلی	١٩٤٢	
٤٦.	حوسێن عەبدولقادر کەریم	١٩٥٠	
٤٧.	سەردار عەلی مەحمود	١٩٦٩	
٤٨.	عەلی ڕەزا ئەمین	١٩٦٢	
٤٩.	عەبدولکەریم ڕەزا ئەمین	١٩٦٤	
٥٠.	فەرهاد ئەنور نوری	١٩٦٨	
٥١.	شێرزاد محەمەد ڕەحمان	١٩٦٦	
٥٢.	خالید محەمەد ڕەحمان	١٩٥٢	
٥٣.	عەبدلڕحمان محەمەد ڕەحمان	١٩٥١	
٥٤.	سەلاح نوری ئیسماعیل	١٩٦٩	
٥٥.	جهان عوسمان کەریم	١٩٥٨	
٥٦.	محەمەد عوسمان کەریم	١٩٥٤	
٥٧.	فەرهاد ئەحمەد عوسمان	١٩٦٩	
٥٨.	عەباس ئەحمەد عوسمان	١٩٦٨	

.٥٩	جەوهەر جەبار محەمەد	١٩٦٧	
.٦٠	لە تیف سالّەح محەمەد	١٩٦٣	
.٦١	محەمەد ڕەزا ئیسماعیل	١٩٦٩	
.٦٢	رەحمان ئەحمەد مەحمود	١٩٥٦	
.٦٣	سەلاح محەمەد ئەحمەد	١٩٥٧	
.٦٤	جەوهەرمحەمەد ئەحمەد	١٩٥٥	
.٦٥	مەحمود سەمەد دەرویش	١٩٥٢	
.٦٦	سەلام عەلی ئیسماعیل	١٩٥١	
.٦٧	تایر عەلی ئیسماعیل	١٩٥٣	
.٦٨	فەلاح ئەحمەد ئەمین	١٩٦٩	
.٦٩	حوسێن حەمید محەمەد	١٩٦١	
.٧٠	حەسەن حەمید محەمەد	١٩٦٥	
.٧١	جەبار مستەفا ئەحمەد	١٩٥٩	
.٧٢	نواب محەمەد ئەحمەد	١٩٦٥	
.٧٣	شەهاب محەمەد ئەحمەد	١٩٦٣	
.٧٤	یاسین نوری سالّەح	١٩٦٦	
.٧٥	کامیل نوری سالّەح	١٩٦٥	
.٨٦	سەلام محەمەد	١٩٦٣	
.٧٧	محەمەد حەسەن نوری	١٩٦٨	
.٧٨	تەها مستەفامحەمەد	١٩٦٧	
.٧٩	جەلال قادر ئەحمەد	١٩٥٥	

	١٩٥٣	جەمال قادر ئەحمەد	٨٠.
	١٩٦٠	سەلاح قادر ئەحمەد	٨١.
	١٩٦٩	سەردار عەبدولقادر کەریم	٨٢.
	١٩٦٢	ئازاد عەلی محەمەد	٨٣.
	١٩٦	ئازاد حەیدەر ئیسماعیل	٨٤.
	١٩٥٢	کەرم ئەحمەدەمحەمەد	٨٥.
	١٩٦٨	شێخە شەریف کەریم	٨٦.
	١٩٧١	کەمال مستەفا کەریم	٨٧.
	١٩٦٩	عەدالات محەمەد قادر	٨٨.
	١٩٧١	سەمەد حوسێن نوری	٨٩.
	١٩٥٧	نوری سەمەد سەعید	٩٠.
	١٩٦٨	عەلی ڕەزا مەحمود	٩١.
	١٩٦٨	نەوزاد حوسێن عەلی	٩٢.
	١٩٥٧	حوسێن عەلی حەیدەر	٩٣.
	١٩٥١	حوسێن خدەرئیسماعیل	٩٤.

لیستی ناوی ئەنفال کراوەکانی گوندی قیرچە – ناحیەی قادرکەرەم

تێبینی	سالی لە دایك بوون	ناوی سیانی ئەنفال	ژ
	١٩٦٥	سەربەست ڕەزا ئەحمەد	١.
	١٩٥٦	عومەر عەبدلقادرئەحمەد	٢.

٣.	بەشارات عەبدولقادر ئەحمەد	١٩٧١	
٤.	محەمەد عەزیز ڕەحیم	١٩٤٩	
٥.	عەباس عەزیز ڕەحیم	١٩٥٦	
٦.	شەریف نوری وادی	١٩٥٠	
٧.	حمەخان نوری وادی	١٩٥٢	
٨.	حەسەن نوری وادی	١٩٦٣	
٩.	حوسێن مەجید ئەحمەد	١٩٥٥	
١٠.	عەلی مەجید ئەحمەد	١٩٦٠	
١١.	حمەجان مەجید ئەحمەد	١٩٥٦	
١٢.	ئیسماعیل مەجید ئەحمەد	١٩٦٦	
١٣.	مستەفا ئەحمەد وادی	١٩٥٠	
١٤.	عوسمان ئەحمەد وادی	١٩٦٣	
١٥.	ڕەحمان ئەحمەد وادی	١٩٦٥	
١٦.	محەمەد ئەحمەد وادی	١٩٧٠	
١٧.	لەتیف فاتیح ئەمین	١٩٦١٤	
١٨.	عەبدل فاتیح ئەمین	١٩٦٥	
١٩.	ناسیح فاتیح ئەمین	١٩٧٠	
٢٠.	قادر حوسێن قادر	١٩٥٠	
٢١.	ڕەزا حوسێن قادر	١٩٦٣	
٢٢.	عومەرڕەشید محەمەد	١٩٥٠	
٢٣.	عەلی ڕەشید محەمەد	١٩٦٤	

٢٤.	قادر محەمەد ڕەشید	١٩٥٥	
٢٥.	سابیر محەمەد ڕەشید	١٩٧٠	
٢٦.	بورهان محەمەد ڕەشید	١٩٧١	
٢٧.	غەفور عەلی حەکیم	١٩٦٩	
٢٨.	ڕەحیم عەلی حەکیم	١٩٧٠	
٢٩.	حەسەن نوری ساڵەح	١٩٦٢	
٣٠.	کامیل نوری ساڵەح	١٩٧١	
٣١.	ئەمین ناسر عەزیز	١٩٥٥	
٣٢.	نوری ناسر عەزیز	١٥٦٠	
٣٣.	حەسەن ئەحمەد کاکە وەیس	١٩٥٠	
٣٤.	فەریق حمەجان ڕەشید	١٩٦٠	
٣٥.	محەمەد مەجید حەمید	١٩٦١	
٣٦.	مەجید شەریف ساڵەح	١٩٥٦	
٣٧.	عەلی عەبدلکەریم عەبدوڵلا	١٩٥٦	
٣٨.	محەمەد ئەحمەد قادر	١٩٤٩	
٣٩.	شکور قادر ڕەشید	١٩٦٣	
٤٠.	عەزیز ئەمین سەعید	١٩٥٠	
٤١.	ئەحمەد محەمەد عەلی	١٩٥٠	
٤٢.	سابیر ڕەشید ڕەحیم	١٩٥٦	
٤٣.	جومعە شکور قادر	١٩٦٣	
٤٤.	نەجات فارس کەریم	١٩٦٥	

٤٥.	عەلی فارس کەریم	١٩٦٠	
٤٦.	زۆراب فارس کەریم	١٩٦٢	
٤٧.	د٠ عوسمان محەمەد	١٩٧٢	
٤٨.	خەیروڵلا سەعدون کەریم	١٩٦٠	
٤٩.	ماموستا رەحمان	١٩٥٥	
٥٠.	حوسێن نەجم شاسوار	١٩٦٠	
٥١.	عەلی دەدە قادر	١٩٦١	
٥٢.	عەزیز حمە سالەح	١٩٦٥	
٥٣.	خورشید عەزیز وەسمان	١٩٥٦	
٥٤.	ڕۆشن عەبدلکەریم عەبدوڵلا	١٩٥٥	
٥٥.	گولاڵە خورشید عەزیز		
٥٦.	هەلاڵە خورشید عەزیز		
٥٧.	ئاسۆ خورشید عەزیز		
٥٨.	فەتاح خورشید سەکنە	١٩٦٠	
٥٩.	عەلیحەسەن	١٩٥٠	
٦٠.	ئیسماعیل بابا ڕەشید	١٩٧٠	
٦١.	عوسمان عەلی ڕەشید	١٩٧٠	
٦٢.	مەلا ناسر	١٩٦٠	
٦٣.	ڕەمەزان ڕەشید تالیب	١٩٧٢	

سەنتەری كۆكردنەوەی ئەنفال كراوەكانی ناوچەی گەرمیان

ناكرێ تەنها لە گۆشە نیگایەكەوەتەماشای كردەی ئەنفال بكرێت وئیدی خوێندنەوەی گشتگیری بۆهەموو لایەنە نەگەتیڤیەكانی نەكرێت ، چونكەپەلاماری ئەنفال بۆ سەر كوردستان تەنها پرۆسەیەكی موجەڕەدنەبووە. دەكرێت شرۆفە بۆ زۆرلایەنی ئەو پرۆسەی بكرێت كە لێوان لیوە لە پیلان وێنەی فرە ڕەهەندوكوشندە .

وەك ئاشكرایە پێش دەست پێكردنی شاڵاوەكە ، ڕژێم بە هەموو دام ودەزگاكانیەوە كەرەستەو پێداویستی وڕێی وجێ تەواوی بۆ پراكتیزە كردنی ئەو پرۆسەیە ئامادەكردبوو ، بۆ هەر دەڤەر وناوچە یەكیش ئامادەسازی گونجاو تایبەتی خستبووە كار . هەر بۆیە دەبینین جێبەجێكردنی ئەم پەلامارە لە ڕووی پراكتیك وكاریگەریەكانیەوە فرە لایەنە .

بێشك لە ناوچەیەكەوە بۆ ناوچەیەكی تر جیاوازی بەدی دەكرێت .یەكیك لە هەنگاوە بەراییەكانی سەرپەرشتیارانی ئەم كردەوە نەگریسە ، ئامادە كردنی سەنتەر وكامپی تایبەت بوو لە زۆربەی شاروشارۆچكەكان بەمەبەستی كۆكرنەوە ئەو هاوڵاتیانەی كە لە كردەی ڕەشی ئەنفال دا خۆیان دەدا بەدەستەوە یان لە لایەن سوپا وجاشەوە دەستگیر دەكران . ئەوە بوو زۆر

بینایەی تایبەت کە بەشێکیان مۆڵگەی سەربازی بوون لە ناوەوەو دەوروبەری شارو شارۆچکەکان بۆ ئەو مەبەستە ئامادە کران وەك :

١- سەنتەری ملە سوورە

٢- سەنتەری لەیلان

٣- سەنتەری ئالیاوا

٤- سەنتەری ئۆردوگای قادرکەرەم

٥- دوو سەنتەر لە ناو شاری خورماتوو

٦- سەنتەرێك لە چەمچەماڵ

دیارە بۆ ئەوەی زێدەتر لە کرۆکی بابەتەکەی بەر دەستمان نزیك ببینەوە، چاکتر وایە بچینە سەر سەرگوزشتەی دونیای پڕ لە مەرگەساتی نێو ئەو سەنتەرانەی کە وەك دۆزەخێك بۆ گوندنیشینەکانی ناوچەکانی (داوێ ، بناری گل ، زەنگەنە ، جەباری ، شێخان ···هتد) ئامادە کرابوون .

سەنتەری ملە سوورە / ئەم سەنتەرە دەکەوێت نزیك شاری کەلارەوە ، زۆرترین ئەنفال کراوەکانی دەڤەری گەرمیان لەم سەنتەرەدا کۆکرابوونەوە . بۆ نموونە تەنها لە ڕۆژی ٤/١٤ زیاتر لە بیست هەزار ژن ومنداڵ وپیاو وپیروپەککەوتەی تێدا کۆکرابووەوە ، هەر بۆیە ئەم بەروارە کرا بە ڕۆژی یادکرنەوەی کارەساتی ئەنفال لە هەموو کوردستان ولە هەموو ساڵێکدا.

دیارە بەشێکی دانیشتوانی ناوچەی زەنگەنە وداوێ ڕوویان کردە ئەم سەنتەرە وپاشان گۆاسترانەوەبۆ (قۆرەتوو) . هاولاتی حەبیبە وەلی عەبدولرەحمان کە خەڵکی داوێیە بەم جۆرە بۆمان دوواو ووتی : (ئێمە لە دێیەکی نزیك چل ماڵیدا دەژیان ، بەر لەوەی ئەنفال بگاتە ناوچەکەمان ،

بەچەند ڕۆژێك بەكۆمەڵی بە خاوخێزانەوە بە ڕێی كەوتین ، سەرەتا چووینە ملە سووره، پاشان لەوێوە ڕەوانەی قۆرەتوو كراین . خەڵكێكی زۆر لەو سجنەدا بوون كە بە زۆری خەڵكی مەنتەقەی داوێ وزەنگەنە وجاف بووین، ئیتر جیاكراینەوە وبراین بۆ تۆپزاوا ودەبس ، لەوێشەوە بەرە نوگرە سەلمان ڕەوانە كراین

ڕۆژگاریكی زۆر ناخۆشمان بردە سەر...هتد).

سەنتەری لەیلان / ئەم سەنتەرەدەكەوێتە شارە دێی لەیلانەوە لە خۆرهەڵاتی شاری

كەركوك ، ئەو ژن ومنداڵ وپیاوانەی ناوچەكانی بناری گل وزەنگەنە وشێخان وبەشیك

لە جەباری كە لە سنوری ناحیەی قادركەرەم خۆیان دەدا بە دەستەوە ، یەكسەر ڕەوانەی ئەو سەنتەرە دەكران . پاشان دەگوێزرانەوە بۆ تۆپزاوا ،لەوێش پیاو ژن و

منداڵیان لە یەكتر جیادەكرانەوە ، لێرەوە پرۆسەی بزركردنیان دەستی پێ دەكرد.

سەنتەری ئالیاوا / ئالیاوا گوندێكە بەچەند كیلۆمەتریك دە كەوێتە خۆرئاوای ناحیەی قادركەرەمەوە. ڕژێم لە بەر قەرەباڵغی ناوەندی ناحیەكە، بە چاكی نەزانی خەڵكە

ئەنفال كراوەكە لە نێو ناحیەكەدا كۆبكاتەوە، بۆیە هەستا لە تەختاییەكی نزیك دێكە

تێـل بـەنێکی دروسـت کـرد ، بەشـێك لـە ئـەنفال کراوەکـانی ناوچـەکانی
قادرکەرەمی لەم
تێل بەنەدا کۆکردەوە ، هەندیکیشی ڕەوانـەی چەمـچەماڵ کـرد ولـە وێشەوە
ڕەوانەی
کامپە تایبەتیەکان کران لە (تۆپزاوا ،تکریت ،دەبس···هتد) .

سـەنتەری ئۆردوگـای قادرکـەرەم / ئـەم ئۆردوگایـە دەکەوێتـە خورئـاوای
ناحیەکەوە ، هەر
لە سەرەتای پەلامای سوپا بۆ سەر ناوچـەکانی بنـاری گـل وزەنگەنەوشـێخان
،ئـەوەی دەسـتی جـاش وجـەیش بکەوتبایـە وەك قۆنـاغی سـەرەتایی لـەو
سەنتەرە کاتیە کۆ دەکرانەوە , پاش ناونووسکردنیان ڕەوانەی لەیلان وئالیاوا
وچەمچەماڵ دەکران .
سەنتەری مەرکەز شەبابەکەی خورماتوو / تایبەت بوو بەژن ومنداڵ ،کە بریتی
بـوو لـە بینایـەی سـەنتەری لاوانـی شـارەکە ، لـە نـاو جەرگـەی گـەڕەکی
کوردنشینی کۆماری دا ، ئەم سەنتەرە زیاتر بۆ ژن ومنداڵەکانی ناوچەی داوێ
تەرخانکرابوو . دواتر ژمارەیەك
خێزانی بناری گلیش کە لەو سنورە تەسلیم بوبوونەوە، هێنرانە هەمان شوێن
. هاوڵاتی حەبیبە سەعید کە خەڵکی گوندی کانی قـادری قەڵایـە بۆمـان دوواو
ووتی :(یەکەم جار وامانزانی مەنتقەی داوێ سەلامەت تـرە، بۆیـە بەخێزانـەوە
هاتینـە دیـوی داوێ دا ،بـەلاموەزعمان زۆر خـراپ بـوو بـەهۆی بۆردوومـانی
تەیارەوە ، ناچار پیاوە کانمان چوون لە نـەوجول تەسلیم بـوون بـە جـاش ،
ئیتر ئەوانیش بە ئیڤای عەسکەری

ڕەوانـەی مەرکـەز شـەبابەکەی خورماتوویـان کـردین ،دوو سـێ ڕۆژێـك لـەوێ ماینەوە ، زۆربەی سجنەکان خـەڵکی ناوچـەی داوێ بـوون ،پاشـان مـاڵی ئـاوا بیت (جەبارە درێژ)

شەوێك بڕیك زۆر ژن ومنداڵی ئازاد کرد کە من خۆم وخێزانەکـەم ئـەو نـەجاتی داین .

سەنتەری دواناوەندی ڕەشیدلە خورمـاتوو / ئـەم سـەنتەرە تـەنها بـۆ پیـاوان تەرخان کرابوو، کە بە زۆری تەمەنیان لە نێوان (٢٥ سـاڵ) تـاکو (٥٠سـاڵ) دا بوو. هەموویان لە سنوری خورماتوو دەوروبەری تەسلیم بوبوونەوە وبـە زۆری خەڵکی ناوچەی داوێ بوون

دوای چەند ڕۆژێـك بـە پـاس ئۆتـۆمبیلی سـەربازی کۆاسـترانەوە بـۆ کـامپێکی تایبەت بە سوپای میللی لە نزیك شاری تکریت ، ماوەیەك لـەوێش هێڵدرانـەوە ودواتر بۆ یەکجارەکی ڕەوانەی خوارووی عێراق کران بەمەبەستی بزرکردنیان .

سـەنتەری چەمـچەماڵ / ئـەنفال کراوەکـانی ناوچـەکانی شـوان وهەمەوەندوجەباری بە هۆی نزیکیانەوە لە چەمچەماڵ ،هەمووی لەو سەنتەرە کوکرابوونەوە. هەروەها بەشێك لە ئەنفال کراوەکـانی زەنگەنـە بەتایبـەتی لـە پیاوان لە ڕۆژانی ١٤،١٣،١٢/٤ی‌نیسان

ڕەوانەی ئەم سەنتەرە کران ، لـە وێـشەوەڕەوانەی سـنوری پارێزگـای موسـڵ کران .جگە لـەوەی چـوار ئیڤـا ژن ومنـداڵی ناوچـەکانی زەنگەنـە وبنـاری گـل ڕاپێچی هەمان شوێن کران . هاولاتی بەیان عەلی فەرەج ووتی (چەند خێزانیـك بووین کە هەمووی خزم وناسراوی خۆمان بوون ،کاتیك هاتینە قادرکـەرەم نـە ئەمانزانی بچین بۆ کوێ ،سەرمان

لێ شێوابوو ڕۆژێکیان لە سەماعەی مزگەوتەکانەوە بانگەواز کرا ، بۆ ئەوەی هەرچ خێزانێك لە ئاواییەکانەوە هاتووە ،بچن بۆ موجەمەعەکەی قادرکەرەم تاکو ناونووسمان

بکەن گوایە ڕێگاو جێگای نیشتەجێبوونمان بۆ دابین ئەکەن ،زۆر عەیب وشوورەیی بوو بۆجاشە کوردەکان ، چەندین خێزانیان هەڵخەڵەتان وناچاریان دەکرد بە خێزانەوە بچن بۆ ئۆردوگاکە ، پاش ئەوەی ژمارەیەك ژن ومنداڵ لەوێ کۆبوونەوە، کوت وبڕ جاش وجەیش موجەمەعەکەیان تەوق کرد وهەموومان دەستبە سەر کراین ،ئینجا بە چوار ئیڤای عەسکەری گوازراینەوە بۆ چەمچەماڵ) .

کامپە تایبەتیەکان

ڕژیمی ئەنفالچی بەعس وەك چۆن پرۆسەی ئەنفالی بەچەندین قۆناغ پیادەکرد ، ئاوهاش پرۆسەی سەرنگومکردنی هەزاران ژن ومنداڵ وپیرو پەککەوتەی ئەم کوردستانەی ، بەچەندین قۆناغی بەرنامە بۆ داڕێژراو دا بردە ڕێوە.

سەرەتا لە سەنتەرە کاتیەکاندا کۆدەکرانەوە ، پاش ناونووس کردنیان ،پرۆسەی جیاکردنەوەی ژن ومنداڵ لە پیاوان وگەنجانی هەردوو ڕەگەزی مێ ونێر ئەنجام دەدرا ودەخزینرانە نێو کامپە تایبەتەکانەوە ، بەئامانجی درێژەدان بە پرۆسەی بزرکردنیان لە چوارچێوەیەکی نیمچە نهێنی دا . کە بەشی هەرە زۆریان دواجار چارەنوسیان گۆڕە

بەکۆمەڵەکان بوو لە خوارووی عیراق .

ئەندازیارەکانی ئەنفال بۆ ئەم مەبەستە ئەم کامپانەی لای خوارەوەیان ئامادەکردبوو:

- کامپی تۆپزاوا
- کامپی دەبس
- کامپی تکریت

لێرەوە بۆ زیاتر شۆڕبوونەوە وناساندنی تەواوی ڕووی دزێوی نێو ئەو کامپە دۆزەخ
ئامێزانە ،چاکتر وایە چاوێك بە نێودونیای مەرگ وپڕ لە کارەساتباراوی نێو ئەو کامپانە دا بخشێنینەوە ،تاکو لە زوبانی شایەتحاڵەکانی نێو ئەو دۆزەخەوە ،سەدام و بەعس و
کلتوری نەتەوەی سەردەست بەنەوەکانی ئەمڕۆ وئایندە بناسێنین ،
نەبادا باغرپبین
وهەموو ئەو کارەسات وکاولکارییانەمان لە بیر بچێتەوە :
* کامپی تۆبزاوا / وشەی تۆپزاوا لە ڕووی زمانەوانیەوە پیکهاتووە لە دوو وشە(تۆپ)زاراوەیەکی کوردیە و بە مانای (مدفع)دێت لە زبانی عەرەبیدا ،(زاوا) واتا ئەو کەسەی کە تازە ژنی هێناوە .ئەمەش بێگومان ماناو بۆچوونێکی کومە لایەتی دەگەیێنی .
ئەم کامپە بە چەندین کیلۆمەتر دەکەوێت خورئاوای شاری کەرکوکەوە . ناوچەیەکیزۆر تایبەتە.چونکە دەکەوێتە نزیك کۆمپانیاو بۆڕییە نەوتیەکانەوە.هەر لە بەر هەمانمەبەست پێشتر ڕژێم چەندین گوندی

کوردنشینی لەو دەوروبەرە چۆڵکردبوو ، کە بەتەواوەتیبوبووە ناوچەیەکی سەربازی رووت .

دواجار تۆپزاوا بووە یەکێك لەو کامپە گەورانەی کە رژێم ئامادەی کردبوو بۆئەنفال کراوەکانی گەرمیان وشوان وناوچەکانی تری سنوری کەرکوك . دوایئەوەی گەرمیان وکوردستان بەخەستی کەوتە بەر کردەی ئەنفالی شوم،سوپا دوای تاڵان وێرانکردنیدێهاتەکانی دەڤەرەکە ، پرۆسەی قرکردن ولە ناوبردنی دەیان هەزار ژن ومنداڵ وپیاوی پیادەکرد .کە سەرەتا لە سەنتەرەکان وپاشان کوێزرانەوە بۆ نێو کامپەکان تاکو بە قۆناغ کردەی لە ناوبردنیان بچێتە رێوە.

لەم چوارچێوەیەدا بەشیکی لە گیراوەکانی سنوری (زەنگەنە ،بناری گل ، جەباری ،شیخان ...هتد) رەوانەی کامپی تۆپزاوا کران . تاکو ئێستا هیچ سەرچاوەیەك ، یانبەڵگەنامەیەك ئەوەی ساغ نەکردۆتەوە ، کە ژمارەی ئەنفال کراوەکانی نێو ئەم کامپەچەند هەزار کەس بوونە. ئەوەش کە تا هەنووکە لەو بوارەدا لە بەر دەست دا بیت ، ئەو زانیاری گۆرینەوەیە کە لە نێوان ئەمنیسلێمانی وبەرێوەبەری ئەمنی ناوچەیئۆتۆنۆمیدا لە ٢٩ی نیسانی ساڵی ١٩٨٨لە رێگای بروسکەوە،کە دەرئەنجام تێدا هەندیك ئامار وزانیاری دەکۆرنەوە،سەبارەت بە کردەی ئەنفال کە تیدا بەشیکی باسی لێوە دەکات ، کەوا(٢٥٣٢)کەس و(١٨٦٩)خێزان کە سەرجەم پێکەوە بریتین لە(٩٠٢٠)کەسی ئەنفال کراو رەوانەی سنوری پاریزگای کەرکوك کراون .

بەڵام بە پێ زانیاری شایەتحاڵەکان ، بەندکراوەکانی نێو کامپی تۆپزاوا لەو رێژەیە ژمارەیان زیاترە ،لەم بارەوە هاوڵاتی کەژاڵ عەلی کە خەڵکی گوندی ناوباریکە بۆمان دوواوتی(ئێمە لە قادرکەرەم کەوتینە دەست جەیش ، ئیتر

لەورەوە بردمانیان بۆ چەمچەماڵ لە وێشەوە بۆ ئەمنی کەرکوك، لەوێ هەندیك تاخیر بووین. ئینجا خراینە ڕێبەرەو تۆپزاوا ، ئەوەندە ژمارەمان زۆر بوو جێگامان نە ئەبووەوە. ئیتر ئێمەیان گۆاستەوە بۆ سجنیك لە نزیك شاری تكریت).

بەهەرحاڵ بەپێ زانیاری چەند شایەتحاڵێك تۆپزاوا گەورەترین وناخۆشترین دۆزەخ بووە .هەر بۆیەش ژمارەیەکیان ڕەوانەی دەبس وبەشێکیانیش بۆ کامپێکی نزیك شاری تكریت دەگۆازرینەوە، دیارە دوای جیاکردنەوەیان .

[1] کامپی دەبس / ئەم کامپە مۆڵگایەکی تایبەتی سوپای میللی بووە لە نزیك شارۆچکەی دەبسی سەر بە پارێزگای کەرکوك ،کاتیك کامپەکەی تۆپزاوا سیغناغ لە ئەنفال کراوەکان بوو ،ئیدی دەسەڵاتدارانی بەعس بۆ جێکردنەوەی ئەو ژمارە زۆرەی ئەنفالکراەکان پەنای بردە ئەم جێگایە وچەندین هەزار ژن ومنداڵ لە تۆپزاواوە گواستەوە نێو ئەم کامپەوە . کە بە زۆری خەڵکی (زەنگەنە،جەبار،بناریگل،داوێ...هتد)بوون.بە پێ زانیاری چەند شایەتحاڵێك بەندکراوەکانی نێو ئەم کامپە بۆ ماوەی (٣-٦)مانگ تێداماونەتەوە ، هەرچەندە دۆاتر ژمارەیەکیان ڕەوانەی (نوگرە سەلمان)دەکرێن .

نەخشین وەلی ، کە خەڵکی ناوچەی داوێیە سەبارەت بە مانەوەیان لەم دۆزەخە ووتی(ئێمە نزیکەی ٦مانگ لە سجنەکەی دەبس ماینەوە ،ئینجا ڕەوانەی نوگرە سەلمان کراین .شوێنەکەمان زۆر ناخۆشبوو ،ڕۆژانە بە دەم تەعزیب وبرسێتیەوە چەند کەسێکمان لێ دەمردو لاشەکەی دەبووە خۆراکی سەگە ڕەش...).

هەر سەبارەت بەم کامپە هاولاتی حوسێن عاسی کەریم کە خوی وخزمەکانی بۆ ماوەی (٤)مانگ لە دەبس بیّ سەرو شوێن بوون ووتی:(لە تۆپزاوا هەموومانیان لە یەکتر جیاکردەوە .پیاوەکانیان بر، ئێمە کە زۆرتر ژن ومێردمندالّ بوین ڕەوانەی دەبس کراین،نزیکەی(٣)یّ هەزار کەس دەبووین، بۆ ماوەی چۆار مانگ ماینەوە، پاشان براین لە چەمچەمالّ ئازاد کراین. تا بلّیّ شوێنیکی پیس وناخۆشبوو،جەلادەکان زۆر تەعدایان دەکرد ، تەنانەت دەستدرێژیان ئەکردە سەر کچ و ژنە گەنجەکان بە بەر چاومانەوە..)٠

کامپی تکریت / ئەمیش یەکێکی تر لەو دۆزەخانەی کە بەعس بۆ پرۆسەی لە ناوبردنی کورد ئامادەی کردبوون.

پێشتر ئەم کامپە مۆلّگایەکی تایبەتی سوپای میللی بوو لە نزیك شاری تکریت .دیارە تەواوی ئەو ژن ومندالّ وپیاوانەی کە لە ناوچەی (داویّ)وە تەسلیم دەبوونەوە ودەکەوتە چنگی سوپاو جاش،دوای ئەوەی لە ناوەندی شاری خورماتوو ژن و پیاو لە یەکتر جیادەکرانەوە ، پاش چەند ڕۆژیك لە سەنتەرەکانی ئەو شارەوە دەگوێزرانەوە بۆ نێو ئەم کامپە لە نزیك تکریت .جیا لەوەیش بە ماوەیەکی کورت دوای ئەنفالکردنیناوچەکە . دام ودەزگاکانی ڕژێم لە ناو شاری خورماتوودا هەلّمەتیگرتن وڕاودوونانی پاشماوەکانی

دەربازبوو لە دۆزەخی ئەنفال دەستی پێکرد ، لەو شالاوەدا بە سەدان هاولاتی دەستگیرکران کە ژمارەیەکیان لادیّ نشین نەبوون وخەلّکی مەلّبەندی شارەکە بوون ، گوایە بە تۆمەتی ئەوەی پاشماوەی ئەنفالکراوەکان خویان لە نێو مالاّنی شارەکەدا حەشارداوە ، ئەوەی لەو شالاّوەدا دەستگیر کران

ژمارەیان نزیکەی (٧٠٠) کەس دەبوون ،هەموویان بە ئۆتۆمۆبیل گۆاسترانەوە بۆ ئەم کامپە .

هـاولاتی مەجیـد قـادر هـەمزە ، کـە خـەڵکی مەڵبەنـدی شـارەکەیە ، سـەر گوزشتەی گرتنەکەی خوی بەم شـێوەیە بۆمـان گێڕایـەوە ووتـی(مـن خـەڵکی شارەکەم ومالّم لە گەڕەکی کۆماری بـوو ،لـە کـاتی ئەنفالـدا چـەند خێزانیکـی خـزمم لـە ماڵەکـەی خۆمـدا شـاردبووەوە ،ڕۆژێکیـان جـاش وجـەیش وڕەفیـق حیزبی شارەکەیان تەوق کرد،ماڵ بە ماڵ ئەگەڕان بە دوای ئەوانەی کە خۆیان شاردبووە شاردبووە ، هەر کە گەیشتنە ماڵ ئێمە ،دوای گـەڕان ئەوانـەی کـە لـە مـاڵی ئێمـە دا خۆیـان شـاردبووە ،هـەموویان گـیران ، ئـیتر منـیش وەکـو خاوەن ماڵ لە گەڵ ئەواندا بە سـجنی بـراین، یەکـەمجار بردمانیـان بـۆ قـاتعی جـەیش شـەعبیەکە ، لەوێـشەوە بـەرەو تکریـت بـراین . زۆر کـەس وەك مـن گیرابوون ، تەنها گوناهمان ئـەوە بـوو خـە ڵکـی لادێکانمـان لـە مـا ڵەکانمانـدا شاردبووە ، دوای چەند مانگێك سجن وڕەزالـەت بـەربووین ، مـن لـەو کاتـەوە ئیتر ووتم زەحمەتە ئەوانەی بران بۆ خواروی عیراق بگەڕێنەوە ،چونکە ئەوەی بە چاوی خۆم لە تکریت بینیم کارەسات بوو...).

جگە لە مەش بەعس ژمارەیەك ژن ومنداڵی ئەنفال کراوی لە کامپی تـۆپزاواوە گۆاستەوە بۆ نێو ئەم کامپە . هـاولاتی بـەیان عـەلی فـەرەج ووتـی (کاتیـك لـە قادرکـەرەم کەوتینـە دەسـتی جەیش،یەکـسەر ڕەوانـەی چەمـچەماڵ کـراین لەوێشەوە بۆ کەرکوك ، پاشان بۆ تۆپزاوا چەند ڕۆژێك گلدراینـەوە ، هـە مـوو قاعـەکان مۆلـەقی ئـەدا لـە ژن ومنداڵـدا ،ڕۆژێـك خـەڵکیك زۆریـان لێمـان جیاکردەوە ، ئێمەش کەوتینە بەر ئەو جیاکردنەوە ، بە سەیارە بردمانیان بۆ

سجنیك له نزیك تكریت ماوەیـه ك زۆر ماینـەوه ، بـه زۆری سـجنەكان خـەڵكی ناوچـەی داوێ بـوون ، كۆمـەڵێك خێزانـی بنـاری گلـیش كەوتوبوونـه ئـەوێ ، ڕۆژێك پیاو گەنجەكانیان له ئێمه جیاكردەوه كردەوه ئیتر نەمانزانی بۆ كوێ بردیانیان ، بەس ئاگاداری ئەوه بووین پیاوه كانیان لەوێ زۆر تـەعزیب دەدا ، چەندین شەو كاتێك له خەو هەڵه ساین سەیرمان دەكرد جل وبـەرگی پیاوانـه به خوێنەوەیه وله ناو حەوشەی سجنەكەدا فڕەدەراوه ، دوای ماوەیـەك ئێمـه كەوتینه بەر عافو بەردراین) .

بیگومان ئامـادەكردنی ئـەم كامپانـه لـه كـردەی ئـەنفال دا ، بەشـیك بـوو لـه بەرنامه وپیلانی سەرانی بەعس، كه ئامانج ومەبەست تێدا فره ڕەهەند بوون ، دۆاجار بوونه دۆزەخی ئەم دونیا بۆ مرۆڤی بێتاوانی كورد له سـەدەی بیـستدا . لێرەوه سەفەری مەرگی ناچاری وسەرنگومكردن و گۆڕی به كۆمەڵ دەسـتی پێكرد ، دابڕانیكی جەهەنمی له نێوان نیشتمان وكلتـوور زمـان وپیرۆزیـەكانی مرۆڤـی بـێ گونـاهی وڵاتـی كوردەواریـدا دروسـت بـوو ، هـەر لێـرەوه بـه پـێ دەستووری بیابان پرۆسەی قڕكردنی هەزاران مرۆڤـی كـورد دەسـتی پێكـرد ، هەر له بەر هیچ نا تەنها له بەر ئەوەی كورد بوون .

كۆمەڵگا زۆرەملیەكان وپاشماوەكانی ئەنفال

لـه ئـەنجامی خۆدزینـەوه و خۆنەدانـه دەسـتەوەی بەشـیك لـه دانیـشتوانی ناوچـەكانی (داوێ ،بنـاری گـل ،زەنگەنـه ، شـێخان ،جـەباری ...هتـد) دەربازبوونیان له شاڵاوی ئەنفال، دۆاجار چ به خۆاستی خۆیـان یـان بـه هـۆی شاڵاوی ڕاگواستنەوه لی چەندین ئۆردوگای زۆره ملیدا گیرسانەوه .

ڕژێم لە چۆارچێوەی بەرنامە وپیلانێکی مەبەستداردا، پێش پەلاماری ئەنفال چەندین ئۆردوگای لە شوێنە جیاجیاکاندا دروست کردبوو . وەك ئاشکرایە مەبەست لە دروستکردنی ئەم موجەمەعانە تەنها بۆ ئەوە نەبوو پاشماوەکانی ئەم تراژیدیایەی تێدا کۆبکاتەوە ، بەڵکو پێشتریش دەسەڵاتدارانی بەغدا نیازی ئەوەیان هەبووە هەندیك لە شاروشارۆچکەکانی ژێر دەسەڵاتی خۆی هەڵبوە شێنیتەوە وخەڵکەکەی بە شێوەیەك لە شێوەکان وەك دەستبەسەر لە نێو ئەو موجەمەعانە دا گیر بدات بەمەبەستی سیاسی وئەمنی ، سەرەڕای ئەوەش

دەسەڵاتدارانی بەغدا لە مێژ بوو لە چێوەی بەرنامەیەکی شۆفێنی هەمیشەیی دا سەرقاڵی ڕاگۆاستنی دانیشتوانی شاروشارۆچکەکانی تری کوردستان بوون ، بە ئومێدی بەعەرەبکردنی کوردستان وکەمکردنەوەی ڕێژەی کورد لەو شوێنانەی کە جێگای مەبەست بوون لای خودی بەعس وئایدۆلۆژیا سەقەتەکەی .

بۆیە پاشماوەی ئەنفال کراوەکانی (بناری گل ، داوێ ، زەنگەنە ،شێخان ، جەباری ...هتد) بەم شێوەیەی لای خۆارەوە لەم ئۆردوگایانە گیرسانەوە :

ئۆردوگای سمود / ئەم کۆمەڵگایە بە زیاتر لە کیلۆ مەتریك دەکەوێتە خۆرئاوای شاری کەلارەوە . موجەمەعێکی گەورەیە ودەکەوێتە تەختی دەشتی شاکەلەوە ، لە ڕووی ئیداریەوە سەر بە قەزای کەلارە .ئێستا بە فەرمی کراوەتە ناحیەی (ڕزگاری) .

لـه ئـان وسـاتی پـەلاماری ئـەنفال دا وە هـەروەها دۆاتـریش بەشـیك لـە دەربازبووانی خەڵكی داویٚ وبناری گل و زەنگەنـە لـە نێـو ئـەم ئۆردوگایـە دا گیرسانەوە .

ئۆردوگـای شـۆڕش/ یەكێكـە لـە ئۆردوگـا گـەورە وفراوانـەكان، دەكەوێتـە خۆرهەلاتی شاری چەمچەماڵەوە . ئێستا حوكمـەتی هـەریمی كوردسـتان بـە فەرمی كردوێتی بە ناحیە ولە ڕووی ئیداریەوە سەر بە قەزای چەمچەماڵە .

ئەم كۆمەڵگایە بریتیە لە (٣)یٚ ئۆردوگای بچوكتر ، كە هـەر یەكـەی بـەناوێكی تایبەتەوە ناسراوە، كەچی لە ڕووی ئیداری وفەرمیەوە بە ئۆردوگای (شۆڕش) ناسراون.

- ئۆردوگای قادركەرەمیە كان
- ئۆردوگای سەنگاویەكان
- ئۆردوگای پیریادی

دیارە بەشی هەرە زۆری دەربازبووەكانی ناوچـەكانی (زەنگەنـە ، بنـاری گـل ،شێخان ،جەباری ...هتد) لەم كۆمەڵگایەدا نیشتەجیٚ بوبوون، بە تایبەتی لـە قادركەرەمیەكان. چونكە لە ئەنفال دا ڕژێم ناوەندی ناحیەی ناوبراوی كاولكرد وبەتەواوەتی هەڵیوەشاندەوە وخەڵكەكەی ڕاپێچی هەمان ئۆردوگا كرد.

ئۆردوگای جەدیدە وبەنـسلاوە / دوو كۆمـەڵگان لـە نزیـك شـاری هـەولێرو لـە ڕووی ئیداریـەوە سـەر بـە هـەمان پارێزگـان . بـەلام موجەمـەعی گـەورەن و خـەڵكێكی زۆری تێـدا نیـشتە جێكـران ، كـە بـە زۆری بریتـی بـوون لـە پاشماوەكـانی ئـەنفال و ئەوانـەی لـە نێـو شـارەكانەوە پرۆسـەی ڕاگۆاسـتن دەیانیگرتـەوە . وەك ئاشـكرایە ئەوانـەی كـە لـە دەڤـەری گەرمیانـەوە دەگوێزرانەوە بۆ ئەم شوێنە بە زۆری خەڵكی ناوچەی (داویٚ) بوون .

بەکورتی ئەم ئۆردوگایانەی سەرەوە بوبوونە جێگایەکی ناچاری بۆ گیرسانەوەی پاشماوەکانی دەربازبووی دۆزەخی ئەنفالی بەشێك لە دەڤەری گەرمیان .

دوو هەڵویست ...

دانیشتوانی شاری خورماتوو دەوروبەری وەك نەریتی هەمیشەییان هەرگیز دوژمن وداگیر کەرانیان پێ قبوڵ نەبووە ونە کراوە ، ئەوەندەی دەرفەتیان بۆ رەخسانیت بێ دەنگ نەبوونە لە ئاست کارورەفتاری نامرۆڤانەی دە سەڵاتدارانی بەغدادا .

چەندین نمونەی ئازایەتی ونواندنی هەڵوێستی مە ردانە ،لە مێژووی خەڵکی ئەم بازێرەدا دەبینریت ، هەرچەندە جێ داخە وەك پێویست لە نێو لاپەرەکانی مێژووی میللەتەکەماندا نەنوسراوەتەوە .

کاتیك پەلاماری نامرۆڤانەی بەعس بۆ سەر کوردستان دەستی پێکرد ، لە چەندین شاروشارۆچکەی کوردەواریدا ، خەڵك لە دژی ئەو سیاسەتەی بەغدا هاتنە دەنگ وهەڵوێستی جوامیرانەیان نواند لە بەرانبەر دام ودەزگا داپڵۆسێنەرەکانی ئەو دەمەی رژێمی بەغدا

نارەزایی وخۆپیشاندانەکانی شارەکانی (خورماتوو ، چەمچەماڵ ، کەلار ...هتد) لە رۆژە رەشەکانی شالاوی ئەنفالدا وبە گژاچوونەوەی ئەنفالچیەکان ،نموونەی هەرە زیندووی ئەو هەڵوێستانەن .

لە ئان وساتی ئەو پرۆسە نەگریسەدا ،کوردی شاری خورماتوو وەك پیشەی هەمیشەییان دوو هەڵوێستی مەردانە وکوردانەیان نواند ،کە بە راستی لە وەها رۆژێکی ئاوها رەشدا ئاسان نەبوو کوردی نێو شاروشارۆچکەکانی ژێر

چەپۆکی بەعس ، بتوانن هەڵوێست بنوێنن وبە گژی سیاسەتی ئەنفالدا بچنەوە .

کاربەدەستانی بەعس وهەڵگرانی پەیامی شۆفێنی نەتەوەی سەردەست ، ئەو دەمە لە ناو شاری خورماتودا دوو سەنتەری ئامادەکردبوو بۆ کۆکردنەوەی ئەنفال کراوەکانی ناوچە کە کە بریتی بوون لە :

سەنتەری یەکەم ،بریتی بوو لە بینایەی سەنتەری لاوانی شارەکە ،کە تایبەت بو بۆ ژن و منداڵی ناوچەکانی (داوێ ،بناری گل) .

سەنتەری دووهەم، بریتی بوو لە بینایەی دواناوەندی ڕەشیدی کوڕان ، کە تایبەت بو بۆ پیاوان .

پاراستنی ئاسایشی ئەم دوو سەنتەرە لە لایەن هێزەکانی سوپای میللی ومەفرەزەکانی حیزب ومەفرەزە تایبە تیەکانی جاشەوە دابین کرابوو . سوپا لە ڕۆژانی ١٤،١٣،١٢،١١،١٠/٤/١٩٨٨بە سەدان وبە هەزاران ژن ومنداڵ وپیاوی ناوچەکانی نزیك شارەکەیان بە ئیڤاو ئۆتۆمۆبیلی سەربازی ڕاپێچی ئەم دوو سەنتەرە دەکران

بۆیە دیمەنی ژن ومنداڵی ئەنفال کراو بە جاریك ڕق وقینەی جەماوەری گەیاندبووە ئاستیك کە ئیتر نەتوانن بێ دەنگ بن لە بەرانبەر ئەو تراژیدیایە دا ، ئەوەبوو لە دوو هەڵوێستی کەم وێنەدا لە ناو چەقی شاردا چوونەوە بە گژی جەلاد وخۆفرۆشەکانیکوردا :

هەڵوێستی یەکەم / دوای ئەوەی بە هەزاران ژن ومنداڵی ناوچەی (داوێ) ودەوروبەری لە سەنتەری لاوانی شارەکە کۆکرانەوە بەمەبەستی ڕاپێچ کردنیان بۆ تکریت ، پاش ئەوەی خەڵکی شار لەم نیازەی دوژمن بە ئاگا

بوونەوە ، لەو کاتەدا کە بە سەدان سەیارەی جۆراوجۆر لە لایەن حیزب وسوپای میللیەوە ئامادەکرابوون بۆ گواستنەوەی بەندکراوەکان . لە بەرەبەیانی ڕۆژی ١٤ی‌نیساندا بە سەدان گەنجی خوێن گەرمی شارەکە پەلاماری سەیارە وچەکدارەکانی ڕژێمیاندا ، شلۆژان وپێکدادان لە نێوان هەردوولادا درستبوو ، بەتەواوەتی پرۆسەی ڕاگواستنەکە ڕاگیرا ، زیانی زۆر گەیندراوە سەیارەکان وتوانرا بە سەدان ژن ومنداڵ ئازاد بکرێن . بۆیە لە لایەن چەکدارەکانی بەعسەوە کوێرانە دەسترێژ دەکرا بە ناو خەڵکەکەدا ، لە ئەنجامدا گەنجێکی ڕاپەڕیوی شارەکەبە ناوی(عەبدول باست عەبدول کەریم ئەحمەدگومبی) بە خەستی بریندار بوو ، ئەو ڕۆژە تاکو دوای نیوەڕۆیش گرژی و باری نائاسایی شارەکەی شلۆژاندبوو . دەرئەنجام جەماوەر توانی بە سەدان کەس لە چنگی جەلادەکان ڕزگار بکات وهەروەهاش توانی ئەو ڕۆژە تا ڕادەیەك پرۆسەی گواستنەوەکەش دوابخرێت .

هەڵوێستی دووهەم / لە یەك دوو ڕۆژی یەکەم ودووهەمەوە سەنتەری لاوانی شارەکە کە سیغناخ بوو لە ژن ومنداڵ لە لایەن مەفرەزەیەکی تایبەتی جاش وسوپای میللیەوە پاسەوانی دەکرا کە بە داخەوە ئەو جاشە خۆفرۆشانە ڕۆڵی هێجگار خراپیان بینی چ لە دژی ئەنفال کراوەکان چ لە دژی خەڵکی شارەکە . بەڵام دواتر ڕژێم بە بڕیارێك ئەو مەفرەزە جاشەی گواستەوە بۆ شوێنیکی تر ولە جێگای ئەوان مەفرەزەکەی (جەبارە درێژ) جێگیر بوون.

جەبارە درێژ هەرچەندە چەکداری بەعس بوو، بەڵام پێشتریش هەر هەواداری شۆڕشی نوێ ودڵسۆزی خەڵکی شارەکە بوو، بۆیەی ئەو ڕۆژەی کە خەڵکی

شارەکە بە گژی ئەنفالچیەکاندا چوونەوە ، ناوبراویش بە پێ بەرنامەیەك لە هەمان ڕۆژداو بۆ ئێوارەکەی

بە هاوکاری چەکدارەکانی لە هەڵمەتیکی مەردانە وکوردانەدا ژمارەیەك زۆر ژن ومندالّ ئازاد کرد کە خۆی ڕۆڵی گەورەی بینی وتوانیان زیاتر لە (١٢٠٠)هەزارودووسەت ژن ومندالّ ئازاد بکەن لە نێو سەنتەرەکەدا . هاولاتی (مەهابات عەزیز ڕەشید) کە خەڵکی گوندی کانی قادری قەلایە سەبارەت بە ئازاد کردنەکەیان ووتی (دەمەو مەغریب بوو ، لە ناکاودا کاك جەبارە درێژ وچەند چەکداریك هاتنە ناو سجنەکەوە ووتیان خۆتان ئامادە بکەن، ئەمشەو هەوڵدەدین چەندمان پێ بکریت ژمارەیەکتان لێ ئازاد بکەین، ئێمەش زۆر دڵمان خۆش بوو ، ماڵی سەد جار ئاوا بیت ئەو شەوە چەندین خێزان بووین ئازاد کراین.....) .

ناوبراو درێژەی بە قسەکانی داو وتی(ئەو پیاوە جێگای جەنەتە ، من بە چاوی خۆم بینیم کاك جەبار خوی بە قەد دیوارەکەوە وەستا بوو ، ئێمە پامان ئەخستە سەر شانی تاکو بە سەر دیوارەکە دا سەرکەوین ، هەقە کورد قەت کەڵە مێردی ئەم پیاوە لە بیر نەکات).

لە ڕاستید ئەو هەڵوێستەی کاك (جەبارە درێژ) لەو ڕۆژگارەدا بەبەراورد بە سەرۆك جاش وئامرمەفرەزەکانی تر شتێکی زۆر جیاواز بوو ،چونکە زۆربەی موستەشارەکان لە و ڕۆژەدا بوبوونە کەوا سووری بەر لەشکری داگیرکەری بەعس بۆ لە ناوبردنی کورد وتالآن کردنی سەروەت وسامانی میللەتەکەی خۆی ، کەچی ئەو لە هەنگاوێکی کوردانەو مەردانەدا بە سەدان ژن ومنداڵی لە چنگی جەلادەکانی بەعس ئازاد کرد .

هەر بە هۆی ئەم هەڵوێستەوە بوو لە لایەن ڕژێمەوە ئاشکرابوو ،کە پاشان لـە لایەن دەزگای هەواڵگریەوە دەستگیر کراو دوای بە زەحمەت لە پەتی سێدارە رزگاری بوو . هە ر ئەم پیاوەش بوو لە ڕاپەڕینی بەهاری ساڵی ١٩٩١لـە گـەڵ دوو برایدا لـە (قەرەهـەنجیر) لـە شـەڕیکی قارەمانانـەدا لـە بەرامبـەر سـوپای بەعس وچەکدارەکانی بەناو موجاهید خەڵقەوە شـەهیدبوون وچـوونە کـاروانی نەمرانەوە .

بۆیـە جـێ خۆیـەتی ئـەمڕۆ بـە شـانازییەوە بڕوانینـە ئـەو دوو هەڵوێـستەی جەماوەری خۆڕاگر وقارەمـانی شـاری خورمـاتوو . چـونکە بێگومـان ئـەم دوو جۆامێرییە دەچنە پا ڵ خەرمانی سەروەریەکانی تـری ئـەم دەڤـەرە و خەڵکـە تێکۆشەرەکەی .

بە سەر هاتی واحید ....

لە سەرەوەختی کارەساتی ئەنفالدا ، چەندین هـاوڵاتی کەوتنـە نێـو دۆزەخـی ئەنفالەوە ،پاشان بە زەحمەت لـە مـەرگی مـسۆگەر ڕزگاریـان بـوو وگەڕانـەوە کوردستان ،کە ئێستا ئەوان خاوەن گەلیك چیرۆکی سەر سوڕهێنەرن کـە تێـدا وەك شـانۆ یـان وەکـو فلیمـی سـینەمایی ڕووداو بەسـەرهاتەکانیان لـە نێـو بوخچەی هزر و بیریاندا وەکو بەڵگە وە شایەتگەلێك بۆ مێژوو تۆمار کردووە . جگە لـە مـەش بوونەتـە بەڵگـەی زینـدوو بـۆ تاوانـەکانی بـەعس لـە هەمبەر کـورد دا بـە تایبـەتیش لـە تراژیـدیای قڕکـردن و بـە سـوتماك کردنـی کوردستان .

بەشیك لەو هاوڵاتیانەش كە لە سەرە مەرگدا لە چنگی جەلادەكان وكێڵەی شۆفەڵەكان دەربازیان بوو ، خەڵكی دەڤەری گەرمیانن

هاوڵاتی (واحید حمە سەعید) كە خەڵكی گوندی كانی قادری قەڵایە لە ناوچەی (بناری گل) . یەكێكە لەو شایەتحاڵانەی كە لەنێو تراژیدیای مەرگێكی مسۆگەردا لە چنگی كوردكوژەكان بە زەحمەت هەڵدێت وئێستا لە ژیان دایە .

كاتیك پەلاماری ئەنفال بۆ سەر بناری گل دەست پێدەكات ،ئەمیش بە خاوخێزانەوە تە سلیم دەبنەوە ، لەوێش دەكەوێت دەستی ئەنفالچیەكان وڕەوانەی سەنتەری دواناوەندی ڕەشید دەكریت لە شاری خورماتو ، كە سەنتەریكی كاتی بوو بۆ كۆكردنەوەی ئەنفال كراوەكانی نازچەكە . پاش چەند ڕۆژیك دەگوازرینەوە بۆ كامپیك لە نزیك تكریت ، لەوێ ژن وپیاو لە یەكتر جیادەكەنەوە . واحید وسەدان وەكو ئەو دەبرێن بۆ كامپی تۆپزاوا لە خوارووی كەركوك ، لەوێشەوە دەبرێنە سجنیك لە ناوەندی شاری كەركوك .نزیكەی (٣)ێ ڕۆژ بێخواردن گلدەدرێنەوە وتەنها ئاویان پێ دەدەن . پاشان دەست وچاویان دەبەستنەوە وبە ئۆتۆمبۆبیلی داپۆشراو ولە چەشنی قەفەس دەخرێنە ڕێ . بە گوێرەی زانیاری خودی ناوبراو بۆ ماوەی (١٨) كاتژمێر بەڕێوە دەبن، وەكو خوی دەیگێڕێتەوە ودەڵێت (تەماشامان كرد سەیارەكان لە جادە لادران وهێواش بوونەوە ودەنگی تەقە بەرزبووەوە ، یەكێكمان لە گەڵدا بوو ناوی ئەنوەر تەیار بوو ،دیار بوو كوڕیكی ئازاو زریا بوو ، یەكسەر پێمانی ووت كوڕینە دەكوژرێن ودوژمن نیازی خراپە. هەر سەیارەیەك دوو ئینزباتی تێدابوو . جاریكی تر دەست وچاومانیان بە پارچە قوماشیك بەستەوە ،ئیتر زانیمان دەكوژرێن ، لە پڕا دەرگای سەیارەكەی

ئێمەیانیش کردەوە دوو کەسیان بــۆ ڕەمـی کـردن داگـردە خـوارەوە پاشـان پەلی

ئـەنوەریانیش ڕاکێـشا ، بـەڵام ئـەو زۆر مەردانـە لێـان هاتـە دەسـت وخـوی ڕاپسکان وپەلاماری کلاشینکۆفەکەی دەستی ئینزباتەکانـدا وتەقـە دروسـت ، هەردوو ئینزباتەکە بە دەستی ئەنوەر هەر لەوێدا کـوژران ، ئـیتر لـە چەندین لاوە دەستڕێژمان لێ دەکرا ، زۆرمان لەوێدا کوژرا . ئیتر ئەوەندە ئاگادار بووم من و ئەنوەر هەڵهاتین

تۆزیك ڕێمان کرد بەو شەوە وئیتر نازانم چۆن لە یەکتر دابڕاین ، هەنـدیك ڕێـم کرد تەماشام کرد ئازار وتەڕاییەك گەیشتە پشتم ، ئەوجا زانیم برینـدار بوومـە ، بـەڵا م نەوەسـتام وکەوتمـە سـۆراخی ئـاوە دانیـدا ، تـا دوور دەکەوتمـەوە دەنگی تەقەکان کەمتر دەبووەوە ،مەسافەیەك ڕێم کرد ، تروسکاییەکم بە دی کرد ، تۆزیك لێ نزیك بوومەوە ، سەیرم کـرد ڕەبایـەی عەسـکەرییە ، بۆیـە بـە هێواشی گەڕامـە دواوە . بـە قۆڵێـك تـر دا کەوتمـەوە ڕێـی ، مەسـافەیەکی تـر چووم تروسکاییەکی تـرم بـە دی کـرد و وردە وردە لێ نزیـك بوومـەوە سـەیرم کرد ماڵێکی دەوارنشینە ، سەگی ماڵەکـە پەلامارەیـدا وئـیتر خـاوەن ماڵەکـە هاتنە دەنگمەوە ، بە عەرەبییەکی شەل وکوت تێیانم گەیاند ، خوا هەڵناگریت زۆر مەردانە بردمیانە ماڵەوە ، کوڕێکیان عەسکەر بـوو بـە ئیجـازە لـە ماڵـەوە بوو هەندێك تەداویمی کرد . لە ڕێگای ماڵکەوە زانیم کە ئەم ناوچـەیە سـنوری پاریزگایرومادییە ، پاشان جل وبەرگەکانمیان گۆڕی وتێر نـان بـووم ، پێیـانم ووت دەمـــەوێت بگەڕێمـــەوە ناوچـــەی خـــۆم . خـــوا هـــەڵناگرێت کـــوڕە سـەربازەکەیان ووتــی پەلـە مەکـە مـن دەگەڕێمـەوە وەحدەکـەم وهـەر کـە گەڕامــەوە خــۆم دەتبەمــەوە . بـۆ مــاوەی (٢٠) ڕۆژ لــەوێ مامــەوە ،ئــیتر

کوڕەکەیان لە عەسکەری گەڕایەوە ، بە سەیارەی خویان هەڵمی گرت و بەرەو بەغدا کەوتینە ڕێ ، بردمێ کەراجی نەهزە لە بەغدا وبڕێك پارەی پێمدا ووتـی ئـەوە سـەیارەکانی کەرکوکـە وخواحافیزیمـان لەیـەکتر کـردو مـن سـواری سەیارەی کەرکوك بووم ، لە بە د بەختی مندا ئینزوبـاتێ لـە نـاو کەراجەکـەدا دەستیان کرد بە حەملە ، منیش هیچ موستەمسەکێکم پێ نەبوو بۆیـە کوتمـە دەستی دوژمن ، بەڵام هـەر لـە سـەرەتاوە ووتم مـن سـەربازی فـیرارم ، دوای ماوەیـەك حیجـز لـە بەغـدا ،پاشـان ئـازاد کـرام بـەو مەرجـەی بگەڕێمـەوە بـۆ عەسکەری.....هتد).

ناوبراو دوای ڕاپەڕینەکەی بەهاری ساڵی ١٩٩١لە لایـەن ڕیکخراوێکیبیانییـەوە ڕەوانەی دەرەوەی کوردستان کـرا بەمەبەسـتی چارەسـەرکردنی برینەکـەی . ئێستا نـاوبراو خـۆی وخێزانەکـەی لـە دەرەوەی وڵات ژیـانی ئاسـایی خۆیـان دەگوزەرێنن.

لە ڕاستیدا ئەمە هیچ نیە جگە لە کورتەیـەکی بـە سـەرهاتی (واحیـد) لـە ئـان وساتی مەرگەساتی ئەنفال دا .

بەسەرهاتی ئاكۆ ....

ئەگەر بەوردی دیقەتی ڕەهەندە جیاجیاكانی پەلاماری ئەنفال بدەین ، تەنها بریتی نییە لە پرۆسەی قڕكردنی مرۆڤ وبەتاڵانكردنی سەروەت وسامانی كورد ، بەڵكو ئامانج تێدا وردتر ودوورتر بووە ، پرۆسەیەك بووە لە هەموو دەرگاكانی داوە بە دیوە نەگەتیڤە كەیدا ، بۆ تێكدان وشێواندنی ڕوخساری هەموو ڕاستیەكان .

شاڵاوی ئەنفال بۆ سەر كورد شاڵاوێكی گشتگیر وترسناك بوو ،تێدا ڕێز لە هیچ بەهاو یاسایەكی ئیلاهی وئینسانی نەگیراوهەموویان پێشێلكرد ،چونكە لە واقیعدا ئەوە ڕووی دزێوی سروشتی یاسای سارانشینە لە نێو دوورگەی عەرەبیدا ، كە بەرهەم هێنەری ئەنفالە لە ئەنفالدا بەعس یاسا جوان وپڕ بەهاكانی كۆمەڵگای كوردەواری شێواند و زنجیرەی كۆمەڵایەتی بچڕاند وهەزاران خێزانی لە یەكتر ترازاند ، سەدان منداڵ ودایك وباوك وبرای لە یەكدی بزركرد وتاهەنووكە بێ سەروشوێنن .

بێشك بەسەرهاتی ئاكۆ یەكێكە لەو سەدان وهەزاران بە سەرهاتەی كە لە ڕۆژە ڕەش وسەختەكانی تراژیدیای كوردئەنفالدووچاری بوبوو .

ئاكۆ عەزەدین ئیسماعیل

كە خەڵكی گوندی (گرمك)ی

سەر بە ناوچەی (داویّ)یە ، بە سەرهاتەکەی یەکیکە لەو چیرۆکانەی ڕۆژانی ئەنفال .پێشتر ئاکۆ وخێزانەکەی لە گوندە قەشنگ ودلگیرەکەی (گرمك)دا لەسەر ڕۆخی ئاوە سپی لە گەلّ دەیان خێزانی تری جوتیاری ناوچەکە ، ژیانی ڕۆژانەی ئاسایی خۆیان دەگوزەراند وبەئومێدەوە دەیانڕوانییە ئایندە .

کاتیك دێوەزمەیڕەشی ئەنفال ڕووی کردە پانتایی گەرمیان ، ئیدی لەو زێدە خۆشەویستەدا ژیان کەوتە بەرمەترسی لە ناوچون هێرشی ئۆردووی بەعس لە ژێر ناوی ئەنفالدا بۆ سەرناوچەکە دەستی پێکرد ،لە بەر چەند فاکتەریکی جیۆسیاسی هەر زوو داویّ بەخەستی کەوتە بەر پەلاماری سوپای ئەنفال . سەرباری بەتالآن بردنی تەواوی سەروەت وسامانی گوندنشینانی دەڤەرەکە ،بەدەگمەنیش ژن وپیاو منداڵ لە چنگی ئەو شالآوە دڕندەیە دەرباز یان بوو ،هەر بۆیە لە نێو کورەی ئەو کارەساتە شومەدا ، سەدان ئاکو ناو بوونە قوربانی وبە هەزاران مرۆڤی کورد لە خوارووی عێراق بزرکران، کە لە نێو هەر حالّەتیکدا چەندین چیرۆکی کارەساتباراویی دروست بوون ،هەر یەکەی بۆ خوی بابەتی فلیمێکی سینەمایی پڕ لە تراژیدیایە .

لە کاتی ئەنفالدا (ئاکۆ) تەمەنی تەنها چوار ساڵ بووە، وەك خوی دەیگێڕێتەوە زۆر بە دەگمەن وێنەکانی ئەو ڕۆژانەی بە یاد دێتەوە کاتیکیش بە خێزانەوە دەکەونە دەستی جەلادەکان ئەم نازانێت لە کویّ گیراون وبۆ کویّ براون ،بۆیە بەڕوونی ئەو شوێنانەی لاتۆمار نەبووە .

وەك دواتر لای (ئاکۆ) ڕوون دەبیتەوە ، دوای ئەوەی ڕەوانەی خوارووی عیراق دەکرین دایکی بە نەخۆشی ڕەوانەی نەخۆشخانەیەك دەکرێت لە بەغدای پایتەخت ، کە ئاکۆیشی لە گەلّدا دەبیت ، دایکی بە هۆی کاریگەری نەخۆشیەکەیەوە گیان لە دەست دەدا ، زۆر بیّ دەربەستانە لە نێو

قاوشەکەدا جەنازەی ژنە دادەنرێت ، بەڵام بە پارچە کاخەزێك هەندێك زانیاری دەنووسن ودەیدەن لە سەر سنگی ئاکۆ ، ئەویش بەدیار دایکیەوە دەگریت وهاوار دەکات ، لە وکاتەدا بەرێکەوت کابرایەکی بەغدادی بە ناوی (مەجید) کە کوردی فەیلی دەبێت،

بە مەبەستی بە سەرکردنەوەی برادەرێکی نەخۆشی سەردانی هەمان نەخۆشخانە دەکات ، بەڵام کاتێك ناوبراو دەگاتە ئەوێ ، تەماشا دەکات برادەرەکەی دەرچووە ،لە کاتی سوڕاندنەوەیدا لە ناو نەخۆشخانەکەدا ، سەیر دەکات منداڵێك بە کوڵ دەگیرێت ، بۆیە لێ دەچێتە ژوورەوە ، تەماشا دەکات جەنازەی ژنێك بە بێ خاوەنی کەوتووە و منداڵێك ها بە دیاریوە،یەکسەر پارچە وەرەقەکەی سەر سنگی منداڵەکە دەبینێت، کە نوسراوە یەکێکە لە وون بووەکانی دەوروبەری قەزای خورماتوو . هەرچۆنێك بێت کابرا تێدەگات مەسەلەکە چییە ، ئیتر ئەویش منداڵکە هەڵدەگرێت ودەیباتەوە ماڵ ، ماوەی (٦)مانگ لای خۆی دەیهێڵێتەوە . لێرەوە دەچینە لای خودی (ئاکۆ) تاکو زیاتر ئاشنا بین بەو بە سەرهاتە ولە سەر زاری خۆیەوە گوێمان لە هەموو زنجیرەکانی ئەو چیرۆکە واقعیە بێ ، ئەویش ووتی (ئەگەر سەیری تەمەنم بکەیت ئەوجا دەزانیت کەمن لە کاتی ئەنفال دا عومرم نزیکەی چوار ساڵێك بووە، سەرەتا ڕووداوەکانم بە باشی نەئەزانی من چیم بە سەردا هاتووە وکێم ،بەڵام دواترکاك مەجید لە نوکەوە بە سەرهاتەکەمی بۆم گێڕایەوە ئێستا منیش وەکو خۆی لە سەرەتاوە بۆتان دەگێڕمەوە.کاتێك بە خێزانەوە دەکەوینە دەستی بەعس،ئیتر نازانم ئەوە چۆن دەبێت ویەکسەر دەمانگوازنەوە بۆ شارەکانی خوارووی عیراق .دایکم دیارە بە خراپی نەخۆش دەکەوێت وبەمنیەوە ڕەوانەی موستەشفای دەکرین لە بەغدا ، لەوێ دایکم

ئەمری خوا دەکات ودەمریت ،منیش بەدیارییەوە بەتەنها دەگریم ، لەو کاتەداکاک مەجید وەکو فریشتە پەیا دەبێت ، کە لە ئەسڵدا کوردی فەیلی گەرەگی سەورەی بەغدا بوو ، لە موستەشفا بەرێکەوت دەکەومە دەستی وبە نهێنی دەمباتەوە ماڵ خۆیان ، نزیکەی شەش مانگیك لە ماڵدا دەمهێڵێتەوە ، پاشان وەکو خوی دەیگێرێتەوە دەترسیت لە لایەن دەزگاکانی رژێمەوە تووشی کێشە بێت ، لە رێگای برادەریکیّ وە دەمگوازێتەوە بۆ سجنی (ئەحداس) لە ئەبو غرێب ، لەوێش بۆ ماوەی ساڵێك دەمهێڵێتەوە ،بیّ ئەوەی من بزانم لە ماوەی ئەو ساڵە دا خواردن وجل وبەرگی بۆ هێناوە ، دوای ئەو ماوەیە رەوانەی شوێنیك تر کرام کە پاشتر زانیم
(رعایەاجتماعی)یە ، بەلام بە تەواوەتی بیرم لای مەجید براببوو ،توومەز ەمەجید بی ئاگای خۆم هەموو ئەم هاوکاریەم دەکات ، لەم شوێنەش زیاتر لە ساڵ ونیویك مامەوە ، پاشان واستەی بۆم کرد وئیتر گەرامەوە ماڵی ئەوان .
مەجید بەپیّ وەرەقەکەی سەر سنگم دەیزانی من لە ئەنفال کراوەکانم وخەڵکی سنوری دووزم. تاکو ساڵی ١٩٩٤وەکومنداڵیکی ئاسایی ئەو ماڵە ژیانم دەبردە سەر.
من دواتر زانیم پێش ئەنفال ماڵ باوکم ژنیکیان داوەبە کوریکی عەرەبی بەغدادی بە ناوی (موسە نا) کە وەختی خۆی فیراری عەسکەری بووە لە دێکەماندا ، بەریکەوت وا ئەبیت رۆژیك خزمیکی ماڵ مەجید کە برادەری موسەنا دەبیت دەکەونە گفتوگۆوە وپیّ دەڵیت موسەنا تۆ ژنەکەت خەڵکی سنوری دووزە ، لە کاتی ئەنفالەوە منداڵیك کەوتۆتە ماڵ مەجید خزمان ، تۆیش بە هۆی خێزانەکەتە زوو زوو سەردانی ئەو ناوە دەکەیت ، خێرت دەگات بزان پرسیاریك ناکەیت ،دوای ماوە یەك موسەنا سەردانی دووز دەکات

ولای خزمه کان باس ئەم مەسەلەیە دەکات ، دوای ئەوەی ناوی سیانیم بۆیان باس دەکات سەید ئەحمەد ومیکیکم دەکەونە دومانەوە . میمکەم یەکسەر دەڵێت دوا منداڵی عەزەدین برام ناوی ئاکۆ بووە . بەهەرحاڵ ڕیک دەکەون کە سەردانی بەغدا بکەن بۆ ئەو مەبەستە ، کاتیک دێنە ماڵی مەجید وزۆر هەوڵدەدەن کە قەناعەت بە ناوبراو بکەن تاکو من ببنەوە ، بەلام ڕازی نابیت بەم داوایە ، ناچار دەگەڕێنەوە بوو دووز ، دوای ماوەیەکی تر دیسان دەگەڕێنەوە بۆ بەغدا ، بەلام ئەمجارەیان بە کۆمەڵێك بەلگەوە دەگەڕێنەوە ، لە گەڵ مەجید دەکەونە گفتو گۆ ئەمان چەند نیشانەیەك منیان بۆ باس دەکەن ، ئیتر مەجید ڕازی دەبیت ومن دەگەڕێننەوە بۆ دووز...ئێستاش لە هەموو ڕاستیەکان تێگەیشتومە وا خەریکە وردە وردە ژیانی ئاسایی خۆم دەبەمە سەر و ژنیشم هێناوە....).

بە کورتی ئەمەی سەرەوە چیرۆکی بەسەرهاتی (ئاکۆ)بوو . کە ڕنگە ئەگەر لە زوبانی خۆیەوە نەمانبیستبایە ،ئاسان نەبوو بڕوابەم بەسەرهاتە بکەین .

کچە پاکیزەکانی گەرمیان دووجار ئەنفال کران

یەکیك لە هەرە خەسڵەتە خراپ ونادروستەکان ڕژێمیبەعس ودام ودەزگاکانی، مەسەلەی داوێن پیسی وسوکایەتکردن بووە بە نامووس وئابڕوی خێزان وکەس وکاری نەیارانیانەوە .

ئابڕو بردنی کچە پاکیزەکانی دەوڵەتی کویت ومەسیحیەکانیعیراق وکچان وژنانی کورد لە (٣٥)ساڵی ڕابردووی حوکمڕانی ئەو ڕژێمەدا نمونەی هەرە

زینـدووی ئـەم ڕاسـتیەن. بیگومانـسەرانی بـەعس بێگوێدانـە سـەرەتاپترین مافـەکانی مـرۆڤ وهـەموو یاسـاو ڕیـساکان ، زۆر بـێ ویژدانانـە وبـێ ئـەوەی تۆزقاڵیك شەرم بیانگرێت ،لە چەندین قۆناغی جیاجیـادا هاوشـانی سیاسـەتی کوشتن وبڕین وکاولکاری وکارەسات ، چەندین ڕەفتاری نامرۆڤانـەیان ئـەنجام داوە .زیندانـەکانی بـەعس ونمونـەکانی سـی وپێـنج سـاڵی ڕابـردوو گـەواهی مردوویێتی ویژدانی سەدام وجەلادەکانیانن.

ڕۆژانی کارەساتی شومی ئـەنفال وزانیـاری شـایەتحاڵەکانی نێـو ئـەو دۆزەخـە ،چـەندین بەسـەرهات ونمونـەمان بـۆ دەگێڕنـەوە کـە تێـدا جـەلادە بـێ ئابڕووەکـانی بـەعس چۆن وەکـو ئـاژەڵ بـەر دەبنـە گیـانی پـاکی ژن وکـچی پاکیزەی کورد لە نێو گرتوخانەکانی (تۆپزاوا ،دەبس،نوگرە سەلمان…هتد).

دیـــارە کاربەدەســـتانی ئـــەو ڕژێمـــە بـــێ ئـــابڕووە بەوەیـــشەوە نەوەســـتاونەتەوە،بەڵکو چـــەندین پۆلـــە کـــچی پـــاکیزەی کوردیـــان بەوڵاتانیعەرەبی فرۆشتووە ، یان بە دیاری بۆیانی ڕەوانە کـردووە کـە بێشك ئەوانیش بەمەمنونیەوە ئەو دیاریەیان قبووڵ کردووە ئا ئەمەش وا لـە مرۆڤـی کورد دەکات کە یەك ڕاستی هەیە خوی لێ گێل نەکات ئەویش ئەوەیە (سـەدام وبەعـسوکلتورویاسای دوورگـەی عـەرەبی)تـەواو کـەری یـەکترن ، بـۆ ئـەم ڕاستیەش ئەگەر بەنێو دوو توێ لاپەڕەکانی میژوودا شـۆڕببینەوە وبـەراوردیك بکەین ڕێك ئەو ڕاستیەی سەرەوەمان بە چاکی بۆ ڕوون دەبێتەوە .

چونکە کاتیك بەعس نزیکەی (١٨) کچ و ژنی کورد بـە جاریـك دەکاتـە دیـاری وپێشکەش بە (مەلهاکان) ویانەکانیشەوی دەکات لە ولاتی (مـصر) . وەڵێ لـە بەرانبەریشدا ئەوانیش بە سوپاسەوە قبووڵی دەکەن ، باشە ئەمە ئەگـەر ئـەو ڕاستیەی سەرەوە نەبێت ، ئیتر دەبێت چی بێت .

ئەوانەی کە لە زیندانەکانی بە عس دوای چەندین مانگ زیندانی ئازادبوون ،باس لە چەندین بە سەرهاتی ئابڕووبردنی کچ وژنی کورد دەکەن لە نێو دۆزەخە تاریکەکاندا بە دەستی جەلاد ە دڵڕەق وبێ شەرمەکانی بەعس ،دیارە سەرانی ئەم ڕژێمە بەوەشەوە نەوەستانەوە ، بەڵکو پرۆسەی فرۆشتنی کچان وژنانیشی پەیڕەو کرد بۆ ولاتانی دەورووبەر .

ئەوەتا بەپێ نوسراوی ژمارە (١٦٠١)ی ڕۆژی ١٩٨٩/١٢/١٠دەزگای موخابەراتی عیراق زۆر بە ڕوونی ئاماژە بۆ ناردنی پۆلیك کچ وژنی کورد دەکات کە ژمارەیان (١٨)کەسە بۆ مەلها ویانەکانی شەو لە ولا تی میسر . کە نمونەی هەرە زیندووی بێ شەرمی ودڕندەیی وبێ ویژدانی ئەو ڕژیمە وکاربەدەستانی دەگەێینی لە بەرانبەر مافی مرۆڤ وسەرجەم یاساکاندا .

جا بۆ زیاتر نزیك بوونەوە وئاشنا بوون بە ڕاستی ودروستی ئەم مەسەلەیە ، چوینە لای هەندیك لە کەس وکاری ئەو کچ و ژنانەی کە ناویان لە بەڵگە نامەکەدا هاتووە وهەموشیان خەڵکی نەوجولن لە دەڤەری گەرمیان .

سەرەتا کاك کەماڵ حوسین هەمزە

سەبارەت بەم مەسەلەیە بۆمان ددواو وتی(من کۆمەڵێك خزم وکەس وکـارم لـە ئەنفالـدا بـێ سـەر وشـوێن کـران. ئـیتر لەوسـاوە هـیچ هـەواڵیکیان نـازانین . دوای پرۆسـەی ئـازادی ڕۆژێـك ڕۆژنـامەی کوردستانی نوێ کەوتە دەستم ، کاتیك تەماشـام کـرد ، هـەواڵ فرۆشـتنی کـۆمـەڵێك کـچ وژنـی کـوردی تێـدا بـڵاوبۆتـەوە کـەفرۆشراونەتە میـسر، پاشـان بەدیقەتـەوە سـەیری ناوەکـانم کـرد ،تەماشـامکرد هـەموویان خـەڵکی دێکـەی ئێمـەن وزۆربـەیان خزمی نزیکمانن، بەپەلە جەریدەکەم برد بۆ بارەگای حیزبی شـوعی لەوێ هاوڕییان تەماشایان کرد و هەموویانمان ناسی. بەڕاستی

هەواڵیکی ناخۆش بوو ، وامانزانی ئێستا ئەو ڕۆژەیە کە کەس وکارەکەمان ئەنفال بوون...) .

پاشان کاك عەبدولخالق قادر عەزیز ، کە خـەڵکی نەوجولـە، یـەکیك لـە وانـەی ناوی لە بەڵگە نامەکەدا هاتووە خوشکی ناوبراوە ، بـۆیی ووتـی(ڕۆژی هـەینی بوو ،کاتژمێر ٦ی ئێوارە لە گەڵ کۆمـەڵێك لـە هاوڕییانـدا لـە بارەگـای حیزبـی شوعی لە شاری خورماتوو بووین ،لە پڕا هاوڕێ کەمال حوسێن هاتـە ژوورەوە تەماشامان کرد ڕۆژنامەیەکی کوردسـتانی نـوێ پێیـە ، ڕوخـساری تاڕادەیـەك شێواو بوو. بە شڵژانەوە بۆمان دوواو وتی : تەماشا کەن ئەمە نـاوی کۆمـەڵێك کچی ناوچەکەی خۆمانە هەموویان فرۆشراون بە وڵاتی میسر. کاتیـك سـەیری ڕۆژنامەکەمان کرد وناوەکانمان لە نێو بەڵگەنامەکـەدا بینـی بەتایبـەتی کاتیـك

ناوی (عیسمەت) خوشکم بینی ، ئیتر خەم وپەژارە دایگرتمی ولە داخدا بە چاوی پڕ لە فرمێسکەوە چووم بۆ ناو بازاڕ شارەکە ، نوسخەیەکم لێ کۆپی کرد وچوومەوە ملەوە ، جاریکتر زامەکانمان کولایەوە، بەڵام هیچیشم پێ ناکرێت ، بۆیە داوا دەکەم لە دەسەڵاتدارنیکورد وهەموو ڕێکخراوەکان هەوڵێك بدەن بۆ دۆزینەوەیان...).

هەر لەم چوا چێوەیەدا چووینە لای

کاك (بەشارات ئەمین هەمزە)

وئەویش بەم شێوەیە بۆمان دواو ووتی (ئێمە خزم وکەس وکاریکی زۆرمان ئەنفالە، هەر خزمی خۆم نزیکەی (١٤)کەسمان بێ سەر وشوێنە وهیچ هەواڵیکیان نازانین ، ڕۆژێکیان کەماڵ ئامۆزام جەریدەیەکی هاورد بۆم ووتی ئەوە ناوی هەندیك لە کەس وکارەکەمان وبەعس فرۆشتێتی میسر ، کاتیك سەیرم کرد ناوی هەژدە کچ وژنی دێکەمانی تێدایە ، لە ناویاندا ناوی (حەسیبەی)ی خوشکم و هەردوو کچەکەی تێدایە ، لە گەڵ چەند خزمیکی ترماندا ، خۆزگایە قەت ئەم هەواڵەم نەبیسایە، جایکی تر زامەکانمان کولایەوە .هیچ دەسەڵاتیکمان نیە هەر ئەوەندە دواکارین سەدام ودارو

دەستەکەی بڕێنە دادگا و بە سزای عادیلانەی خۆیان بگەیێن ،داواکارین لە حوکمەتی کوردی سۆراخی ئەو هەچدە کچەش بکات...) .

ئەم تاوانەی سەرەوە یەکیکە لە هەرە تاوانە قێزەونەکانی ڕژێمی فاشی بەغدا ، کە لە سەردەمی مەرگەساتی ئەنفالدا دەرهەق بە پیرۆزیەکانی گەلی کورد ئەنجامی داوە . بێگومان ئەم ڕەفتارە نیشانەی ئەوپەڕی دڕندەیی وبێ شەرمی بەعس وپەروەردەی کلتوری دوورگەی لم دەگەیێنی لە مێژوودا .

بیرەوەری چەند شایەتحاڵێک ....

دوای تێپەڕبوونی چەندین ساڵ بە سەر مەرگەساتی شومی ئەنفال دا ، تا هەنووکە پاشماوەکان وئەوانەی کە لە مەرگ گەڕانەوە بە دەم بیرەوەریە تاڵەکانی ڕۆژانی ئەنفالەوە دەتلێنەوە .

دەتوانین بێژین هەموو ڕۆژێک ئەنفال خۆی دووبارە دەکاتەوە ، چونکە کاریگەری خراپی ئەو کارەساتە ودیمەن ووێنە پڕ لە تراژیدیاکانی هەمیشە لە بیرو هۆشی ژن ومنداڵ وپیروپەککەوتەی دەرباز بوو لە دۆزەخە ، یەکسەر دەیانباتەوە نێو دونیای پڕ لە سام وکارەساتباراوی ڕۆژانی ڕەشی ئەنفال ، هەر یەکە لەو پاشماوانە وبەتایبەتی ئەوانەی کە بە سجنی برانە کامپەکانی (تۆپزاوا ،قۆرەتوو،تکریت،دەبس ،نوگرە سەلمان...هتد) وچەندین مانگ بەدیلیو ژێردەستەیی لە نێو هۆبەو زیندانە تاریکەکانی بەعسدا مانەوە ،ئەمڕۆ بۆ خۆیان هەڵگری کۆمەڵێک چیرۆکی کارەساتباراوین ، کە ڕەنگە ئەوەی ئەم ڕژێمە وسەرۆکەکەی وەکو خۆی نەناسیت ،ئاسان نەبێت بڕوا بەم ڕەفتارە دزێوانەی جەلادەکانی ئەم تاقمە بکات . کە چۆن تێدا مرۆڤی بێ گوناهی کورد بە دڕندەترین شێوە ئازار وئەشکەنجەی جەستەیی ودەروونی دەدرێن .

کاتیک بتەوێت کەسیکی لەو چەشنە بدوێنی ، مەحاڵە تۆیش بەدەم گێڕانەوەی دیمەنەکانی ئەو ڕۆژانەوە خەیاڵ نەتباتەوە نێز مانگی چواری ساڵی ١٩٨٨، ئەو ساڵەی کە کورد تەنانەت شاخ ودۆڵ وئەشکەوتەکانی کوردستانیش پەنای نەدا . ئێستاش زۆرن ئەو پیاو ژن ومێردمنداڵانەی ، کە ئەوێ ڕۆژێك بە زەحمەت لە چنگی مەرگ دەربازبون یان دوای چەندین مانگ زیندانی ئازاد کران ، هەر یەکێك لەوانە هەنوکە خاوەنی چەندین چیرۆکی واقعین کە باس لە ئازار و ئەشکەنجەوهەتککردنی ناموسی کورد دەکەن، بەدەست جەلادەکانی بەعس وبیانانی لمەوە .

بۆیە وەك نمونەگەلیك کۆمەڵێك لەو کەسانەمان هێنایە گفتو گۆ بۆ گێڕانەوەی دیمەن و چیرۆکە ترسناکەکانی نێو زیندانەکانی ڕژێمی بەعسی ڕۆخاو .

حوسێن وەلی عەبدولڕەحمان ،لە دایکبووی ساڵی١٩٧٤،گوندی وارانی

پێشتر ئاگادار بووین کە ڕژێم هێزێکی گەورەی لە دەوروبەری دووز و نەوجول کۆ کردۆتەوە ، بەچەند ڕۆژێك پێش پەلاماری سوپا بۆ سەردێکانی داوێ ، ئێمە چەند ماڵێك بە خاو خێزانەوە کەوتینە ڕێی بەلای کەلاردا ، سەرەتا چووینە ملە سووورە ، دواتر بەرەو ئۆردوگای سمود ڕۆیشتین لەوێ جاشە خۆفرۆشەکان دەستگیرمانیان کرد ، ئەوانیش ڕەوانەی (قۆرەتوو) مانیان کرد

مـاوەی (١١)ڕۆژ لـەوێ ماینەوە ، ژمـارەمان نزیك (٤)هەزار ژن ومندالّ وپیاو دەبوین ، پاشان ڕەوانـەی تـۆپزاوا کراین لە نزیك کەرکوك . بە بیرمە سێ ڕۆژ مـاینەوە، ئینجا ژن ومـندالّیان لـە پـیاوەکان جـیا کردەوە ، ئێمەیـان برد بۆ دەبس . بۆ ماوەی (٦) مانگ مـاینەوە ،لەوێشەوە بۆ دواجـار ڕەوانەی سجنی (نوگرە سـەلمان) کراین ، کە ئەکەوێتە نزیك سعودیەوە ، زیاتر لە (٨) گانگێکیش لەوێ ماینەوە ، ژیانیکی هێجگار ناخۆش وناڕەحەتمان دەبردە سەر، ڕۆژانە چەندین کەسمان لێ دەمرد ودەبووە خۆراکی سـەگە ڕەش،جـەلادەکان زولّمی زۆریان دەکرد، تەعدای ناموسیان لە کچ وژنەکان دەکرد وهیچ دەسـەلاتێکمان نەبوو ، بەتایبەتی زولّم وغەدرەکانی حەجاج وشەوقی لە ڕادەبەدەر بوو ، ئـەو ماوەیەیی سجنە خۆم وخێزانەکەمان پێکەوە بوین وژمارەمان (٦) کەس بوو.

حوسێن عاسی کەریم ، لە دایك بووی سالّی ١٩٧٧،گوندی وارانی

ناوبـــراو لە خێزانیکی (٩) کەسی تەنها خۆی دوای چەندین مانگ زیندانی لە دۆزەخی ئەنفال ڕزگاری بووە. لە هەموو بنەمالّەکەیشی نزیکـەی (٣٦) کـەس لە پیاو وژن وندالیان لەو شالاوەدا نێ سەر وشوێن کران.

حـــوسێن لـە سـالّی ١٩٨٨مێردمـــندالّ بـووە، بـەلام هـــەموو دیمـەن وێنـە ناخۆشـەکانی ئـەنفالی وەکـو خـوی لـە یـادە ، وەك خـۆی باسـی

دەکات ودەڵێت (بەڕیکەوت من میوانیماڵی خاڵۆم بووم لە دێیە نزیک دێکەی خۆمان ، کاتیکیش جاش وجەیش هێرشیان بۆ سەر ناوچەی داوێ دەست پێکرد ، بەناچاری لە گەڵ ماڵ خاڵۆمدا بە تراکتۆر بەڕیکەوتین بۆ دەوروبەری کەلار، لە ملە سووره تەسلیم بەهێزەکانی ڕژیم بووین ، سێ ڕۆژ ماینەوە وئیتر ڕەوانەی (قۆرەتوو) کراین لەو بەر سیروان ، لەوێشنزیکەی سێ ڕۆژی تر ماینەوە، پاشان بە ئیفای عەسکەری بەرێ کراین وبۆ ماوەیشەو ڕۆژێك بەڕێگاوە بووین، کە نانەمانزانی بۆ کوێ دەمان بەن ، لە پڕا بێ ئەوەی لە هیچ شوێنێك دامانبەزێنن بۆ جاریکی تر گەڕانمانیانەوە بۆ سجنەکەی قۆرەتوو ، لەوێشەوە خراینە ڕێ بۆ سجنی تۆپزاوا لە نزیك شاری کەرکوك ، دوای سێ ڕۆژ ، بە لێدان کوتنە وێزەمان وبە بیانوی جیاجیا ژن ومنداڵ ومێردمنداڵیان لە پیاوان جیا کردەوە ، ئێمەیان .

نارد بۆ سجنێکی تر لە نزیك (دەبس)لەو ڕۆژە بەدواوە پیاوە گەنجەکانمان نەبینیەوە ، بۆ ماوەی (٤) مانگ لە دەبس ماینەوە .لە ڕاستیدا ناو ئەو سجنانە بۆ ئێمە کارەسات بوو ، ئەوەندە زوڵم وڕەفتاری ناشرینم لە پیاوە خوێنرێژەکانی بەعس بینیوە هەرچەندە بسی بکەم

هەر تەواو نابیت ، ئەوان سڵیان لە هیچ نەئەکردەوە ،دەستدرێژیان ئەکردەسەر ناموسی کچ وژنە گەنجەکان ، ڕۆژانە لە ژێر تەعزیب و لێداندا چەندین کەس دەمردن ، ڕۆژێك ژنیکی ناوچەی داوێ زۆرپاڕایەوە لە جەلادەکان کە نەیبەنە دەرەوە ، ئەویش بە کێبڵ زۆری لە ژنەکە داو پێ دەوت (الله مجان) . بڕوا بکە کە باسی ئەو سجنە دەکەم ، بەتەواوەتی ژیانم لێ بێزار دەبێت ، هەتا مردن ئەو کارەساتەم لە بیرناچێتەوە ...).

ووتی(بچۆ لای جەلال تاڵەبانی جنسێکەت بێنە ...) لە تکریتیش بۆ ماوەی (١٠)ڕۆژماینەوە و ئینجا بردمانیان بۆ چەمچەماڵ ولەوێ ئازاد مانیان کردوتاکو ئێستا کوڕیکم بەناوی (وەلی) بێ سەرو شوێنە ...).

لافاو نوری سەتار ، لە دایك بووی ساڵی ١٩٦٤ گوندی ئاوباریك

پێش ئەنفال ئێمە ژیانمان لە سەر ئاژەڵداری وجوتیاری بوو ، بەڵام زۆر ڕازیی بووین لە سەر ئەو ژیانە ، هەر کە هەواڵی ئەوەمان پێ گەیشت کە بەعس بەنیازە هەموو کوردستان ویران بکات ، ئیتر ترسمان لێ نیشت ناچار بەر لەوەی جاش وجەیش بگاتە بنارەکە بە خێزانەوە لە گەڵ خەڵکی ئاوایەکەماندا لە ناو هەردەی زەنگەنەوە کەوتینە ڕێ بەرەو قادرکەرەم ، دوو سێ ڕۆژماینەوە ، پاشان بە ناچاری تەسلیم بە بەعسیەکان بووینەوە ، ئەوانیش بە ئیڤای عەسکەری گۆاستمانیانەوە بۆ چەمچەماڵ، لە ویشەوە بۆ کەرکوك و پاشان براینە سجنەکەی تۆپزاوا ، وەزعمان زۆر خراپ بوو بە دەست عەسکەرو حەرەسی سجنەکەوە ، ئەوەی خۆا حەزی لێ نەکردایە ئەوان بەرانبەرمان دەیانکرد ، بە یەك چاو سەیری منالّ وژن وپیرو پەککەوتەیان دەکرد ، تۆزقاڵیك بەزەییان بە کەسدا نەئەهات ، ڕۆژێك بە لێدان بریکمانیان

ڕەنگین ئەمین قادر ، لە دایك بووی ساڵی١٩٥١،گوندی ئاوباریك

پێش ئەنفال ئێمە لە دێی ئاوباریك بووین لە بناری گل ، سەرقاڵی ژیانی ڕۆژانەی خۆمان بووین ، ڕاستە ناوە ناوە تەیارە وفڕۆکە دەهاتە سەرمان وقەسف وبۆردوومانی ناوچەکەمان دەکرا ، بەڵام قـــەت بـیرمـــان لە وە نەئەکردەوە ڕۆژی لـــە ڕۆژان بـــەم

شێوە سەرگەردان وماڵ وێرانمان بکات ،وە چـــەند ڕۆژێك بـــەر لە هاتنی جاش وجەیش بۆ نـــاوچەکەمـــان ، بە خـــێزانەوە ڕوومـان کردە ناحیەی قادرکەرەم ، بە فیتی جـاشە خـۆفرۆشەکان و لـــە فەقیری ونەزانی خۆمان تەسلیم بە بەعس کرد ، ئێمە ڕیـك خێزان بـووین بـــە چۆار ئیڤای عەسکەری ڕەوانـــەی چەمچەماڵ کراین ، لەوێشەوە بۆ کەرکوك ئینجا سەیارەی موقەپەتیان هێنا وبراین بـــۆ سجنەکەی تـــۆپزاوا، لەوێ ڕەفتاری بـــەعسیەکان لە گەڵماندا زۆر خراپ بوو ، بەتایبەتی ئەو ڕۆژەی کە ڕەوانەی تکریت کراین بە کێبڵ ودار زۆریان لێمان دا لەو کاتەدا کە بارمانیان کـــرد من جنسیەکەم لە ناو سجنەکەدا بەجیهێشت بوو ، زۆر لە جەلادەکان پاڕامەوە تاکو ڕێـــم بدەن بچم بیهێنم ، یەکـێك لـــە جـــەلادەکان زۆری لێ دام

جیا کردەوە وڕەوانەی دەبس کراین وچەند ڕۆژێك لەوێ ماینەوە وئینجا ڕەوانـەی سجنێکی تر کراین لە نزیك شـاری تکـریت ، دوای (١٠) ڕۆژ عـازاب وبرسێتی وکوشتن وبڕین ئێمەیان گواستەوە بۆ چەمچەماڵ لە وێ وەك شتیکی سـەیر ئێمەیان ئازاد کرد ، ئێستایش برۆاناکەم ئێمەیان چۆن ئازاد کرد . ئێستا خـۆم و کـوڕێکم لە شـاری خورماتووی ژیانی کوولە مەرگی دەبەینە سەر....).

مەجید قادر هەمزە ، لە دایك بووی ساڵی ١٩٢٦، شاری خورماتوو

بە ماوەیەك زۆر بەر لە ئەنفال من ماڵم هاتبووە شاری خورماتووی ، لە گەڕەکی جمـوری دائەنیشتین ،کە ئەنفال دەستی پێکرد بۆ سەر ناوچەی داوێ وگەرمیان ، چەند خێزانیکی خزمان کە خەڵکی دێی تاڵاون لە مـاڵ ئێمەدا خۆیان قایم کـردبوو هێشتا بە تـەواوەتی تـەپوتۆزی ئەنفال نەنیشتبووە ، ڕۆژیکیان جەیش وجـاش وئەمن
شـارەکەیان تەوقکرد و حەملەیەك زۆر گەورەیان کرد لە ناو شارەکە دا بەمەبەستی دەستگیر کـردنی ئەوانەی کـە لە ئەنفال خـــۆیان شاردبۆوە ، کاتیك حەملەکە گەیشت ماڵ ئێمە ودوای گەران هەموو ئەوانەی کە لە ماڵمندا خۆیان قلیم کردبوو ، هەموویان گیران و ئیتر

منیشیان وەکو خاوەن ماڵ دەستگیر کرد بە تۆمەتی ئەوەی پاشماوەی ئەنفالم لە مــاڵە کەی خۆمدا شاردۆتەوە ، بــەسەیارەی مــەدەنی و عەسکەری گواسترابینەوە بۆ بۆسجنیك لە نزیك تکریت ، لــە ویێ ماوەی (٤٥) ڕۆژ مامەوە . هەر لەویێ بەبەر چاو ئێمەوە ژن وکەنجە کانیان لە پیاوەکان جیاکردەوە . ژیانیکی تاڵ وهێجگار نــاخۆشمان بــردە سەر زۆڵم وتەعدای زۆریان دەکرد ، ئــەوانەی کە لە خــورماتووی گیراین ژمارەمان تەقریبن (٧٠٠)کەس دەبووین ، کە ژمارەیەکی وەکو من تەنها گوناهمان ئەوە بوو پاشماوەی ئەنفال کراوەکانمان لە ماڵەکانماندا شاردبووەوە، پاشان من وهەندیك کەسیتر بەڕەزالەت نەجاتمان بوو....).

عەزیز کاکە خان وەلی ،لە دایك بووی ساڵی ١٩٣٢، گوندی تالاو

من وخەلیل تالاوی برام (٣)یێ مــانگ پێش ئەنفال لە لایەن بەعسەوە لە نزیك دێی خــدروەلی گیراین وڕەوانەی ناو وەحدە عەسکەریەکانی دەوروبەری خورماتوو کراین. پاشان بردمانیان بۆ دائیرەی ئیتزباتی عەســکەری لە کــەرکوك ، دوای پێنج ڕۆژ سجنی گوازرابینەوە بۆ تکــریت ، سێمانگ ماینەوەوکە ئەنفالەکە هات بە سەر دا ئیتر ئێمە یانیش لــە گەڵ ئەواندا ڕەوانەی سجنی نوگرە سەلمان کرد لە خوارووی عیراق ، لەم شوێنە ڕۆژانە چەندین کەسمان لێ دەمرد، لە گشتیشی ناخۆشتر

بەزمی سەگە ڕەش بوو ، هەرچی ئەمری خۆای بکردایە بە دوو سێ کەس دەمانبردو لە چێر تۆزێك لم دا دەمانشاردەوە ، دوای ئێمەش دەبـــووە خـــۆراكی سەگە ڕەش زۆر شتی نـــاخـــۆشمان دەبینی بەلام هیچ دەســـەلاتیکمان نـــەبوو ، خـــەلکی زۆر لە دێکەی ئێمە ئەنفال بوون وابزانم نزیکەی (١٠٢) کەس دەبێت لەژن و منداڵ و گەنج و پیرو پەککەوتە وخۆمیش کوڕێکم بێ سەرو شوێن کرا ....).

مەتریفە ئەحمەد سادق ، لەدایك بووی ساڵی ١٩٥٦، گوندی تالاو

ئێمە لە دێکەی خۆماندا خۆشترین ژیانمان دەبردە سەر، هەر یەکەو خەریك کارو کاسبی خۆی بو قەت ڕۆژێك لە ڕۆژان بیرمان لەوە نەئەکردەوە کە وامان بە سەردا بێت ، نەماڵ ما نە کەس وکارمان ما ، هەر کە سوپای سەدام پـەلاماری ناوچـەکەمـانی دا ئیتر هیچ دەرفەتیك نەما بۆ ڕگاربوونمان لە دەست جاش وجەیش، بەزیل عەسکەری هێنامانیانە

ناحیەی نەوجول لەوێشەوە براینە مەرکەز شەبابەکەی دووز ،خەلکی

زۆری داوێ وبناری گلیان لەوێ کۆکردبووە کە ژن ومناڵ بوون .چەند ڕۆژێك ماینەوە ، پاشان گوازرراینەوە بۆ سجنیکی تر لە نزیك تکریت، ماوەی (٣)ای مانگ ماینەوە ، هەر لێرە کچە عازەب وپیاوەکانیان لە ئێمە جیاکردەوە وبە تەواوەتی لە یەکتر دابڕاین ، ژیانیکی زۆر ناخۆش وپڕ لە مردن وبرسێتیمان بردە سەر ، بەر لەوەی پیاوەکانمان لێ جیا بکەنەوە چەند جاریك بە بەر چاومانەوە پیاوەکانیان دەبر بۆ تەعزیب وئەشکەنجە دان ، کە جیاش کرانەوە ئیتر لە دڵ خۆمانەوە ووتمان پیاوەکانیان بۆ کوشتن برد ، بەهەرحاڵ ڕۆژێك خرمانیان وبە سەیارەی موقەپەت بردمانیان بۆ نوگرە سەلمان ، شوێنیکی زور قەبیح وناخۆش بوو ، ڕۆژانە دەیان ژن وپیاو منداڵ لە برسێتی ونەخۆشیدا دەمردن و دوّاتر دەبوونە خۆراکی سەگە ڕەش ، کورە نازانم باس حەجاج بکەم یان باس سەگەڕەش بکەم...)

عوسمان ڕەفیق خدر ، گوندی گۆلباخ

کەس بڕوای نەئەکرد ڕۆژێك بێت وئێمە واسەرگەران وماڵ وێران بین ، باشترین ژیانم بوو لە دێکەی خۆماندا ، کاتیکیش جاشە خۆفروش وجەیش گەیشتە ناوچەی زەنگەنە تەڕو وشکی بە یەکەوە سوتاند ، نەماڵ مانە خێزان ما هەمووی ئەنفال کران ، بەشێ زۆری گەنج وپیاوەکان بێ سەر وشوێن کران وتاکو ئێستایش بە تەواوەتی چارەنووسیان نازانین ، من بە ناچاری تەسلیم بە ڕژیم بوومەوە، سەرەتا براین

بـۆ چەمــچەماڵ ولەوێــشەوە ڕەوانــەی تــۆپزاوا کــراین کــە خــەڵکێکی زۆر بــووین ، پــاش چــەند ڕۆژێــك ئــیتر بــەڕێ خــراین بــۆ دۆزەخەکــەی نــوگرە ســەلمان ، چــەند هــەزار کەســیك دەبــووین ،بــە زۆری ژن و منــداڵ بــوو ، ڕۆژ نەبوو لە نەخۆشیدا یان لە برسیا چەند کەسیکمان لێ نــەمریت ، ئــەنجام ئــەبووە خۆراکی سەگ ڕەش. من دوای شەش مانگ سجنی بــەربووم وتــامردن کارەساتی ئەنفال ونوگرە سەلمانم لە بیر ناچێتەوە٠٠٠٠).

سەعدە ڕەشید حەسەن،لە دایك بووی‌ساڵی١٩٥١،گوندە تالاو

هەر لە گەڵ دەست پێکردنی ئەنفالدا ، یەکسەر ئێمە بەخێزانەوە ڕوومان کرد قادرکەرەم ، لەوێ کوتینە چنگی جاش وجەیشەوە وڕەوانەی‌شاری خورماتوی کراین ، هەر کە گەیشتینە ناو شار سائیقەکە سەد جار ماڵی ئاوا بێت ووتی دابەزن وبڕۆن لە ناو شاردا خۆتان قایم بکەن ، ئێمەیش چووین لە ماڵ خزمیکماندا خۆمان شــاردەوە ، بــەلام بەعس پێمانی زانی وجاریکی تــر کەوتینەوە دەستیان ، ئینجا بۆ تکریت بردمــانیان . مــاوەی مانگ ونیوێك هەر لە تکریت ماینەوە، ئەمجارە گۆاستمانیانەوە بۆ تۆپزاوا ، لــەوێ کــوڕەکەم کە ناوی

(وەهاب) بوو لێمان جیا کرایەوە ، بەیانیانیک بە لێدان کەوتنە وێزەمان وبە سەیارە ڕەوانەی دەبس کراین ، لەوێش مانگ ونیوێکی تر ماینەوە ، خەڵکێکی زۆر لەو سجنەدا کۆکرابوینەوە ، ئەو سجنە بریتی بوو لە پێنج قاعەی گەورە ، تێدا ئازارو ئەشکەنجەی جۆراو جۆر دەدراین ، تەنانەت ڕۆژێکیان ژنێك هەر لە ترسدا مرد ،تا بڵێت سجنێکی ناخۆش بوو ، ڕۆژێکیان لە پڕا جەلادەکان هاتنە ژوورەوە ووتیان یاڵا حکومەت عافوی داوە ، کەسمان بڕوامان نەئەکرد جارێکی تردونیا ببینین ، ئیتر براینە سلێمانی وهەر لەوێ ئازاد کراین ٠٠٠٠).

حەبیبە مەجید زاهیر،لە دایك بووساڵی١٩٢٧،گوندیهەیەرەسوور

من خەڵکی دێی هەیەرەسوورم ، کاتێ جاش وجەیش و تەیارە پەلاماری داوێیان دا ، ئیتر هەر کەسەو کەوتە فریای ماڵ و خێزانەکەی تاکو خۆی لەم لافاوە لابدات، بۆ ماوەیەك کەم لە دەورووبەری دێکەی خۆمان قایم کرد ، لە ڕلستیدا نەئەمانزانی بەرەو چی لایەك بچین ، لە گشت لاوە ئاگر باران بوو . ناچار

خۆمان دا بە دەست جاشەوە ، بە ئیڤای عەسکەری هەموومانیان بەرەو دووز برد ، بردمانیانە مەرکەز شورتە ، ئیتر گوازراینەوە بۆ تکریت،ماوەی یەك هەفتە ماینەوە ، هەر لەوێ ژن وپیاویان لە یەکتر جیاکردەوە ، ئیتر چارەنووس پیاوەکانمان نەزانی وئێمەیانیش برد بۆ نوگرە سەلمان ، وابزانم بۆ ماوەی (٧) مانگ ماینەوە ، ژیانەکەمان هێجگار ڕەزالەت بو، نە خۆارنیان ئەدا ن دەواو عیلاجیان ئەدا .خەلکیك زۆر دەمردن ڕۆژێك ژنیك کە خەڵکی داوێ بوو لە ناو سجنەکەدا ئەمری خۆای کرد ،ئێمەش بەناچاری بە جل وبەرگەکانی خۆیەوە لە ژێر هەنیك فومدا لاشەکەیمان شاردەوە، بۆ بەیانییەکەی سەیرمان کرد دەست وقاچی ها بە دەم سە گە ڕەشەوە ، ،باس ئەم کاول بووە قەت تەواو نابێت....) .

پیرۆز حوسێن عەزیز،لەدایك بووی ساڵی١٩٧٦،گوندی هەیەرەسوور

سەرەتا ئێمە کۆمەڵێك خێزان بوین ، جاش وجەیش بە سەیارە بردمانیان بۆ خورماتووی ، لەوێشەوە بە ڕێی کراین بۆ سجنیك لە نزیك تکریت،نزیکەی یەك هەفتە ماینەوە وەزعمان زۆر خراپ بو ، ڕۆژانە تەنها سێ سەموون ڕەقیان پێمان دەدا , زۆر تەعدایان لێمان ئەکرد بەزەییان بە کەسدا نەئەهاتەوە . ئەو ڕۆژەی ژن و پیاویان لە یەکتر جیاکردەوە منیانیش خستە ناو گەنجەکانەوە ، بەلام فرسەتم سەندو گەڕامەوە لای دایکم ،

یەکیك لە جەلادەکان پێمی زانی وهاتەگیانم و زۆری لێ دام ، ئیتر منالّ ومێردمنالّ وژنەکان وپیروپەککەوتەکانیان گۆاستەوە بۆ نوگرە سەلمان ، لەوێش بۆ ماوەی حەوت مانگیك ماینەوەو پاشان بەربووین ٠٠٠٠).

نوگرە سەلمان دۆزەخیك بۆ گەرمیانیەکان

نوگرە سەلمان ناحیەیەکە لە خوارووی عیراق ،لە رووی ئیداریەوە سەر بەپاریزگای(سەماوە)یە . کە دەکەویتە نزیك تخوبی عەرەبستانی سعودیەوە . بەتەنیشت ئەم ناحیەوە گرتووخانەیەکی کۆن وگەورە هەیە ،کە لەچەشنی قەلا دروستکراوە. ئەم بینایە لەلایەن زۆربەی دەسەلاتدارانی بەغداوە بە کارهێنراوە بۆ زیندانیکردنی ئەندام ولاینگرانی نەیارانیان بە تایبەتیش بۆ کورد .

بەلاملە سەردەمیبەعسیە شۆفینیەکاندا ، بوبووە جێگایەك بۆ کوشتنی ژیان ولە ناو بردنی مرۆڤی بێ تاوان .بەکورتیبوبووە دۆزەخیك کە تیدا هەزاران ئینسانی کورد بەناشرینترین شێوە بە مەرگی ناچاری دەسپێردران ، کە جگە لە میتۆدی بەعسیە ئەفلەقیەکان ،هیچ یاساو رێسایەکی تر قبوولّی نەدەکرد.

نوگرە سەلمان چ وەك هەلّکەوتەی جوگرافی وچ وەکلتوروچ وەك ژینگە وچ وەك کارئەکتەرەکان لە نێو دیمەنە ترسناکەکاندا،دەمانگەرێنیتەوە نێو مێژوویەکی دوور تر لە ئێستا

که هەنوکە خوی لە هەمان واقعدا ولە هەمان ژینگەدا دووبارە دەکاتەوە . پێم وایە وێنە کانی نێو ئەم دۆزەخە تەنها گوزارشت لە کلتوری بەعس وەکو حیزبیك ناکات ، بەڵکو گوزارشت لە کلتوری بیابان ودورگەیعەرەبیش دەکات . چونکە ویژدانە مردووەکەی (حەجاج)و (شوقی)و (موقەدەم حەسەن) ئەو پەڕی نموونەی مردوویێتی ویژدانی ئینسان وکلتوری بیابانن ، ئەگەرنا چۆن دەبیت بەو چەشنە سوکایەتی بە بەندە بێتاوانەکانی خوداوە بکرێت .

دۆزەخی نوگرە سەلمان بۆ کورد نیشانەی ئەوپەڕی مەزڵۆمێتی گەلیکە، وەلێ بۆ میژوو وکلتوری بیابانیش نمونەی ئەوپەڕی دڕندەیی وشەرمەزارییە . بەر لە پەلاماری ئەنفال بۆ

سەرکوردستان ئەم ناوە شومە ونەگریسە لای نەوەی نویێ کورد کەمتر ناسرابوو ، هەرچەندە لە سەردەمەکانی ڕابرووداا بەهەمان شێوە کورد بەدیلی وزەلیلی دەبرایە نێو ئەو دۆزەخەوە ، بەڵام تاکو ئەنفال وەکو خوی نوگرە سەلمانمان نەناسیبوو ، ئەو شوێنەی کە بووە جێگای مەرگەسات بۆ ژن ومنداڵ وپیاویکورد .

چیرۆك ودیمەنە تراژیدیاکانی نیو ئەم گرتوخانەیە ، کە کارئەکتەرە سەرەکییەکانی بە زۆری هەریەك لە (حەجاج ، شەوقی ، موقەدەم حەسەن ، سەگەڕەش.....هتد) بوون ، جێگای ئەستەمە کورد تا دونیا مابێت لە بیریان بکات .

جا بۆ ئەوەی دونیای پڕ لەمەرگەساتی نوگرە سەلمان وەکو خۆی بناسین ، باشتر وایە چەند شایەتحاڵیك بهێنینە گفتو گۆ :

هاولاتی (حوسین وەلی) بۆمان دووت وتی (لە ڕاستیدا نازانم لە کوێوە دەست پێ بکەم وباسی کام تاوانی ناو نوگرە سەلمان بکەم . ڕەنگە ئاسان نەبێت هەمووی بۆتان بگێڕمەوە وئێوە بڕوام پێ بکەن.

حوسین خوی خێزانەکەی برابوونە نوگرە سەلمان ، هەموو زوڵم وزۆر وتاوانەکانی جەلادەکانی نێو ئەو جەهەنمەی وەك خوی تۆمار کردووە . بۆیە بەهە ناسەیەکی ساردو ڕوخساریکی شێواوەوە درێژەی بە قسەکانی داو وتی(ئێمە کە براینە ئەوێ زیاتر لە ۳۰۰۰هەزار نەفەر دەبوین ، پێش ئێمەیش نزیکەی چۆارسەت سجنی هەڵە بجەیش لەوێ دەستبەسەربوون ، لە ماوەی ۸مانگ مانەوەماندا بە سەدان ژن ومناڵ وپیروپەککەوتە گیانیان لە دەست داو ومردن ،چ بە هۆی برسێتی ونەخۆشیەوە چ بە هۆی ئازارو ئەشکەنجەوە ،چونکە چەند جەلادیك هەبوون لەنیو سجنەکەدا کە مایەی بەشی هەرە زۆری مەینەتیەکانمان بوون، کە ئەوانیش بریتی بوون لە حەجاج وشەوقی ومورقەدەم حەسەن .

پاشان هەندیك لەو دیمەن ویادەوەرییانەی بۆمان گێڕایەوە ووتی (ئەو هەشت مانگە جەهەنممان بە چاوی خۆمان بینی . بۆ نمونەڕۆژانە بۆ ماوەی چارەکە سەعات دەریان دەکردینە نێو حەوشەی سجنەکەوە ، پاشان بە پەلە شاوریان لێدەدا ودەبۆایە کەس

دوانەکەوتایە وبە پەلە بچوونایەنە ژوورەوە ، ڕۆژێکیان لەو بەزمەدا ژنیکی بە تەمەن وبێ تاقەت دوا کەوتوو ونەیتوانی لە گەڵ عەشاماتەکەد بچێتە ژوورەوە، ئیتر حەجاج زۆر تووڕە بوو بڕیك بە کیبڵ لە ژنەکەی وئەو شەوە بە بێ نان وئاو لە ناو حەوشەکەدا گلیدایەوە ، کاتیك بەیانی ڕۆژ بووە ، تەماشامان کرد ژنەکە مردووە وئەمری خۆای کردووە . ژنەکە خەڵکی ناوچەی

داویٚ بوو. حەجاج ئەگەر ڕۆژی دوو سێیەکی کەسی نەکوشتایە دڵی ئارامی نەئەگرد ڕۆژێك کوڕیکی هەڵەبجەیی بە ناوی فەلاحی هەر بەکێبلٚ لە ناو حەوشەی سجنەکە دا بە بەر چاوی هەمووماناەوە کوشت).

هەر کە هاتینە سەر باسی سەگە ڕەش ، حوسێن ئەوەندەی تر ڕوخساری شیوا

و ووتی(ڕۆژانە ئەوەی بە دەستی برسێتی ونەخۆشی وحەجاجەوە بمرایە، ئەوا دواتر دەبووە خۆراکی سەگە ڕەش، هەر کەسیك دەمرد بە جل وبەرەکەی خۆیەوە ب دوو سیٚ کەسیك دەمان بردە دەرەوەی سجنەکە ولە ژێر تۆزیك قومدا دەمان شاردەوە ،ئیتر سەگەکە وا ڕاهاتوبوو دوای ئێمە ئەچووە سەر جەنازەکە ،دوای ئەوەی لە ژیٚ قومەکە دەریدەهێنا دەستی دەکردە خۆاردنی ،بە بەر چاومانەوە قاچ ودەستی مردووە کانی دەخۆارد ،کە چی چارەش نەبوو .ڕۆژ وا هەبو ١٠تا ١٢دەسمان لیٚ دەمرد ودەبووە خۆراکی سەگە ڕەش٠٠٠٠٠).

بەڵگەنامەکان

العدد / ١٤٦٢
التاريخ / ١٩٨٧/٧/١

((سري وعلى الفور))

مديرية مخابرات محافظة التأميم
الى / مديرية مخابرات العامة

الموضوع / تنفيذ حكم الأعدام

اليكم قائمة بأسماء مجموعة من الأشخاص الذين تم اعتقالهم في عمليات الأنفال الثانية ولي منطقة (نوجول ـ تاوس بور) ونظرا لكبر سنهم وعدم الأستفادة منهم لغرض المعلومات فقد تم أعدامهم بعد أخذ التوجيهات اللازمة من لدن القيادة السياسية وتم التصرف بجثثهم ونأتيكم قائمة بأسماء كل منهم مع عمر كل واحد من المذكورين راجين التفضل بالاطلاع مع التقدير .

الأسماء	العمر
داود جاسم محمد	٥٦
رشيد عبدالله توفيق	٦١
احمد فاتح رحيم	٥٨
شكر موسى عباس	٥١
عبدالله قرناز حسين	٤٧
حسن علي احمد	٦٤
ويس جبار ابراهيم	٤٥
علي سعد عبدالرحمن	٣٣
رشيد حاجي قادر شريف	٤٩
عبدالرحمن عبدالله عزيز	٦٠
محمود رشيد احمد	٧٤
قادر سعد محي الدين	٥٧
أحمد صالح عبدال	٦٢

التوقيع
مديرية مخابرات محافظة التأميم
١٩٨٦/٧/١

ربيع

الأسماء	المواليد
نوري امين علي	١٩٥٢
عبدالكريم علي فارس	١٩٥٠
هاشم عبدالله غفور	١٩٦٨
نجم محمد امين علي	١٩٥٢
عبدالرحمن محمد علي	١٩٦٤
برزان محمد عزالدين	١٩٥٠
عبيريه نصرالدين عزالدين	١٩٦٤
بهان كامل حبيب	١٩٧١
عثمان ولي عبدالقادر	١٩٦٨
هيرو عادل نصرالدين	١٩٧١
باكيزه حبيب عزالدين	١٩٦٦

مدير مخابرات محافظة التأميم

١٩٩٠/١٠/١٢

الرئيس القائد يلتقي بنائب القائد العام للقوات المسلحة

[illegible]

القائد يتلقى بشرى النصر من قائد عملية الانفال

رجال من القطعات العسكرية والفيارق من ابناء شعبنا الكردي اجتثوا فلول البغي عملاء ايران

[illegible]

سري للغاية

باسم الشعب

مجلس قيادة الثورة

رقم القرار / ١٦٠

تاريخ القرار / ٢٩ / ٣ / ١٩٨٧

قرار

استنادا الى احكام الفقرة (أ) من المادة الثانية والاربعين ، والفقرة (أ) من المادة الثالثة والاربعين من الدستور ، وتنفيذا لما تقرر في الاجتماع المشترك لمجلس قيادة الثورة والقيادة القطرية لحزب البعث العربي الاشتراكي المنعقد في ١٨/٣/١٩٨٧ .

قرر مجلس قيادة الثورة بجلسته المنعقدة في ٢٩/ ٣/١٩٨٧ ما يلي :-

اولا - يمثل الرفيق علي حسن المجيد ، عضو القيادة القطرية لحزب البعث العربي الاشتراكي ، القيادة القطرية للحزب ومجلس قيادة الثورة في تنفيذ سياستهما في عموم المنطقة الشمالية ومنها منطقة كردستان للحكم الذاتي من اجل حماية الامن والنظام وكفالة الاستقرار فيها وتطبيق قانون الحكم الذاتي في المنطقة .

ثانيا - يتولى الرفيق عضو القيادة القطرية ، لتحقيق اهداف هذا القرار ، صلاحية القرار الملزمة لجميع اجهزة الدولة المدنية والعسكرية والامنية ، وبوجه خاص الصلاحيات المنوطة بمجلس الامن القومي ولجنة شؤون الشمال .

ثالثا - ترتبط الجهات التالية في عموم المنطقة الشمالية بالرفيق عضو القيادة القطرية وتلتزم بالقرارات والتوجيهات الصادرة منه التي تكون ملزمة التنفيذ بموجب هذا القرار .

١- المجلس التنفيذي في منطقة كردستان للحكم الذاتي .

٢- محافظو المحافظات ورؤساء الوحدات الادارية التابعين لوزارة الحكم المحلي .

٣- اجهزة المخابرات وقوى الامن الداخلي والاستخبارات العسكرية .

[illegible]

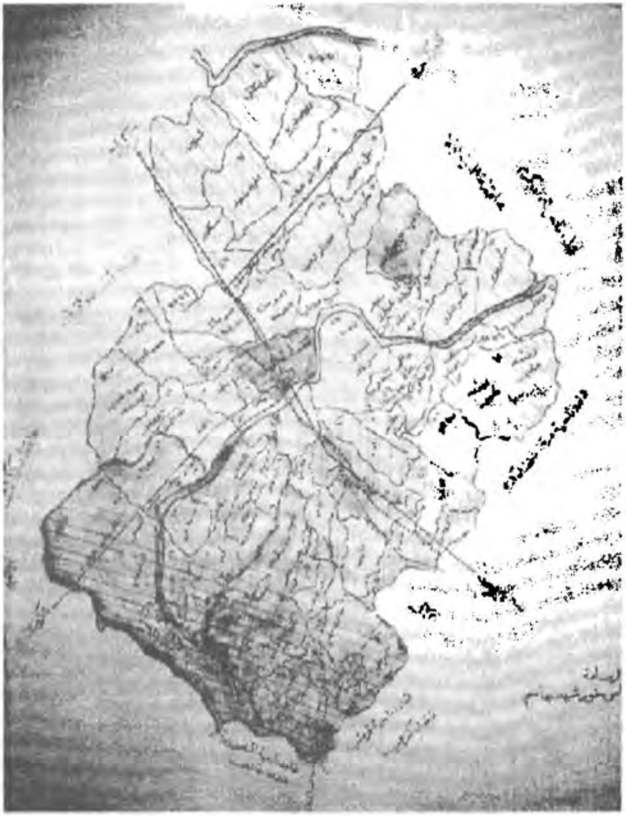
رابعا - تلتزم القيادات العسكرية في المنطقة باوامر الرفيق عضو القيادة القطرية فيما يتعلق بالفقرة (اولا) من هذا القرار .

خامسا - ينفذ هذا القرار من تاريخ صدوره وحتى اشعار آخر ، ويوقف العمل بالاحكام القانونية التي تتعارض واحكام هذا القرار .

صدام حسين

رئيس مجلس قيادة الثورة

العراق

([illegible] معموره قضاسی [illegible] ناحیه‌سی [illegible])

هاوکاری

هاوکاری

قيادة مكتب تنظيم الشمال — التاريخ / ٦ / ١٩٨٧

العدد / ٦ / ١٩٨٧ — ١٩ / /

مكتب السكرتارية

من / قيادة مكتب تنظيم الشمال

الى / قيادة الفيلق الاول / قيادة الفيلق الثاني / قيادة الفيلق الخامس

م/ التعامل مع القرى المحظورة امنيا "

نظراً لانتهاء الفترة المحددة رسميا "لتجميع هذه القرى والتي ستنتهي موعدها يوم ٢١ حزيران ١٩٨٧ قررنا العمل اعتبارا" من يوم ٢٢ حزيران ١٩٨٧ صعودا" بما يلي (١) تعتبر جميع القرى المحظورة امنيا "والتي لم تزال لحد الآن اماكن لتواجد المخربين عملاء ايران وسليلي الخيانة وامثالهم من خونة العراق (٠) (٢) يحرم التواجد البشري والحيواني فيها نهائيا "وتعتبر منطقة عمليات محرمة ويكون الرمي فيها حرا "غير مقيد "بأية تعليمات مالم تصدر من مقرنا (٠) (٣) يحرم السفر منها واليها او الزراعة والاستثمار الزراعي او الصناعي والحيواني وعلى جميع الاجهزة المختصة متابعة هذا الموضوع بجدية كل ضمن اختصاصه (٠) (٤) تعد قيادات الفيالق ضربات خاصة بين فترة واخرى بالمدفعية والسمتيات والطائرات لقتل اكبر عدد ممكن ممن يتواجد ضمن هذه المحرمات وخلال جميع الاوقات ليلا "ونهارا "واعلامنا (٠) (٥) يحجز جميع من يلقى عليه القبض لتواجده ضمن قرى هذه المنطقة ويحقق معهم الاجهزة الامنية وينفذ حكم الاعدام بمن يتجاوز عمره (١٥) سنة داخل صعودا "الى عمر (٧٠) سنة بعد الاستفادة من معلوماته واعلامنا (٠) (٦) تقوم الاجهزة المختصة ... من يسلم نفسه الى الاجهزة الحكومية او الحزبية

((يتبع لطفا "))

الأسماء	العمر
جعفر سيد محمد بدرالدين	٥١
فراد محمد امين طيب	٧٢
نجم عبدالكريم يوسف	٤٤
مرجان صالح علي	٦٤
نادر اسماعيل رشيد	٧٥
عسكر لطيف يوسف	٦٣
رحيمي علي امام ويس	٨١

نسخة منه الى

مكتب السيد الوزير الداخلية .

كافة الدوائر الامنية ذات العلاقة .

مديرية مخابرات محافظة التأميم

١٩٨٩/٤/٦

[redacted]

العدد / ١٦٠١
التاريخ / ١٢/١٠ /١٩٨٩

بسم الله الرحمن الرحيم

(سري وعلى الفور)

مديرية مخابرات محافظة التأميم

الى / مديرية المخابرات العامة

الموضوع / اجراءات

بعد الايعاز الصادر من لدن القيادة الحكيمة وتطبيقاً بعمليات الانفال الاولى والثانية والتي تم فيها حجز مجاميع مختلفة من الأشخاص ومن تلك المجاميع مجموعة من الفتيات اللاتي تتراوح اعمارهن بين (١٤ الى ٢٩) سنة وقد قمنا حسب أوامركم بارسال مجموعة من تلك الفتيات الى ملاهي والنوادي الليلية لجمهورية مصر العربية وحسب طلبهم ونرفق لكم طياً قائمة بأسماء تلك الفتيات مع عمر كل واحدة منهن للتفضل بالاطلاع مع التقدير .

الاسماء	العمر
[illegible]	١٧
جيهان نازم عباس	٢٣
ليلى عباس جوهر	٢١
ساموره جاسم عمر	١٩
بيمان بكر مصطفى	١٦
عراسان عبدالله توفيق	٢٠
نفرية احمد ابراهيم	١٢
كولملك ابراهيم علي	١٩
حولة احمد فخرالدين	٢٥
عصمت قادر عزيز	٢١
نجيبة حسن علي	١٨
حسيبة امين حمزه	٢٩
شيلير حسن علي	٢٠
مكرمة رستم محمد	٢٢
حبيبة عنايت ابراهيم	١٥
كويستان عباس مولود	٢٦
سروه عثمان كريم	١٧
سنوبره محمد رحيم	٢٩

التوقيع
مدير مخابرات محافظة التأميم
٢٠ / ١٢ / ١٩٨٩

.. ة أقصاها ثلاثة أيام [illegible] من [illegible] إبلاغنا عن مثل هذه

الحالات وإذا [illegible] مساعدة منهم أخذ موافقتنا هاتفياً " او

برقياً ومن طريق الرفيق [illegible] (٥) (٧) يعتبر كل ما يحصل عليه مستشارو أفواج

الدفاع الوطني [illegible] يتوفر لديهم مباحاً عدا الأسلحة الثقيلة والساندة والمتوسطة

بإقرار

أما الأسلحة الخفيفة [illegible] لديهم ويتم إعلامنا بأعداد هذه الأسلحة فقط وعلى قيادة

الجحافل أن تتعهد [illegible] السرايا والطائرات [illegible]

من نشاطاتهم [illegible] الدفاع الوطني (٥) [illegible] رئاسة المجلس [illegible] (٥) رئاسة

المجلس التنفيذي (٥) [illegible] (٥) رئاسة أركان الجيش (٥) [illegible] (رؤساء

اللجان الأمنية [illegible] صلاح الدين، السليمانية، أربيل، دهوك.

(٥) أمناء سر فروع [illegible] (٥) مديرية الاستخبارات العسكرية العامة (٥) مديرية

الأمن العامة (٥) مدير أمن منطقة الحكم الذاتي (٥) منظومة استخبارات المنطقة الشمالية

(٥) منظومة استخبارات المنطقة الشرقية (٥) مدراء أمن محافظات نينوى، التأميم،

ديالى، صلاح الدين، السليمانية، أربيل، دهوك (٥) يرجى الاطلاع والتنفيذ كل ضمن

اختصاصه (٥) انتهى.

الرفيق

علي حسن المجيد

عضو القيادة القطرية - أمين سر مكتب تنظيم الشمال

حەسەن بارام
لەدایك بووی 1975 خورماتوو
خوێندکاری زانکۆ بەشی مێژوو

لە چاپکراوەکانی نووسەر:
- خورماتوو لە نێو پاکتاوی رەگەزیدا

لە بڵاوکراوەکانی کۆمەڵەی روناکبیری کەرکوك

21